

22. Torstaina 5 päivänä maaliskuuta 1998

kello 19

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain muuttamisesta 972

Hallituksen esitys 225/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Ensimmäinen käsittely

2) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä pohjoismaisista työmarkkinoista henkilöille, jotka ovat saaneet ammattipätevyyden antavan, vähintään kolmevuotisen korkeamman koulutuksen, tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 974

Hallituksen esitys 106/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Lähetekeskustelu

3) Lakialoite laeiksi osakeyhtiölain 1 luvun 1 §:n ja ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta 975

Lakialoite 127/1997 vp (Markku Pohjola /sd ym.)

4) Lakialoite laiksi rikoslain 6 luvun muuttamisesta 979

Lakialoite 133/1997 vp (Markku Pohjola /sd ym.)

5) Lakialoite laiksi rikoslain 24 luvun 3 a §:n muuttamisesta 980

Lakialoite 144/1997 vp (Sinikka Hurskainen /sd)

6) Lakialoite laiksi postitoimintalain 3 §:n muuttamisesta 982

Lakialoite 145/1997 vp (Kari Rajamäki /sd ym.)

7) Lakialoite laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta 985

Lakialoite 1/1998 vp (Marjaana Koskinen /sd ym.)

8) Lakialoite laiksi neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä valtion alkoholiyhdistön yksinoikeudesta harjoittaa alkoholin vähittäismyyntiä 988

Lakialoite 2/1998 vp (Risto Penttilä /nuors ym.)

9) Lakialoite laiksi työaikalain muuttamisesta 997

Lakialoite 4/1998 vp (Tapio Karjalainen /sd ym.)

Mietintöjen pöydällepano

10) Hallituksen esitys kansainväliseen siviili-ilmailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien laittomien väkivallanteiden ehkäisemistä koskevan lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 1011

Hallituksen esitys 238/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 2/1998 vp

11) Hallituksen esitys laiksi kalastuslain
94 ja 121 §:n muuttamisesta 1011

Hallituksen esitys 3/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö
1/1998 vp

12) Hallituksen esitys 83. Kansainväli-
sen työkonferenssin hyväksymän kotityö-
tä koskevan yleissopimuksen hyväksymi-
sestä 1012

Hallituksen esitys 241/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Pesälä.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi
ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysis-
tuntoon, sekä edustajat Alho ja Leppänen J.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuvat edusta-
jat Vanhanen ja Olin.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi puolustusvoimien vir- ka-avusta poliisille annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 225/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mie-
tintö n:o 1. Ensinnäkin asiasta yleiskeskuste-
lu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksi-
tyiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Puo-
lustusvoimien poliisille antamaa virka-apua on
tietyllä tavalla historiallisista ja ehkä kulttuuri-
sistakin syistä monta kertaa vierastettu, ja vielä
valiokunnan mietinnössäkkin 6 §:ssä näkyy tämä
vierastaminen sikäli, että on pyritty viemään voi-
makeinojen käyttö äärimmäisen kireisiin puittei-
siin. Siinä ei ole mitään pahaa, mutta haluan
armeijan ja poliisin yhteistyöstä jonkin verran

kokemuksenkin pohjalta sanoa. Armeija on ku-
rinalainen yksikkö, jonka antaessaan virka-apua
poliisille toimii varmasti lainmukaisesti. Sitä on
varmasti helppo myös poliisin taholta ohjata ja
johtaa. Siinä ei ole varmasti mitään ongelmia.

Sen sijaan eri asia on täydennyspoliisi, tämä
kolmentuhannen porukka, joka jostakin otetaan
riippuen siitä, minkälaisiin tehtäviin ja minkälai-
silla valtuuksilla sitä aikanaan käytetään. Siinä
on sellainen porukka, josta en niinkään mitään
menisi sanomaan, mutta armeija, Puolustusvoi-
mien antama virka-apu, on ehdottomasti sellais-
ta, ettei siihen tarvitse epäluuloja kohdistaa.
Näen asian henkilökohtaisesti näin.

Ed. Tiusanen: Herra puhemies! Mielestä-
ni valiokunnan mietinnössä on hyvin tarpeelli-
sesti kiinnitetty huomiota siihen, mihin ed. Aitto-
niemi puuttui, aiheellisesti myös 6 §:ssä. Mitä tu-
lee täydennyspoliisiin, voi ed. Aittoniemen kans-
sa olla yhtä mieltä, että siihen liittyy ongelmia.
Mutta kaiken kaikkiaan poliisin tehtävien ja so-
tavanen, armeijan tehtävien pitäminen erillään
toisistaan ja vastuusuhteiden pitäminen selvinä
on hyvin tärkeää.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Tässä laki-
ehdotuksessa lähdetään siitä, että poliisin pää-
sääntöisesti tulee hoitaa normaaleilla omilla voi-
mavaroillaan sille kuuluvat tehtävät. Kysymyk-
sessä oleva virka-apu on ja sen pitää olla tilapäis-
tä. Tässä suhteessa on paikallaan se näkökulma,
minkä ed. Aittoniemi toi esille, että lainsäädäntö
näiltä osin on kohdallaan, samoin varusmiesten
ja yleensä Puolustusvoimien virka-avun käyttö
varsin hyvin sekä tällä lainsäädännöllä että muil-
la säännöksillä ohjattua. Uskon, että toiminta
kaikilta osin pysyy hyvin hallinnassa.

Kysymys täydennyspoliisihenkilöstöstä on ol-
lut monin tavoin esillä aiemmin ja oli poliisilain-
kin säätämisen yhteydessä. Tällä puolen varmas-
ti on enemmänkin, mikäli tällaista henkilöstöä
tarvitaan, tarkentamisen varaa ja tarvetta huo-
lenpitoon siitä, että todella asiat hoituvat, niin
kuin on lainsäädännössä haluttu.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies!
Kun 6 §:ää pohjaesityksestä lukee, tulee mieleen
semmoinen ajatus, että poliisimiehen ohjaukses-
sa varusmiehet tekevät tehtäviään eli poliisin pi-
tää olla lähellä varusmiehiä ja ohjata niin kuin
setä kädestä, että tätä ja tätä voit tehdä.

Valiokunta on oikeastaan hyvin ottanut kan-
taa ja laajentanut kysymystä sillä tavalla, mitä

kaikkea varusmiehillä ei voi teettää. Kyllä tässä aika pitkälle on menty suojaaviin säännöksiin, ettei varusmiehiä voi käyttää rikollisten kiinniottamiseen eikä ampuma-aseiden käyttökään heille ole mahdollista kuin hyvin rajatuissa tapauksissa. Siinä mielessä valiokunnan työtä pitää arvostaa, että se on täydentänyt hyvin tätä pohjaa, mikä alun perin tässä on.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Hyvä, että ed. Lahtela totesi tämän. Minä sain ed. Tiusasen äskeisestä puheenvuorosta sellaisen käsityksen, että hänen mielestään valiokunta ei olisi ollut riittävän tiukkapipoinen tätä hallituksen esitystä käsitellessään ja mietinnön avulla tulevaisuutta ohjattaessaan.

Kuten lakiesityksen ensimmäisessä käsittelyssä totesin, tässä suhteessa valiokunta filiasi tekstiä viimeiseen saakka ja katsoi, että vain ne välttämättömimmät toimet, jotka yhteiskunnalle ilmiselvästi tarpeellista varautumista ovat, mahdollistetaan virka-apuasioissa, ja kaikki muu on pois suljettua.

Ed. Savela: Herra puhemies! Minusta valiokunta on aivan hyvin lähtenyt siitä periaatteesta, että poliisi hoitaa ensisijaisesti omilla voimavaroillaan ne tehtävät, jotka sille kuuluvat. Meidän pitää tietysti turvata poliisille ne voimavarat, jotka se tarvitsee tehtäviensä hoitoon. On tietysti joitakin sellaisia rajoitettuja alueita, joilla joudutaan virka-apukysymyksiäkin käsittelemään tavalla, jossa apua pyydetään, mutta täytyy olla tarkkaan rajattuina ne alueet, joihin mennään. Näin myös ymmärrän, että valiokunta on kannanotossaan nimenomaan tätä pitänyt silmällä.

Jos joudutaan voimatoimenpiteitä käyttämään, siinä pitää olla ehdoton ja esimerkiksi varusmieskoulutuksessa olevien suhteen pitää olla varsin tiukka ja varovainen, koska on kysymys tehtävistä, jotka eivät ehkä ole tietyssä iässä olevalla ihmisellä aina niin lujasti hallinnassa kuin sellaisella, jolla mieli on jo vähän harjaantuneempi.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Sen suhteen, mitä ed. Pulliainen totesi puheenvuorossaan, viittaisin vain ed. Aittoniemen aloittamaan keskusteluun siitä, että 6 §:ssä on mietinnössä asia varsin tarkoin viilattu. Itse olen samaa mieltä. Ymmärsin, että ed. Aittoniemi katsoi armeijan sinänsä olevan kurinalainen ja järjestäytynyt laitos eikä siinä virka-apusuhteessa olisi niin-

kään ongelmia. Itse painotan nimenomaan poliisin vastuukysymystä ja sitä, että virka-apu tapahtuu, aivan kuten mietinnössäkkin on, varsin selkeästi poliisin vastuulla ja sen johtamana.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En minä mitään keskustelua aloittanut. Ei tähän keskusteluun kenenkään pakko ollut yhtyä.

Mutta totean, niin kuin aikaisemmassakin istunnossa, että armeijan tuki on poliisille erinomaisen tärkeää ihan henkisesti, kun tietää, että jos todella tiukka paikka tulee, apua ja kurinalaista apua on saatavissa.

Kuten sanoin viime istunnossa, 6 § on tehty noin tiukaksi vain viestittääkseen ulospäin, että tämä apu on säädetty näin tiukasti. Siinä vaiheessa kun armeijaa tarvitaan poliisin apuna, ei jokaisessa paikassa kuljeta tietysti 6 § kourassa, vaan toiminnot ovat normaaleja voimankäyttötoimia, silloin kun on välttämätöntä, kuitenkin poliisin tarkassa valvonnassa. Pykälän sisältö on ihan selvästi viesti epäluuloisille, jotka arvelevat, että tässä saatetaan käyttää liikaa voimaa tiettyihin väestöryhmiin ja muuta. Tämä on nyt kuitenkin tae lainsäätäjän puolelta, mutta toimintahan tietysti tapahtuu normaalisti.

Ed. Kankanniemi: Arvoisa puhemies! Perinteisesti poliisi on käyttänyt varusmiehiä ja Puolustusvoimien henkilöstöä tietyissä tilanteissa, ja näin tulee varmasti jatkossakin olla: metsäpalot, suuremmat etsinnät ja muut tällaiset toimenpiteet. Nyt ollaan astumassa siihen suuntaan, että myös entistä enemmän — mahtavatko olla syynä lähinnä poliisin riittämättömät voimavarat: henkilöstön vähyys ja rahanpuute — halutaan varusmiehiä ja muita armeijan voimia käyttää myös muihin toimenpiteisiin.

Tässä tulee hyvin keskeiseksi, minkä me valiokunnassa kävimmekin tarkasti läpi, vastuukysymys. Se tuli hyvin selkeäksi, se pyrittiin saamaan selkeäksi. Uskon, että se on myös varsin selkeä sikäli, että vastuu varusmiesten toiminnasta on poliisilla. Tämän täytyy olla erittäin selkeää, sen vastuun, koska ei voida ajatella, että varusmies pannaan vastuuseen, jos jotakin tapahtuu, kun hänet on kuitenkin komennettu turvaamaan toimenpiteitä jopa aseenkäyttö sallien tietyissä tilanteissa. Tämä on se kaikkein tärkein kysymys tässä.

Toinen kysymys on tietysti se, pitääkö meidän mennä siihen, että varusmiehiä käytetään siviili-tehtävissä sillä tavalla, että heillä on myös ase-

käyttömahdollisuus ja -oikeus. Se on iso ja vakava kysymys, koska perinteisesti näin ei ole ollut.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Hallintovaliokuntahan korostaa mietinnössään, että varusmiesten käyttöä vastaisuudessa pyritään välttämään erityisesti sellaisissa virka-aputilanteissa, joissa voidaan joutua voimankäyttöön. Pääosaltaanhän tämän tyypiset virka-aputehtävät ovat sotilashenkilöstöllä ja he ovat siellä käytettävissä. Myös sellaisia varusmiehiä, joilla on sotilaspoliisikoulutus, ilmeisesti on käytetty ja tullaan käyttämään erilaisiin valtiovierailu- ja suojaustehtäviin.

Mitä tulee virka-avun luonteeseen, se voi olla myös luonteeltaan teknistä, eli luovutetaan Puolustusvoimilta pelkästään teknistä välineistöä poliisin käyttöön. Usein tietysti näissä tilanteissa tarvitaan myös osaavia henkilöitä, koska monesti — niin olen ymmärtänyt — tarvitaan myös sellaista ammattitaitoa, mitä ei välttämättä poliisilla ole.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä on aivan hyvä laajennus Puolustusvoimien tehtäviin, mutta korostaisin, että avun tulee todella olla tilapäistä, joko isojen tapahtumien yhteydessä saatavaa virka-apua taikka sitten etsintä- ja muita tämän tyyppisiä tehtäviä. Paitsi tilapäisyyttä korostaisin myöskin vastuuta. Sen vastuun pitää olla sekä niinpäin, että Puolustusvoimien edustajat tuntevat oman vastuunsa ja heillä on tarvittavat vastuuvakuutukset ja muut sellaiset, että niin, että heihin kohdistuvat vahingot tarvittaessa korvataan.

Ed. Myllyniemi: Herra puhemies! Puolustusvoimien virka-apu on poliisille todellakin hyvin tärkeää. Itse olen ainakin 35 vuoden aikana kymmeniä kertoja joutunut pyytämään Puolustusvoimilta virka-apua, ja aina he ovat hyvin asiansa hoitaneet, jopa joskus olleet myöskin aseiden kanssa mukana, kun hyvin vaarallista rikollista on haettu. Erikoisesti heitä tarvitaan etsinnöissä ja suurissa onnettomuuksissa.

Nyt vain on niin pahasti käymässä esimerkiksi Oulun osalta — Oulu on yksi suurimpia kaupunkia Suomenmaassa — että Pohjan prikaati lakautetaan sieltä ja meidän virka-apupyyntömme menee Kajaaniin tai Sodankylään tai Rovaniemelle. Se tullaan näkemään varmaan suurena puutteena ja saattaa aiheuttaa myöskin jopa ihmishenkien menetyksiä siinä mielessä, että ehkä ei niin herkästi pyydetä esimerkiksi etsintöihin

apua Puolustusvoimilta kuin tällä hetkellä. Nyt avuksi saadaan puolen tunnin kuluessa 40 miestä ja koko komppania parissa tunnissa. Voi olla, kun avusta joutuu maksamaan, tällaista apua ei Kajaanista pyydetäkään. Saattaa joku vanhus jäädä sen vuoksi löytämättä. Ei ole välttämättä ihan hyvä asia tosiaan tähän liittyen Puolustusvoimien poistuminen Oulusta.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Haluan vielä todeta, että tällä lainmuutoksella nyt annetaan Puolustusvoimille ja poliisille sellainen oikeus, että poliisi voi käyttää yleisvaltuutuksella tämän lain nojalla Puolustusvoimia, jopa varusmiehiä, tällaisiin tehtäviin, aika vaarallisiinkin siviililämän tehtäviin.

Tähän asti on — esimerkiksi kun Helsingissä oli Etykin huippukokous ja Etyjin seurantakokous — näitä tilaisuuksia ja tapahtumia varten säädetty määräaikainen erillislaki, joka oli voimassa tietyllä alueella tietyn ajan ja antoi tietyt valtuudet. Tämä menettely ilmeisesti nyt loppuu. Sellaisessa tilanteessa kuin Etykin osaltaikin oli, että oli noin 30 valtion päämiehet kaupungissa, tarvitaan totta kai suuret joukot ja hyvät valmiudet ja erillisvaltuudet. Nyt tämä menee siihen, että annetaan yleiset valtuudet tähän toimintaan. En tiedä, onko tämä välttämättä hyvä kehitys, mutta näin nyt on tapahtumassa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 3, 5 a, 6, 9, 9 a ja 10 §, voimaantulosäänös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ed. Vanhanen merkitään läsnä olevaksi.

2) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä pohjoismaisista työmarkkinoista henkilöille, jotka ovat saaneet ammattipätevyyden antavan, vähintään kolmevuotisen korkeamman koulutuksen, tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 106/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Haluan muutamalla sanalla esitellä tätä lakiesitystä, jossa hallitus ehdottaa, että eduskunta nyt hyväksyisi Pohjoismaiden välillä tehdyn sopimuksen, joka on neuvoteltu vuonna 1990. Sen ovat muut Pohjoismaat jo hyväksyneet ja Suomella tämä on jäänyt vähän, sanotaanko, roikkumaan.

Lakiehdotuksen tarkoitus on parantaa yhteis-pohjoismaisten työmarkkinoiden kehittämistä ja ylläpitämistä sillä tavalla, että sopimuksen mukaan henkilö, joka on jonkin Pohjoismaan kansalainen, saa koulutuksensa ja ammattinsa harjoittamiseen ja virkapätevyyteen luvan. Koulutus tarkoittaa lähinnä entistä opistoasteen koulutusta, siis että yliopistopohjalta henkilö on vähintään kolmen vuoden koulutuksen perusteella saanut ammattipätevyyden. Kuitenkin julkishallinnon ylemmät virat sekä oikeuslaitoksen, syytälaitoksen, poliisin ja Puolustusvoimien virat sekä kansallisen turvallisuuden kannalta tärkeät virat voidaan varata maan omille kansalaisille.

Tämän sopimuksen jälkeenhän Suomi, niin kuin Ruotsikin, on ensin sopinut Eta-jäsenyydestä ja sitten vuonna 94 hyväksynyt EU-liittymissopimuksen. Nyt EU-sopimusten ja Pohjoismaiden sopimusten välillä on pieniä eroja, mutta kuitenkin EU-lainsäädäntö ei estä pohjoismaisen sopimuksen hyväksymistä. Koska mukana oli eroavaisuuksia, lähinnä kielitaitovaatimukset herättivät keskustelua valiokunnassa, niin kuultuamme professori Hidénia pyysimme perustuslakivaliokunnan lausunnon siitä, voidaanko tämä laki hyväksyä tavallisena lakina vai pitäisikö mennä vaikeutetussa järjestyksessä.

Perustuslakivaliokunta antoi meille lausunnon, jonka mukaan sopimuksessa mainittujen ja kaikissa Pohjoismaissa suoritettujen tutkintojen rinnastaminen suomalaisiin tutkintoihin kelpoisuuden tuottavin opinnäyttein on toteutettavissa tavallisella lailla myös tuomarinvirkojen osalta. Me voimme kielitaitovaatimuksista päättää kansallisella lainsäädännöllä, koska niistä säädetään kielitaitolaissa.

Hallitusmuodon 84 §:n 1 momentin mukaisesti luetellut virat, siis valtioneuvoston, oikeuskanslerin, apulaisoikeuskanslerin sekä tuomarin, Puolustusvoimain komentajan ja Suomen Pankin johtokunnan jäsenen virat, ovat sopi-

muksen 10 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettuja virkoja, jotka sopimusvaltio voi pääsäännöstä poiketen varata oman maan kansalaisille. Perustuslakivaliokunta on pitänyt sopimusta myös tältä osin sopusointuisena perustuslain kanssa.

Nyt kuitenkin jäi sellainen epäily ja mahdollisuus, että pohjoismaisen sopimuksen mukaan voitaisiin eräissä tapauksissa asettaa ammatinharjoittamista koskevaa hyväksymistä tai virkaa hakevalle henkilölle suurempia vaatimuksia kuin EU-yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaannpanosta annettujen lakien ja asetusten mukaan voitaisiin asettaa.

Tämän epäkohdan poistamiseksi tai välttämiseksi valiokunta teki 3 §:ään lisäyksen, joka kuuluu näin: "Vaatimukset eivät kuitenkaan saa olla suurempia kuin mitä Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaannpanosta annettujen lakien ja asetusten mukaan voitaisiin asettaa." Tällä muutoksella sivistysvaliokunta hyväksyi tämän vuonna 90 Kööpenhaminassa hyväksytyn Pohjoismaiden välillä tehdyn sopimuksen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Lakialoite laeiksi osakeyhtiölain 1 luvun 1 §:n ja ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 127/1997 vp (Markku Pohjola/sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Koska tässä on mielestäni hyvin merkittävästä asiasta kysymys, niin käsittelen sitä hiukan pitempään. Puhun harmaasta taloudesta ja sen torjumisesta kahdella eri keinolla. Toinen keino on osakeyhtiön ja osakkeen omistajan vastuiden samastaminen ja toinen keino on niin sanottu käännetty todistustaakka. Molemmat koskevat tapauksia, joissa Suomesta pyritään keinotekomaan rahaa veronmaksuja ja muita velvoitteita välttämällä veroparatiisisaariin.

Arvoisa puhemies! Käsittelen tätä hiukan laajemmin periaatteelliselta kannalta ja tulen sitten näihin yksityiskohtaisiin esityksiin, jotta ne aukeaisivat.

Suomen lakien ulkopuolella toimivan niin kutsutun harmaan talouden laajuus on tutkimuksiin perustuvien arvioiden mukaan jopa yli kymmenesosan luokkaa koko kansantalouden toiminnan arvosta. Harmaan talouden alalla toimivat yritykset kiertävät Suomen lainsäädäntöä monin eri tavoin. Julkisen talouden kannalta olennaista on luonnollisesti laitton toiminta verojen ja lakisääteisten sosiaaliturvamaksujen kiertämiseksi. Verojen maksamatta jättäminen rasittaa välittömästi laillisesti toimivaa yritystoimintaa ja sen piirissä työskenteleviä ihmisiä. Maksamattomat verot kerätään laillisesta toiminnasta korkeammalla verokannalla.

Harmaaseen talouteen ja siihen liittyvään talousrikollisuuteen kuuluu myös velkojen lakiin perustuvien oikeuksien loukkaaminen. Verottajan tavoin myös pankit ja muut rahoittajat ja luotonantajat joutuvat kärsimään. Samoin kuin verotuksessakin, luottojärjestelmässä väärinkäytösten kustannukset siirretään lainkuuliaisten kansalaisten maksettaviksi korkeampina korkoina, tiukempina vakuutusmaksuina ja muina ankarampina luotonannon ehtoina. Veron kierto ja velkojen maksamatta jättäminen rapauttavat yleistä talous- ja yhteiskuntamoraalia. Tämän me kansanedustajat olemme monin tavoin saaneet tuta.

Tavallisten kansalaisten ja lainkuuliaisten yrittäjien halu toimia lain mukaisesti vähenee. Yhä enemmän aikaa ja voimavaroja käytetään etsittäessä mahdollisuuksia lakien kiertämiseen. Talouden kansainvälistyminen lisää vaikeuksia harmaan talouden valvonnassa ja talousrikollisuuden torjunnassa. Verojen siirto ulkomaille velkojen ulottumattomiin on helppoa valuuttasäännöstelyn poistuttua ja pääomaliikkeiden vapauduttua. Suomessa tehtiin vuonna 1996 liki miljardin markan suuruiset sijoitukset alueille, joiden lainsäädäntö mahdollistaa Suomen verolainsäädännön ja velkojain suojasäännösten kiertämisen. Näiden alueiden lainsäädännön mukaan tietojen salaaminen verojen kotimailta ja näissä toimivilta velkojilta on mahdollista.

Sijoitukset talousalueille, jotka mahdollistavat harmaan talouden toiminnan, ovat parissa vuodessa kasvaneet lähes kymmenkertaisiksi. Sijoittamalla varoja ulkomaisiin yhtiöihin verottajaa ja velkojaa voidaan vältellä tehokkaasti. Ulkomaiset yhtiöt luovuttavat omissa nimissään

olevaa omaisuutta salassa pidettyjen omistajien käyttöön. Verojen ja velkojen maksun laiminlyöneet omistajat voivat käyttää hyväkseen rikkollisin toimin hankkimaansa varallisuutta ja jopa jatkaa liiketoimia lähes entiseen tapaan.

Arvoisa puhemies! Suomen tulisi kansallisen lainsäädännön toimilla vaikeuttaa oikeustoimia, joiden tarkoitus on verojen siirto vero- ja velkavastuiden kiertämiseksi. Lainmuutoksien, joihin tulisi ryhtyä, tulisi koskea sekä kotimaista yhtiölainsäädäntöä että kansainvälisten yhteisöjen toimintaa. Tässä mielessä, arvoisa puhemies, esitän kahta lakimuutosta. Ensimmäinen niistä koskee, osakeyhtiölain 1 luvun 1 §:ää ja siis, kuten alussa mainitsin, osakeyhtiön ja osakkeen omistajan vastuiden samastamista. Tämä on hiukan vaikea käsite, tulen siihen yksityiskohtaisemmin.

Osakeyhtiölain 1 luvun 1 §:ssä on säädös yhtiön ja sen osakkaiden velvoitteiden erillisyydestä. Omistajan ja yhtiön velkojen ja muiden vastuiden erillisuus on koko yhtiölainsäädännön keskeisiä periaatteita. Tämä on hyvin huomattava. Kuitenkaan tämä velvoitteiden erillisyyden periaate ei ole täysin ehdoton. Nimittäin osakeyhtiölain 12 luku sisältää säännökset laittomasta voitonjaosta ja 15 luku säännökset vahingonkorvausvelvollisuudesta, joiden perusteella yhtiön toimihenkilöt tai osakkaat saattavat joutua vastuuseen yhtiön velvoitteista. Myös konkurssilainsäädännön mukaan voidaan yhtiön ja osakkaan vastuu samastaa.

Lisäksi kansainväliset esimerkit tarjoavat lisämahdollisuuksia. Niin kutsutun common law -järjestelmän maissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Britanniassa, oikeusjärjestys tuntee oikeustapauksia, joiden pohjalta on päädytty vastuun samastamisen mahdollisuuteen.

Arvoisa puhemies! Tässä lakiehdotuksessa esitän, että Suomen osakeyhtiölain 1 luvun 1 §:ää tulisi muuttaa siten, että yhtiön osakkaiden ja yhtiön vastuiden samastaminen olisi tiettyissä tapauksissa mahdollista. Vastuun samastamisen edellytyksenä olisi se, että yhtiö olisi muodostettu tarkoituksena 1) kiertää lain määräyksiä tai että 2) sitä olisi käytetty yksinomaan petosten tekemiseen tai velvoitteiden kiertämiseen. Vastuun samastaminen olisi mahdollista myös 3) jos yhtiö olisi perustettu pelkästään osakkaidensa edustajaksi tai osakkaidensa verojen hoitajaksi.

Arvoisa puhemies! Toisessa lakiehdotuksessa keskityn käännettyyn todistustaakkaan. Se koski ulkomaisten välyhteisöjen osakkaiden vero-

tuksesta annetun lain 3 §:n muuttamista. Kansainvälistyvissä taloudessa veron ja muiden velkavastuiden täytäntöönpanosta huolehtivilla viranomaisilla tulee olla käytössään tehokkaat keinot torjua varojen siirtäminen ulkomaille tapauksissa, joissa varojen siirtämisen ilmeinen tarkoitus on vastuiden välttäminen. Tässä tarkoituksessa on ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta annettua lakia mielestäni muutettava siten, että tietyissä tilanteissa Suomessa erityisesti verovelvollinen joutuisi itse todistamaan, että ulkomainen väliyhteisö ei ole tämän tai hänen määräysvallassa. Tämän käänteisen todistustaakan käyttöönottoaminen koskisi sellaisia tapauksia, joissa kysymys olisi ilmeisesti ulkomaisen väliyhteisön käyttämisestä talousrikollisuuteen tai vero- tai muiden velkavastuiden välttämiseen.

Tästä olisi siis kysymys. Toivon, että tähän melko vaikeaan problematiikkaan voitaisiin paneutua kaikella vakavuudella, sitä mielestäni tämä yhä laajentuva harmaa talous ja talousrikollisuus edellyttävät.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En tarkkaan muista, olenko allekirjoittanut tämän aloitteen. Yleensä olen allekirjoittanut kaikki, mitä ed. M. Pohjola vain tarjoaa, koska pidän häntä ihan tietävänä miehenä näissä asioissa.

Ensinnäkin totean kuitenkin pienen väitteen vastuun samastamisesta. Jos yhtiö on perustettu pelkästään rikosten tekemisiä varten ja sitä käytetään pelkästään rikollisen toiminnan aseena, niin kyllä minun käsittääkseni rikosoikeudellinen vastuu tuo silloin näille henkilöille, jotka ovat siinä mukana, myös korvausvastuun ja taloudellisen vastuun. Ei se pelkästään jää osakeyhtiölle, jos tällä tavalla tapahtuu, että on selkeästi näytetty, että se yhtiö on perustettu rikollista toimintaa varten ja sen eteenpäin viemiseksi. Saattaa olla toisin, mutta esitän pienen väitteen tästä asiasta.

Mitä tulee käänteiseen todistustaakkaan, niin olen itse jo 80-luvun loppupuolella kotimaista poliisin ja verottajan työskentelyä varten todennut, että pitäisi saada sillä tavalla, että henkilön, joka on siirtänyt bulvaanin nimiin omaisuuttaan, täytyy pystyä todistamaan, että se on hänen, koska monta kertaa tarkkaan tiedetään kenen hallussa rikoksen kautta saadut rahat ovat, mutta niihin ei ole pystytty puuttamaan. Tätä lainsäädäntöä sovelletaan jossain määrin Suomessa jo tällä hetkellä ja varmasti tulevaisuudessa enemmän.

Mutta mitä tulee sitten kansainvälisiin yhteyksiin, mitä ed. Pohjola tarkoittaa, niin kyllä siinä tarvitaan aika laaja kansainvälinen yksimielisyys myös siellä, missä on tällaisia yhtiöitä, jotka näin toimivat, jossakin Jersey saarella ja muualla. Se ei ole pelkästään meidän lainsäädännöllämme aikaansaataavissa. Hyvä ajatus, mutta tuskin se toimii ihan noin vain kansainvälisesti.

Palaan vielä ensimmäinen asiaan, josta puhuin. Jos kerran yhtiö on rikoksentekeä varten perustettu ja sitä rikoksen tekoon käytetään, niin kyllä rikolliselle jää silloin myös taloudellinen vastuu tästä toiminnasta eikä sitä voida pelkästään jättää osakeyhtiön vastuulle.

Ed. Ello: Puhemies! Toimin Euroopan neuvostossa Suomen eduskunnan edustajana. Siellä on yleensä tapana aloittaa puheenvuorot niin, että onnitellaan jotakuta, joka on tehnyt hyvän esityksen. Minä haluan kyllä onnitella ed. M. Pohjolaa tästä, tämä on todella erinomainen lakialoite. Ed. Pohjola on tehnyt valtavasti työtä saadakseen selville kaikki nämä tiedot, jotka lakialoitteen perusteluihin sisältyy.

Ed. Pohjola tähtää siihen, että sinänsä tällä hetkellä laillinen veronkierto, joka Suomesta tapahtuu veroparatiiseihin, voitaisiin tämän lakialoitteen avulla estää. Täytyy toivoa, että valio-kunta todella ottaisi tämän asian vakavasti. Nimittäin, niin kuin ed. Pohjola toteaa yleisperusteluissa, vuonna 1996 yli 900 miljoonan markan suuruiset sijoitukset tehtiin alueille, joiden lainsäädäntö mahdollistaa Suomen verolainsäädännön ja velkojensuojasäännösten kiertämisen. Kysymys on todella merkittävistä summista. Niin kuin olemme usein nähneet, rikolliset ovat aina askeleen edellä varsinkin meidän lakejamme ja myös lakien soveltamista.

Puhemies! Todella erinomainen lakialoite ja toivon sille oikein hyvää kohtaloa.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Aivan samalla tavalla haluan onnitella ed. Markku Pohjolaa hyvästä lakialoitteesta.

Ed. Aittoniemi viittasi kansainväliseen toimintaan ja kansainvälisen lainsäädännön tarpeellisuuteen, ja siinä hän on täysin oikeassa. Euroopan unionissa on todella nyt aloitettu myös tämän tyyppisen direktiivin valmistelu, jossa puututtaisiin unionin tasolla nimenomaan harmaaseen talouteen. Se on hyvin tärkeä asia. Tässä tietysti meidän valtiovaltamme aktiivisuus on osaltaan tärkeätä niin, että Suomi on edesauttamassa EU:ssa myös sitä asetusten ja direktiiv-

vien antamistoimintaa, joka estäisi harmaan talouden toimimisen EU:n sisällä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Joskus kun on EU:n sisäpiiristä puhuttu, on pelätty harmonisointia. Tässä toivoisi kyllä toteutuvan sellaisen kansainvälisen harmonisoinnin eli voitaisiin saada kaikki ympäri maailmaa olevat maat tällaisen kohtelun piiriin, mitä ed. M. Pohjola ajattelee. Mutta se on tietysti aika sinisilmäistä ajattelua, koska aina löytyy maita, jotka katsovat omaa etuaan. Ne tekevät sellaisia paratiiseja, joihin ei verottajan käsi yllä eikä rikollisia kiinni saada, ja ilmeisesti niin tulee aina olemaan. Mutta siihen suuntaan meidän pitää pyrkiä ja tehdä tällaista työtä, mitä ed. Pohjola tekee.

Toivon mukaan saataisiin edes unionin puitteissa tällainen aikaan. Sen jälkeen pyritään sitten vaikuttamaan kansainvälisissä piireissä siihen suuntaan, että tällainen keplottelu jäisi pois. Ongelma on siinä, että bulvaanifirmat periaatteessa kiertävät monilla tavoin verotusta eri maissa, koska mikään maa ei pysty oikein osoittamaan, mihin voitot jäävät ja mitä laskutetaan mistäkin maasta. Edullisin maa on sitten se loppupiste, missä ei veroteta ollenkaan, ja sinne rahat sitten siirtyvät.

Ed. M. P o h j o l a : Herra puhemies! Totta kai tämä on asia, joka vaatii laajamittaista kansainvälistä yhteistyötä ja siihen suuntaan on tarkoitus edetäkin monella eri tavoin sekä Euroopan unionin puitteissa että esimerkiksi Task force puitteissa. Mutta tässä on myös kysymys siitä, että kansallisesti täytyy tukkia ne porsaanreiät, joita on olemassa. Esitän tässä nyt nimenomaan Suomen lainsäädännössä nämä porsaanreiät tukittavaksi. Eli kun meillä on osakeyhtiölaissa jo kuitenkin vastuun samastaminen toteutettu sillä tavalla, että siellä on toteutettu vahingonkorvausvelvollisuus ja toisaalta konkurssilainsäädännön mukaan voidaan vastuita samastaa, niin vastaavalla tavalla täytyisi menetellä laajemmissa puitteissa, kuten tässä esitän.

Toisaalta sitten käännetty todistustaakka on toistaiseksi nähty Suomen lainsäädännössä vieraana asiana. Se on monin paikoin kansainvälisesti toteutettu. Olosuhteet ovat ajaneet asiat siihen, että Suomessa myös tämä tulisi ottaa käyttöön. Tästä on nyt kysymys.

Ed. M y l l y n i e m i : Herra puhemies! Kaikki toimet, jotka harmaata taloutta, rikollisuutta, vastaan tehdään, ovat erittäin kannatettavia.

En ole ihan varma sopiiko tämä keino juuri tähän yhteyteen, mutta kun ed. M. Pohjola puhui käännetystä todistustaakasta, niin muualla maailmassa ja Suomessakin on olemassa niin sanottu painostusvankeus eräissä tapauksessa. Kun ei vannota pesän luetteloa oikeaksi, niin voidaan heittää kansalainen vankilaan ensiksi kahdeksi kuukaudeksi ja sen jälkeen pitemmäksi aikaa, kunnes hän tokenee. Samaa asiaa voitaisiin ja pitäisi käyttää myös siinä tapauksessa, kun kansalainen tieteen tahtoon on pimittänyt miljoonia ulkomaille tai kotimaahan. Miksi ei voisi myös tällä tavalla velvoittaa, tietenkin vain niissä tapauksissa, jolloin ollaan täysin varmoja, että kansalaisella on ne rahat piilossa rikollisella tavalla? Konkurssissahan rahat menettää ihan laillisessa järjestyksessä, mutta viime aikoinakin on ollut sellaisia tapauksia, että ihminen pimittää rahoja ja niitä ei koskaan takaisin saada. Tällaista painostusvankeutta voitaisiin käyttää myös tällaiseen rahan palauttamiseen takaisin Suomeen.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! En voi olla kiinnittämättä huomiota lakialoitteen taustoihin sillä silmällä, kun ed. Alho on myös salissa paikalla. Muistan, kun hän viime syksynä niin sanotun Sundqvist-jupakan yhteydessä totesi hyvin selkeästi sen, kuinka on mahdollista, että oikeusvaltiossa voi toimia moraalitytösti tilanteissa, jossa toimii lain mukaan. Ed. Alho ei saanut tähän vastausta muuta kuin siinä muodossa, että hän joutui loppujen lopuksi eroamaan ministerin toimesta. Silloin meistä monet herättivät kysymyksen, että ministerin ero, poliittisen vastuun ottaminen päätöksestä, ei kuitenkaan ratkaise niitä ongelmia, joita meillä on lainsäädännössä. Jos me vakavasti suhtautuisimme prosessiin, joka silloin syksyllä oli käynnissä emmekä henkilökohtaisiksi sitä, vaan menisimme katsomaan kokonaisvaltaisesti lainsäädännön puutteita, jotka ovat tiedossamme, niin se on lähestymistapa, jonka olen ymmärtänyt ed. M. Pohjolan aloitteessa olevan hallitsevana.

Tunnettuja ongelmia konkurssilainsäädännössä ja ulosottolainsäädännössä, joissa on selkeitä puutteita, ja nimenomaan myös tältä osin verotuslainsäädännössä. Sen vuoksi haluan yhtyä puheenvuoroihin, joita on käytetty ja joissa onnitellaan ed. M. Pohjolaa siitä, että hän on tarttunut asiaan ja tuonut lakialoitteen, joka on arvokas. Sen soisi myönteisellä tavalla etenevän.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

4) Lakialoite laiksi rikoslain 6 luvun muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 133/1997 vp (Markku Pohjola /sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Edellisen lakialoite oli jo viime vuoden puolelta. Nämä ovat tulleet samaan pinoon.

Tässä toisessa lakialoitteessa on kysymys niin sanotusta vasikointipykälästä, joka Suomen lainsäädännöstä puuttuu. Sillähän tarkoitetaan sitä, että sellaisessa tapauksessa, jossa vakavaan rikokseen osallistunut haluaa tehokkaasti katua tekoaan sillä tavalla, että hän ryhtyy yhteistointaan poliisin kanssa, hän siinä selvittää paitsi oman rikoksensa myös paljastaa muut rikosliigassa olleet. Tällöin tämä seikka otetaan rangaistusta tuomittaessa huomioon rangaistusta oleellisesti lieventävänä perusteena jopa niin, että vankeuden asemesta hänet voidaan tuomita joko sakkoon tai oleellisesti lievempään vankeusrangaistukseen.

Nyt meillä on tämä ajatus ilmaistu Suomen rikoslaissa, nimittäin rikoslain 6 luvun 3 §:n 3 momentissa sillä tavalla, että jos rikoksenteijä oma-aloitteisesti pyrkii estämään tai poistamaan rikoksen vaikutuksia taikka edistää rikoksen selvittämistä, niin tämä otetaan rangaistuksen lieventämisperusteena huomioon. Eli ajatus on siinä implisiittisesti olemassa, mutta käytännössä se ei ole toiminut.

Tuomioistuimet ovat saattaneet todeta tämän lainkohdan, mutta kun ei ole ollut nimenomaista säännöstä, niin että olisi voitu siirtyä rangaistuslajista toiseen tai oleellisesti alentaa vankeusrangaistusta, niin se on jäänyt ikään kuin kuolleeksi kirjaimeksi. Kun nyt tilanne rikostorjunnassa on mennyt yhä enemmän siihen, että liigat saattavat käyttää pelottelua, uhkauksia tai jopa julmia kostotoimenpiteitä todistajille ja asianomistajille, niin nämä eivät useinkaan uskalla ryhtyä todistamaan tehdyistä rikoksista. Tällöin täytyy miettiä uusia keinoja poliisille, ja kansainvälisesti tämä niin sanottu vasikointipykälä on todettu

hyväksi taisteltaessa esimerkiksi huumeri-kolli-suutta ja kovaa rikollisuutta vastaan.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, esitän että näissä tapauksissa voidaan soveltaa rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momenttia, joka tarkoittaa sitä, että voidaan tuomita oleellisesti alhaisempi rangaistus tai siirtyä esimerkiksi vankeusrangaistuksesta sakkorangaistukseen. Tämä on käytännön sanelema toimenpide. Toivon, että se johtaa valiokunnassa jatkotoimenpiteisiin.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Tämän lakialoitteen olen varmuudella allekirjoittanut, koska se on pöydälläni ja tarkistin sen.

Ed. M. Pohjola jo totesi, että rikoslain 6 luvun 3 §:n mukaan tämä asia on tietyllä tavalla ollut jo aikaisemmin esillä. Muistan, että eräässä tutkimassani, hyvinkin paljon julkisuutta herättäneessä jutussa, joka ei ollut mikään Noppa-juttu, toin pöytäkirjoissa hyvin selkeästi esille sen, kuinka varsin tunnetut rikolliset olivat omalla toiminnallaan aivan selkeästi helpottaneet rikosten tutkintaa. He myös esittivät, että toisin sen selkeästi esille. Kova, kokenut, vanha kihlakunnantuomari pehmeni hänkin niin paljon, että antoi vain 4 vuotta 7 kuukautta näille kavereille. Kun asia meni hovioikeuteen, rangaistus nousi 6 vuoteen 7 kuukauteen, ja katsottiin, että tällaisella lieventämisperusteella ei ollut mitään merkitystä, jolloin tämä vanha kunnan tuomari vannoi varmasti isänsä nimeen, että ikinä maailmassa hän ei lähde enää tällaisiin humpuukeihin ja tällaisiin lieventämiin, koska hovioikeuskaan ei sitä huomionnut. Eli se on ollut tietyllä tavalla ilmassa aikanaan, mutta nyt se tulee tässä ed. Pohjolan ansiokkaassa lakialoitteessa selkeämmin ja velvoittavana esille tuoduksi.

Mitä tulee itse asiaan, vasikathan ovat tietysti vasikoita ja vasikoitten kohtalo on monta kertaa sellainen kuin se on. Ed. Pohjola ja ed. Myllyniemi ja varmasti kaikki muutkin tietävät, kuinka siinä saattaa käydä. Nimittäin ensinnäkin, vaikka henkilökohtaisesti tietysti poliisimiehenä pidin siitä, kun joku vasikoita ja avusti tutkimuksissa, niin kovin suurta arvonantoa minun puoleltani ei vasikoitsijalle sittenkään kyllä tullut. Vaikka hän oli sillä toisella puolen aita, niin ajattelin, ettei sekään ihan oikein ole, että kaveria petetään sitten, kun homma on tehty. Kyllä kai se on poliisin hommaa selvittää asia eikä niinkään toisen rikoksenteijän näitä asioita vasikoida.

Se ongelma tässä on, että jos joku henkilö saa selvästi lievemmän tuomion käyttäen 3 luvun 5 §:ää, mennään niinkin alhaalle, niin kyllähän

saattaa olla, että se on elävä ruumis se. Varsinkin kovissa jutuissa, huumejutuissa ja muissa, kostamattahan se ei jää, jos nähdään, että joku porukasta on pettänyt ja lähtenyt poliisille vasikoimaan. Onhan siinä tämä inhimillinen ongelma, että näin saattaa käydä, että jos joku käyttää tätä asiaa hyväkseen ja kertoo toisten tekemisistä eikä pelkästään omastaan, se saattaa olla hyvin kohtalokasta.

Poliisimiehenä ja kansanedustajana olen ilman muuta tämän allekirjoittanutkin, näinhän täytyisi olla, mutta jonkinlaisena vastaväittäjänä aina, vaikka arvostan ed. Pohjolan erinomaisia ja syvällistä paneutumista vaativia lakialoitteita, täytyy vähän vastaankin väittää. Näen tässäkin juuri tämän inhimillisen ongelmapuolen, että nämä, jotka poliisia ja tuomioistuinta auttavat näissä asioissa, katkerasti kokevat sen Kakolan käytävillä taikka joskus myöhemmin jossakin. Tämä inhimillinen ongelma tässä on, vaikka en tietysti siitä niin paljon välittäisikään.

Ed. L a h t e l a : Herra puhemies! Tässä vasiointijutussa, jos se lähtee toimimaan, käytetään oikeastaan ihmisen perimmäisiä ajatuksia. Tavallaan pelko on siinä, jotta saa pitkän linnatuomion, ja sitä voi vähän lieventää tavallaan hokuttelulla, kun sanotaan siinä vaiheessa, että kun jelpaat, niin pääset vähemmällä. Minusta tämä on kannatettava ajatus kokonaisuutena.

Mutta kun olen tällainen nuorempi lainsäätäjän, niin yksi kohta tässä ihmetyttää, kun todetaan, jotta "eikä yleinen etu muuta vaadi". Tulee vaan sellainen mielikuva, jääkö tässä miten suuri valta tuomarille harkita, miettiä, mahdollisesti käräjäoikeuden lautamiehille, mikä on yleinen etu. Onko yhteiskunnassa vaikka joku semmoinen poliittinen ilmapiiri, joka vaatisi jonkun ihmisen kovan tuomion vai mikä? Tämä jää jotenkin kangertamaan tässä. Muut kaikki tässä on ihan selkeätä, mutta tämä jättää aika paljon väljyyttä ja kovuuttakin jossakin mielessä.

Ed. M y l l y n i e m i : Herra puhemies! Olen allekirjoittanut tämän aloite lakialoitteen, ja se on todellakin hyvä aloite. En useaan kertaan täällä eduskunnassa kolmen vuoden aikana ole ollut kannattamassa, että rangaistuksia pitäisi lieventää, mutta nyt on kysymys todellakin aivan eri asiasta. Kansalaisen, joka on syyllistynyt rikokseen ja auttaa sen selvittämisessä, ei kannata ajatella, että ne auttaa poliisia. Poliisilla on hyvin vähän tekemistä koko asian kanssa, vaan se auttaa kansalaisia. Asianomistaja pääsee oikeisiin

korvauksiin, kun asia selviää tällä tavalla. Ei tosiaankaan tarvitse ajatella sillä tavalla, että tämä olisi poliisin etu jossakin mielessä, vaan tavallisten kansalaisten, rikosten uhrien etu. Sen voisi jollakin tavalla palkita, että tällä tavalla edistetään asiaa.

Toivottavasti rangaistukset kuitenkin ovat tulleisuudessa vielä sen verran suuria, että niitä voidaan edes alentaa. Nykyään on sillä tavalla, että jos jotakin vielä alennetaan, siinä jää valtio jo maksamisen puolelle.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Lahtelan kysymykseen tästä "eikä yleinen etu muuta vaadi". Voidaan ajatella esimerkiksi tapauksia, että tekijä vasikoit ja on syyllistynyt esimerkiksi sellaiseen rikokseen taikka sillä tavalla, että sitä voi pitää niin paheksuttavana, että siitä nimenomaan ei voi lähteä mitään rangaistuksen alentamisia antamaan. Tämä tietysti jää viime kädessä tuomarin harkintaan, mutta tätä tällä viimeisellä lauseella lähinnä on tarkoitettu.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen mainitsema kosto vasikoimisesta on varmasti ihan niin kuin hän totesi. Suomessa kun katsotaan paljon amerikkalaisia rikossarjoja ja elokuvia, niin siellähän tällainen henkilö häivytetään, saa uuden persoonan ja hän häviää jonnekin kostajien tavoittamattomiin. Suomi on tietysti kumminkin toisenlainen, pieni yhteiskunta, vähän väkeä, eikä täällä juuri ketään pystytä sillä tavalla piilottamaan persoonaa muuttamalla, henkilötietoja vaihtamalla jne. Eli kaiken kaikkiaan ehkä kumminkin Suomessa tullevat tulevaisuudessa edelleenkin vanhat tavat säilymään, ja amerikkalaistyyppinen sota rikollisuuden kanssa ei ehkä kuitenkaan meille sovi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

5) Lakialoite laiksi rikoslain 24 luvun 3 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 144/1997 vp (Sinikka Hurskainen /sd)

Ensimmäinen varapuhemies : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Matkapuhelimen tulon myötä on jouduttu toteamaan, että lainsäädäntömme on tältä osin vanhentunut. Aiemmin esimerkiksi häirintäsoitot saatiin kriminalisoitua, kun soittajaa on voitu syyttää kotirauhan rikkomisesta. Nyt olemme joutuneet uuden ongelman eteen. Koska matkapuhelimia käytetään useimmiten muualla kuin kotona, niin myös häirintäsoitot tulevat kodin ulkopuolelle, eivätkä ne näin ollen kuulu kotihäirintää koskevan lain piiriin. Myös suoramarkkinointi matkapuhelimiin, esimerkkinä vaikkapa seksipalveluiden suoramarkkinointi, on rikoslain ulottumattomissa toistaiseksi.

Matkapuhelimen käyttö monipuolistuu tulevaisuudessa. Tulevaisuudessa matkaviestimet ottavat vastaan ja lähettävät pitkiä viestejä Internetin kautta. Myös liikkuvan kuvan lähettäminen ja vastaanottaminen matkaviestimillä on pian mahdollista. Me emme ole varautuneet lainsäädännössämme näin nopeaan tekniikan mahdollistamaan kehitykseen.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteeni mukaan rikoslakia tulisi muuttaa siten, että rangaistavaksi tulisi ilmeisessä häiritsemisen tarkoituksessa matkaviestimeen aiheutettu soitto tai siihen lähetytty teksti tai muu viesti. Lakialoitteessani ehdotan, että rikoslain 24 luvun 3 a §:ää muutettaisiin siten, että se kuuluisi näin: ”Joka ilmeisessä häiritsemisen tarkoituksessa meluamalla tahi aiheuttamalla puhelinsoiton kotiin tai mukana kuljettavaan matkaviestimeen tahi puhelimitse tai muuten telejärjestelmän kautta teksti- tai muun viestin lähettämällä häiritsee toista, rangaistakoon sakolla tai enintään kolmen kuukauden vankeudella.”

Arvoisa puhemies! Toivon, että lakivaliokunta ottaa huomioon lakialoitteeni myös hallituksen esitystä n:o 239/1997 vp käsiteltäessä. Kuulin ed. Aittoniemeltä, että se on parasta aikaa valiokunnassa ja sen käsittelyä aloitetaan. Lisäksi tietenkin uskon, että eduskunta suuressa viisaudessaan tulee hyväksymään ehdotukseni rikoslain 24 luvun 3 a §:ää koskevasta muutoksesta.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Lainsäädäntömme on tältä osin todellakin vanhentunut. Tässä yhteydessä toivoisin tämän asian etenevän.

Muistutan siitä, miten tämä oli esillä kyselytunnilla vähän ennen joulua, jolloin ed. Tahvanainen erityisesti kyseli, minkälaisia viestejä mat-

kapuhelimeen jätetään ja miten voidaan päästä perille, mistä ne tulevat, ja miten tähän asiaan pitäisi suhtautua. Myös itse kyselin silloin lähinnä kuluttajansuojan perään tämän asian yhteydessä. Niinpä kauppa- ja teollisuusministeri hämmästykseni vähätteli, eikö ole yhtään suurempia ongelmia kuluttaja-asioissa.

Minusta se on todella iso kysymys paitsi yksilön suojan kannalta myös siinä mielessä, että ainakin kuluttajavirasto, joka on kauppa- ja teollisuusministeriön alainen, silloin tukehtui ihmisten puheluihin sinne, kun he kokivat tulleen pahoin häirityiksi. Silloin ilmeisesti jotkin yhtiöt olivat kovasti asialla ulkomailta päin harrastaen tätä toimintaa. Ainakin se etu siitä silloin oli, että asia tuli julkisuuteen hyvin voimakkaasti. Nyt sitä aiotaan korjata ja ehkäpä nyt niin hallinto kuin asianosaiset viranomaiset kaikkialla ottavat asian vakavasti ja toteavat, että sille on tehtävä jotakin. Siitä syystä on erittäin hyvä, että asia on valiokunnassa mennyt eteenpäin, ja tämä aloite myös sen tärkeyttä korostaa.

Ed. Virtanen: Herra puhemies! Minäkin jatkaisin ed. J. Kukkosen linjalla, että jos ja kun tämä tässä muodossa otetaan, niin kun kaikessa muussa lainsäädännössä esimerkiksi meillä kansanedustajilla on sellainen turva, että jos joku käy meitä lyömässä, heti häkki helähtää sille, joka meitä lyö, niin tähän voisi lisätä saman tien sen, että ainakin minun puhelimeni on jatkuvasti tukossa sillä pohjalla, että siellä aina joku änkyttää tai örisee ja ne kaikki 10 tai 15 viestiä ovat tukossa. Mielestäni se on jopa törkeää puhelinterroria, että tukitaan ihmisen vastaaja jatkuvasti. Jos ajatellaan semmoista kansanedustajalisää, jota kaikessa muussakin rikoslainsäädännössä ajattelemme, tähän voisi pistää vielä jotain kovennettua siitä, että jos tukkii kansanedustajan kännykän puhelinvastajan jatkuvasti, siitä vain.

Ed. Roos: Herra puhemies! Annan myös tukea ed. Hurskaisen lakialoitteelle ihan puhtaasti senkin vuoksi, että kun me tiedämme hyvin, mitä nämä tekstiviestit ovat ja miten houkuttelevasti ne tehdään, niin ennen kaikkea, kun ajattelen perheessä olevia nuoria matkapuhelimen käyttäjiä — meillä on kuitenkin miljoona matkapuhelinta — heidän kohdallaan tämä ongelma on ehkä vielä suurempi. Me tiedämme, että myös aikuiset sortuvat näihin, ja nuorille tämä on hirveän kiinnostavaa, kun tulee jokin mielenkiintoinen viesti, että pyydetään soittamaan. Se on usein myös aika merkittävä kustan-

nuskysymys, kun useampia kertoja sinne soite-taan. Se aiheuttaa monenlaisia ongelmia. Tätä taustaa vasten todella toivon, että asialle voitai-siin jotain tehdä, jotta ongelmasta päästäisiin jossain määrin irti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

6) Lakialoite laiksi postitoimintalain 3 §:n muut-tamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 145/1997 vp (Kari Rajamäki /sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies:
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäi-siin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. R a j a m ä k i: Herra puhemies! Tämä aloite laiksi postitoimintalain 3 §:n muuttamisesta koki kovia nimienkeruuvaiheissa. Siinä oli jo 73 nimeä alla, kun se sattumalta eräässä kokouk-sessa keskustapuolueen edustajien käsissä kul-kiessaan katosi taivaan tuuliin, haihtui. Tosin täytyy sanoa, ettei se varmaan johtunut keskus-tapuolueen kansanedustajien penseydestä tähän aloitteeseen. Nimittäin sosialidemokraattien ohella vasemmistoliittolaiset ja keskustapuolue-laiset erityisesti ovat tämän lakialoitteen allekir-joittajina, ja on enemmän poikkeus kuin sääntö se, että sieltä löytyy kokoomuslaisia.

Kyseessä on nimenomaan huoli postipalvelui-den turvaamisesta, joka on kuitenkin niin maa-seutu- kuin aluepoliittisen ja elinkeinopoliittisen-kin kehityksen kannalta oleellinen osa infraa ja palvelujärjestelmää. Myös elinkelpoisuuden ohella ihmisten oikeusturvan ja koko kansakun-nankin menestyksen kannalta on tietysti harvaan asuttujenkin alueiden postipalvelujen turvaami-nen ensiarvoisen tärkeitä. Tältä osin meillä on paljon esimerkkejä siitä, että huolimatta Postin hyvästä tuloksesta, sen yhteiskunnallisista ja laa-dullisista palvelutavoitteista ja merkityksestä, sitä on kuitenkin hoidettu hyvin kovalla yritys-tyyllillä, sillä tavalla että se on jopa ollut poistu-massa tyystin kymmenistä kunnista, joiden jou-kossa on jopa 10 000 asukkaan kuntia. Postitoi-mipaikkojen tilalle on tullut asiamiespostit, joita niitäkin on jo välillä ruvettu lakkauttelemaan,

kuten tänään olen kuullut, kun ne eivät pysty vastaamaan näistä laadukkaista postipalveluis-ta.

Postipalveluiden saatavuus ja kilpailun tasa-puolisuus parhaiten turvataan postitoimintalain muutoksella. Tässä lähdetään siitä, että jotta pal-velut säilyisivät joka kunnassa ja jotta kilpailuun ei tulisi epäterveitä piirteitä, edellytetään nimen-omaan, että toimilupa postitoiminnan harjoitta-miseen voitaisiin myöntää vain, mikäli sitä toi-mintaa tullaan harjoittamaan maan mitassa, koko maassa.

Kun postiasiaa ja tätä aloitetta tarkastellaan, voi muutaman seikan tuoda esille. Nykyjärjestel-mä mahdollistaa nimittäin sillä tavalla kaksin-kertaisen epäoikeudenmukaisuuden, että alue-poliittisesti kermankuorintaan pyrkivä yrityshän toimisi vain tiheästi asutulla seudulla. Tämä ai-heuttaisi epäoikeudenmukaisuutta käyttäjien kesken sillä tavalla, että kilpailu koskisi käytän-nössä lähinnä vain yritysten postilähetetyksiä. Kansalaiset pääsisivät osallisiksi ainoastaan kil-pailun haitoista. Tältä osin lakialoite on tilannet-ta osaltaan parantamassa.

Kuten alussa totesin, postijärjestelmä on alue-politiikan onnistumisen ehdoton edellytys. Tätä kysymystä on tietysti erityisesti korostettava nyt, kun Posti-Telen jako ja yhtiöittämis- ym. asiat etenevät. Nyt on mahdollisuus pohtia siis Postin roolia uudelta pohjalta. Mitä järkeä on esimer-kiksi sijoittaa miljoonia elinkeinopoliitiikan edel-lytysten vahvistamiseen ja työpaikkojen luomi-seen haja-asutusalueille, jos heikot postipalvelut toisaalta heikentävät yritystoiminnan ja elämi-sen mahdollisuuksia?

Sillä, että vaaditaan toimipaikka joka kun-taan, estetään myös lain säännösten kiertäminen. Suomen Suoramainonta Osakeyhtiö haki toimi-lupaa koko Uudenmaan alueelle välttääkseen postitoimintamaksun; sehän olisi tarkoittanut 20 prosenttia liikevaihdosta tiheimmin asutuilla seuduilla ja 0 prosenttia harvaanasutulla seudul-la. Mistä tietää, että hakija olisi harjoittanut toi-mintaa koko alueella? Ei mistään. Lakimuutos tältä osin luo varmuutta ja selkeyttä kilpailevaan postitoimintaan.

Lopuksi voisi ehkä todeta juuri siitä syystä, että Posti-Tele on nyt tiettyjen ratkaisujen koh-teena, kuten tiedämme, että lakialoite antaa nyt tässä tilanteessa liikennevaliokunnalle tilaisuuden muutenkin tarkastella laajemmin postitoi-mintalakia, sillä on kaikesti myönnettävä, että edellisen hallituksen aikana eduskunnassa äänes-tyksen jälkeen hyväksytty postitoimintalaki on

Ahon hallituksen luomuksena epäonnistunut ja sekava laki.

Ed. Lindqvist: Arvoisa herra puhemies! Laki postitoimintalain 3 §:n muuttamisesta tähtää varsin hyvään peruskysymykseen. Postiahan pidetään erilaisissa kunnissa jopa aivan peruspalveluna, ja se todella luo puitteet yritystoiminnalle ja ihmisten palveluiden saatavuudelle. Tänä päivänä voitaneen todeta, että postitoimipaikat palvelevat hyvin monipuolisesti ihmisiä eri kunnissa.

Toisaalta on niin, että Postin kehittämisestä kannattaa käydä varmasti keskustelua aika laajasti. Itseäni on hämmästyttänyt viime aikoina se, että on aika mahdotonta saada isollakin paikkakunnalla samana päivänä muun muassa onnittelevia kortteja perille. Tavallinen kirje kerkii aivan yhtä nopeasti. Jos ajatellaan ja ainakin tahdomme ajatella, että elämme palveluyhteiskunnassa, tällaiset tietyn tyyppiset palvelut pitäisi pystyä hoitamaan, ja siihen pitää Postin kyetä myös reagoimaan.

Ed. Aittomies: Herra puhemies! Jos ollaan ihan rehellisiä, postipalvelut toimivat tänä päivänä varsin hyvin siitä huolimatta, että eräillä paikkakunnilla on vain asiamiesposti. Suurin ongelma saattaa olla siinä, että vaikka Posti-Pekka ja yleensä postilaitos haluavat vieläkin inhimillisempää ja joustavampaa palvelua, olen huomannut, että postipiireissä on sellaisia ihmisiä, joilla on toisenlaisia ajatuksia ja jotka eivät toimi yhtä joustavasti kuin täältä pääkallonpalkalta haluttaisiin. Tiedän sen itse, että kun piiri ei ole suostunut tiettyihin järjestelyihin, olen kävellyt Postin pääpaikalle ja asia on siellä järjestynyt aivan välittömästi ja on annettu määräys piirille, että asia on tällä tavalla hoidettava. Se tässä näyttää olevan ongelma.

Mielestäni Posti toimii varsin hyvin. Siihen nähden minä näen aina, niin kuin sanotaan, punaista siinä, että lähdetäisiin kilpailuttamaan sillä tavalla, että joku kuorii kerman päältä, ja yleensäkin kilpailuttamaan postitoimintaa. Täytyy olla Posti, joka on valtion hanskassa ja hallinnassa ja joka hoitaa postipalvelut koko maassa, sama postilaitos. Ei sitä voida kilpailuttaa sillä tavalla, että jossakin piirissä jokin Suoramainonta kuljettaa ja jossakin jokin toinen ja jossakin kuljettaa sitten Posti haja-asutusalueella. Se on aivan mahdoton ajatus.

Puheenvuoroni tarkoitus on osoittaa kiitokset Postille, että se toimii yllättävän hyvin ottaen

huomioon, kuinka paljon täällä salissa aikoinaan tapeltiin ja riideltiin luullen, että postitoiminnot katoavat Suomesta vallan.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemellä tuntuu olevan aika lailla valtaa, vähän enemmän kuin tällaisella äsken tulleella takapenkkinä taavilla näissä asioissa, kun noin vain voi kävellä naapuritaloon ja entiselle puolueverille sanoa, että järjestäpä asiat tästä näin. Minä olen todennut, etteivät ainakaan VR:n eivätkä Postinkaan suhteen ihan pienet puhuttelut eivätkä kirjeetkään auta aina.

Kaiken kaikkiaan postiasiat ovat olleet ja ovat titaani taistelua. Sitä osoittaa myös se keskustelu ja päätöksenteko, jota pääkaupunkiseudun postiasioissa nyt on harrastettu. Se väntö onneksi päättyi mielestäni onnellisesti.

Lopultakin siis tämän lakialoitteen myötä postitoimintalain avaamisesta keskustellaan ja sitä esitetään, ja toivottavasti siinä asiassa päästään nyt jälleen periaatteellisempiin kannanottoihin ja pidetään linja selvänä juuri niin kuin ed. Rajamäki aloitteessaan esittää.

Totean vielä sen, että esimerkiksi omassa kotikaupungissani Kuopiossa käy hyvin usein niin — ed. Lindqvistin esimerkin pohjalta vahvistan tätä — että perjantai-iltapäivän ja maanantain ja tiistain välisen yön välillä, kolmen vuorokauden aikana, posti ei liikahtaa yhtään mihinkään. Minusta se on postipalveluiden kannalta sinänsä tässä tasavallassa aika erikoinen ja kummallinen tilanne. Miten silloin aikoinaan, jolloin kaikki liikenneyhteydet olivat heikompia ja kaikki välittäminen oli hitaampaa, posti kyllä kulki mutta nyt, kun olisi tekniset edellytykset niitä hoitaa, homma ei kulje? Tässä suhteessa palvelut ovat todella Postissa huonontuneet myös suurissa kaupungeissa eikä vain haja-asutusalueilla.

Ed. M. Koskinen: Arvoisa puhemies! Jatkoksied. J. Kukkonen puheenvuoroon: Mielestäni ongelmana on se, että esimerkiksi Raisiossa tällä hetkellä on yksi varsinainen posti ja kolme asiamiespostia. Asiamiespostit toimivat vuoden kerrallaan -periaatteella. Ei voida olla varmoja eikä vakuuttuneita siitä, että toiminta aina jatkuu. Kun on ainoastaan yksi pääposti, monta kertaa käy niin, että posti ruuhkautuu.

Aika ongelmallista on ollut matkan varrella, että esimerkiksi aikoinaan lopetettiin Ihalan posti, joka oli täysin kannattava toimipiste ja olisi kannattanut kaksikin työntekijää, vaikka siellä työskenteli siihen aikaan vain yksi työntekijä. Se

oli aivan uskomaton päätös, jonka Suomen Posti Oy teki. Se lopetti postin, joka oli keskeinen sille alueelle. Nyt tilanne on se, että vanhukset, jotka postia käyttivät ja hoitivat myös pieniä rahasioita siellä, koska pankkipalvelut olivat samassa yhteydessä, joutuvat menemään keskusta. Kun kulkuyhteydet ovat aika hankalat, mielestäni palvelut sillä alueella ovat tosiaan heikentyneet tämän postin menettämisen kautta.

Ihan toinen asia, joka liittyy myös postitoimintaan, on se, että nyt on taajama-alueilla pitkälti menty laatikkokantoihin. Kun kuitenkin koko ajan on pohdittu sitä, miten voitaisiin työllistää, niin esimerkiksi luukkukanto, jos se toteutettaisiin uudestaan taajama-alueilla, toisi lisää noin tuhat uutta työpaikkaa, ehkä enemmänkin.

Ed. Kukkonenkin jo toi esille, että hän on hämmästellyt kirjepostin kantoaikaa ja sitä, milloin se jaetaan. Tällä hetkellä tilanne on se, että se vaihtelee aamulla kello 10—15 eikä koskaan voi tietää minään päivänä, mihin aikaa kirjeposti tulee.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Hallituksella oli hieno päätös, että nyt vihellettiin kermankuorintalaki poikki, ettei lähdetä Postia antamaan yksityisiin piireihin. Se on hieno juttu!

Ed. J. Kukkonen sanoi, että posti ei tänä päivänä kulje. Minusta se kulkee liiankin pitkiä matkoja. Kun lukee postileimoja, jos minä laitan johonkin naapuriin kirjeen, siinä lukee ihan vika-kaupungin leima. Jollakin tavalla tuntuu, että se kulkee mutta kulkee turhan pitkiä matkoja, ottaa vauhtia jostakin muualta. Sehän todistaa sen, että siellä on pyritty massiiviseen tehokkuuteen. Joissakin tapauksissa tuntuisi, että jostakin väliltä pitäisi löytää mahdollisuus, että olisi sen verran kuitenkin ihmisiä Postin palveluksessa, että katsoisivat, ettei Kiteeltä postia lähetettäisi johonkin Kuopioon tai Joensuuhun lajittelukauksiin, vaan jos se on Kiteelle menossa, tyttö heittäisi sen sellaiseen lokeroon, että jakelu lähtisi meillekin suoraan, jos joku äänestäjä lähettää jonkin valituskirjeen.

Toiseksi ed. Rajamäen aloitteessa on se hyvä puoli, että jos pystyttäisiin turvaamaan ja jopa kehittämään postitoimintaverkkoa, se jopa vahvistaisi demokratiaa siinä mielessä, että meillä on nyt ennakkoon äänestys on mahdollista postitoimipaikoissa mutta eivät kai asiamiespostit pysty tällaisia olemaan. Tosin jokin aika sitten tein kirjallisen kysymyksen, johon sain hyvän vastauksen, että jatkossa olisi ilmeisesti mahdollista se, että kunnantoimistot ja kaupunginviras-

tot voisivat olla ennakkoon äänestyspaikkoja. Se vähän auttaisi tätä tilannetta. Joka kunnassa on sentään vielä kunnantoimisto, joka nyt olisi lähempänä kuin Posti, koska nyt on pienissä kunnissa käynyt sillä tavalla, että ei ole Postia ollenkaan vaan pitää ajella muutama kymmenen kilometriä, että tavoittaa postitoimipaikan, jossa voi käydä ennakkoon äänestämässä.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Vuosien ajan suomalaiset ovat kiinnittäneet nimenomaan näihin asioihin huomiota, sekä taajamien että maaseudun asukkaat. Kolme vuotta on itselläni ollut mahdollisuus kuunnella näitä keskusteluja eduskunnassa. Todella voi vain ihmetellä, miten kuitenkin Posti jatkuvasti on ajanut sitä linjaa, joka on huonontanut palveluja sekä yksityisissä postitoimistoissa, joita vielä on, että alueilla, kaupungeissa. Kunnat ilman Postia ja nimenomaan epävarma ja epävakaa asiamiespostijärjestelmä ja sen ongelmat ovat vielä tulleet tähän mukaan.

Todella tilanne on se, että jos vaikkapa Kotkasta lähetät Kotkaan kirjeen, se kulkee Kouvolan kautta. Tilanne tulee vielä muuttumaan niin, että maahan pyritään saamaan kolme neljä jakelukeskusta, jotka huolehtivat koko maan postista. Esimerkiksi vaikkapa ympäristön näkökulmasta on aika kyseenalaista näiden postien rahtaaminen pitkin Suomen teitä, mitä se merkitsee ajokilometreinä jne.

Todella, jos yhdellä kansanedustajalla on hyvät suhteet Postin johtoon, voi todeta, että eduskunnalla ei ole ollut eikä valtiovallalla sillä tavalla mahdollisuutta käyttää omistajavaltaa ja omistajan asemaa Suomen PT:n kautta Postin kehittämiseen nähden.

Ed. Mähönen: Arvoisa puhemies! Tänä iltana on hieman arvioitu kriittisesti Postin toimintaa tässä valtakunnassa, mutta täytyy todeta, että ei lainkaan niin kriittisesti kuin aiemmin joskus muutamia kuukausia sitten käydyissä keskusteluissa, joissa suomalaisen Postin toiminta leimattiin varsin kelvottomaksi.

Toki on kuitenkin rehellisyyden nimessä sanottava, että tuskin se nyt aivan niin kelvoton on kuin on jossakin vaiheessa väitetty. Ainakin, jos sitä vertaa maailman laajuisesti eri valtioihin, ymmärtääkseni niiden tilastojen pohjalta, joita minä olen saanut käsiini, suomalainen Posti varsin kelvollisella tavalla vielä täyttää kansainväliset vertailut aivan kärkipäässä varmuuden ja nopeuden suhteen.

Sitä en kiistä, mitä täällä tänäkin iltana on sanottu, että kehitys näyttää olevan sen laatuinen, että kirjeet seilaavat aika monimutkaisia reittejä ja ennen kaikkea paketit, joiden reitti joskus tuntuu ihmetyttävän kovasti, mutta Posti väittää kiven kovaan, että tämä on kuitenkin nopea ja vieläpä halvempi kuin monet aikaisemmin käytössä olleet tavat.

Liikennevaliokunnassa on asiasta keskusteltu paljon ja kannettu mielestäni aivan oikeutettua huolta Postin tulevaisuudesta. Siinä suhteessa ed. Rajamäen aloite puolustaa paikkaansa. Näistä asioista on liikennevaliokunnassa keskusteltu.

Lausun myös tyytyväisyyteni hallituksen ratkaisusta pääkaupunkiseutua koskeissa asioissa ihan viime päivinä.

Ed. Virtanen: Arvoisa puhemies! Vaikka USA tai Amerikka nyt ei välttämättä ole kaikissa asioissa maailman demokraattisin maa, tulee 50-luvulta mieleen Erkki Laineen visio Aku Ankasta, joka läpi tuulen ja tuiskun postimiehenä menee maailman mahdottomimpaan vuoristoon, taitaa olla Kalliovuoret, ja vie postin perille. Maailman rumin, syyläisin, koukkunenäinen vanha akka lopulta saa kirjeen perille.

Mitä varten minä sanon tämän, se liittyy siihen, että meidän väestömme vanhenee jatkuvasti. Miehet kuolevat ensin. Miehillä on yleensä ajokortti. Sää heikkenee, niin kuin tiedätte, on jatkuvasti tällaista jäistä. Kaikki lonkkavikaiset ovat tuolla jatkuvasti, eivät pääse kävelemään mihinkään. Mielestäni kaikki tällainen sekä ilmastomuutos että miesten alta pois kuoleminen ja naisten iän nouseminen johtavat siihen, että me tarvitsemme inhimillisyyden ja eläkeläisten ja vanhempien ihmisten kunnioittamisen nimessäkin tällaista erkkolais-akuankkalaista ihannetta ainakin Postin suhteen, että jokainen kuitenkin voi olla postipalveluitten yhteydessä, on se sitten mikä tahansa kaupunkilähiö tai sitten rankempi paikka jossakin kepulaisella alueella pohjoisemmassa tai idässä.

Ed. Roos: Arvoisa herra puhemies! Katson tätä asiaa ehkä vähän toisesta näkövinkkelistä, elikkä vaikka itse asun ruuhka-Suomessa, tuolla Salon talousalueella, jossa meillä on kaupunki ja 11 kuntaa, niin minun mielestäni, kun posteja on lopetettu sillä tavalla, että kunnassa ei ole yhtään postia, se on hiukan erikoinen asia. Minä en lähde väittelemään siitä, etteikö posti tulisi perille. Mutta kun ei tänä päivänä oikein voi luottaa enää mihinkään, niin ar-

vioisin ehkä enemmänkin näin, että toivottavasti ainakin oma puolueeni, elikkä päähallitus-puolue huolehtii tällaisista perusasioista, jotka minun mielestä kuuluu Suomen kansalaisille, niin kuin Postin säilymisestä valtion hallinnassa. On selvää, että jos tämä homma yksityistyy, niin varmasti on niitä, jotka kerman päältä kuorivat, mutta posti pitää viedä sinne 40 kilometrin päähänkin. Niittenkin ihmisten pitää saada nämä postipalvelut. Sen takia minä haluan sanoa, ikään kuin vain historiaan, että olisi toivottavaa, vaikka tietynlainen uusliberalistinen ajattelu yhteiskunnassa onkin, että tietyt perusasiat kuitenkin pystyttäisiin säilyttämään ja yhteiskunta ne turvaisi.

Ed. J. Kuokkonen: Arvoisa puhemies! Vielä tähän saatteeksi haluan sanoa pari asiaa. On todella niin, kuten ed. Roos sanoi, että näistä perusasioista on huolehdittava. Tasa-arvon nimissä ajatellen sekä palvelua että taloudellista toimintaa siinä suhteessa, millä sitä voi eri puolilla saada, tämä postitoimintalain avaaminen ja tämän aloitteen tarkoitus tulisi saavuttaa ja nimenomaan turvata sillä tulevaisuus. Postin henkilökuntaa on kyllä syytä kiittää siitä, että he ovat niissä kovissa paineissa kestäneet ja toimineet varsin hyvin erittäin suurien saneerausuhkien ja muiden käytännön järjestelyjen alla monilla paikkakunnilla. Mutta kahteen epäkohtaan todellakin kiinnitän huomiota.

Toinen on se, että kirjeposti ei viikonloppuisin siis tietyissä tapauksissa lähde kolmeen vuorokauteen ollenkaan liikkeelle, ja sitten toiseksi joulun alla esimerkiksi omalla kohdallani tapahtui semmoinen, että perheellemme tuleva joulupaketti Seinäjoelta Kuopioon viipyi noin kolme viikkoa. Sittenkään sitä ei olisi löytynyt, jollen minä olisi mennyt penkomaan sitä Kuopion pääpostista. Henkilökunta teki kyllä parhaansa, mutta mistään ei löytynyt selitystä, missä se oli viipynyt niin kauan matkalla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

7) Lakialoite laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 1/1998 vp (Marjaana Koskinen /sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Koskinen: Arvoisa herra puhemies! Lakialoitteessa esitetään tiukennusta rikoslain 17 luvun 24 pykälän 1 momenttiin ja ajatuksena on, että eläintenpitokiello olisi määrättävä tuomittaessa eläinsuojelurikoksesta tai lievistä eläinsuojelurikoksesta sekä lievistä eläinsuojelurikkomuksesta.

Nykyisin voimassa olevan lain mukaan tuomioistuimien voi harkintansa mukaan antaa eläintenpitokiellon. Tosin juurikaan näitä tapauksia ei ole. Tämä on erittäin harvinainen toimenpide, että saa eläintenpitokiellon. Ongelmana on myös se, että eläinsuojelulain rikkomusten saattaminen tuomioistuinkäsittelyyn voi kestää useita vuosia ja yleensä selvittää sakkorangaistuksella. Myös syyttäjien ammattitaito vaihtelee eläinsuojelulain hallinnassa, eikä selviäkään tapauksia helpolla viedä ainakaan nopeasti tuomioistuinkäsittelyyn. Usein myös maatalousvaltaisilla alueilla elinkeinon harjoittajien intressi eläinten pitämiseen koetaan niin painavaksi syyksi, ettei eläintenpitokielloa tuomita.

Minulla on Varsinais-Suomesta esimerkki, jossa emolehämätuotantoon erikoistunut tilallinen sai ensin haastehakemuksia 1.11.96, 21.10.96 sekä 19.10.97 ja tämä asia oli oikeudessa tammi-kuussa 98. Eläinsuojeluvalvoja ja läänin eläinlääkäri olivat tehneet rikosilmoituksen, koska eläimiä ei pidetty eläinsuojelulain vastaisesti. Eläinsuojeluvalvoja otti yhteyttä kansanedustajaan ja läänin eläinlääkäriin, jotta sai vauhditettua, että asia ylipääntänsä vietiin tuomioistuinkäsittelyyn. Haastehakemuksessa todettiin, että tämä emolehmäkasvattaja tahallaan tai huolimattomuudessaan oli jättänyt lampaat ja naudat eläinsuojelulain 3, 4 ja 5 §:n vastaisesti hoitamatta. Edelleen haastehakemuksessa todettiin, että eläimillä ei ollut suojaa, niillä oli ahtaat tilat, ne olivat tuulella ja sateella ilman kuivaa makuupaikkaa sekä olivat kärsineet kylmyydestä ja märkyydestä. Rangaistuksena vaadittiin eläinrääkkäyksestä sakkorangaistusta sekä eläintenpitokielloa.

Lopputuloksena oli, että emolehmäkasvattaja sai päiväsakkoja arviolta 2000 markan edestä, eikä häntä tuomittu eläintenpitokieltoon huolimatta siitä, että todistajalausunnat olivat erittäin perustellut ja tämä toiminta oli alkanut jo ennen ilmoituksia. Eli tämä samainen kasvat-

taja oli pitänyt eläimiä moneen otteeseen huonosti.

Jos nyt edelleen tätä lakialoitetta perustele, niin tässäkin tapauksessa eläintenpitokiello olisi tullut automaattisesti, jos lakimuutos olisi ollut tässä vaiheessa toteutettuna. Lakialoite perustuu siihen, että kiello voitaisiin tapauskohtaisen harkinnan mukaan jättää määräämättä, jos suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ei ole tarkoituksenmukaista määrätä eläintenpitokielloa, eli rikoksen vakavuuteen ja taloudellisiin ja sosiaalisiin tekijöihin perustuen olisi kohtuutonta, että henkilö saisi eläintenpitokiellon. Mutta muuten se tulisi automaattisesti.

Myös eläinsuojeluvalvoja Erikäinen on yli-työllistetty pitkälti sen vuoksi, että laissamme ei ole eläintenpitokielloa. Löydettyjen ja huostaan-otettujen eläinten määrä on vuosi vuodelta kasvanut, varsinkin koirien ja kissojen määrä on noussut. Erikäistä työllistävät usein yhdet ja samat ihmiset. Esimerkkinä tapaus, jossa yhdellä henkilöllä oli vuoden aikana 10 koiraa, ja suurin osa koirista päättyi Erikäisen hoitolaan huonon eläintenpidon takia. Tämän tyyppinen tapaus olisi ratkaistavissa eläintenpitokiellolla.

Toisaalta täytyy tunnustaa myös se, että eläintenpitokieltokään näin, miten se nyt esitetään lakialoitteessa, ei ratkaise koko ongelmaa, koska siihen jää porsaanreikä. Jos esimerkiksi saman perheen henkilöistä toinen on saanut eläintenpitokiellon ja toinen ei, niin perhe voi kuitenkin edelleen ottaa eläimiä. Se perheenjäsen, jolla ei näitä rikkeitä ole, voi hankkia eläimet.

Automaattista eläintenpitokielloa voi myös perustella sillä, että Amsterdamin sopimuksen pöytäkirjassa tuodaan esille, että eläinten suojelu ja hyvinvointi nostetaan esille ihan EU:n ja Emun tasollakin.

Loppuun toteaisin sen, että tällä hetkellä tosiaan eläintenpitokiello on erittäin harvinainen toimenpide, joka sitten voidaan tuomioistuimen päätöksellä määrätä sellaisissa tapauksissa, missä on todella raaka eläinsuojelurikkomus. Ongelmat pitkälti tosiaan johtuvat siitä, että syyttäjä ei välttämättä tunne eläinsuojelulakia tai ajattel- laan, etteivät eläinsuojelurikkomukset ei ole niin vakavia rikoksia kuin jotkut muut. Siksi niitä sitten monta kertaa pitkitetään eikä edes tuoda oikeuteen asti. Se on se ongelma.

Kun asiaa olen pohtinut ja lakialoitteen tehnyt, niin mielestäni tässä — ihan vain sivuhuomautuksena — hallituksen esityksessä n:o 6/1997 vp eli rikoslainsäädännön uudistamisessa on virhe. Siinä olevan 37. lakiehdotuksen 55 §:ssä sano-

taan, kun eläinsuojelulakia ja eläintenpitokieltoa käydään läpi, että eläintenpitokiellosta säädetään rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentissa. Kun sitä kohtaa laista katsoo, siinä viitataan sukupuoliyhteyteen lähisukulaisten kesken, eli tähän on ilmeisesti tullut virhe, joka varmaan tulee valiokuntavaiheessa korjattua.

Tämä on nyt rinnakkaislakialoite, koska rikoslainsäädännön uudistaminen on lakivaliokunnassa parhaillaan auki. Eläintenpitokielto olisi yksi ennalta ehkäisevä ratkaisu eläinsuojelunäkökulmasta, ettei eläimiä niin helposti otettaisi. Ja sitten tosiaan näille henkilöille, jotka törkeästi eläinsuojelulakia rikkovat, tulisi tämä kielto.

Noin 1,5 vuotta sitten, samanaikaisesti kun eläinsuojelulakia eduskunnassa taas kerran tehtiin, hyväksyimme niin sanotun uskonnollisista syistä tapahtuvan teurastuksen. Tätä eläinsuojelulakia, mikä silloin tehtiin, on ehkä tulkittu väärin. Näitä tapauksia on tullut esille matkan varrella.

Esimerkiksi viime kesänä Varsinais-Suomen alueella oli tapaus, jossa arabimiehet teurastivat lampaita eläinsuojelulain vastaisesti. Suoritettiin niin sanottu rituaaliteurastus. Lampaat oli sidottu hinausköydellä puuhun ja puukotettu ilman, että niitä oli tainnutettu ollenkaan. Osa lampaista oli ehditty jo teurastamaan eläinraakkäyksellä, mutta loput karitsat saatiin pelastettua ja Eerikäinen pystyi ne viemään omaan eläinhoitoalaansa.

Nyt vain haluan tuoda tämän lain käsittelyn yhteydessä esille sen, että ehkä pitäisi jossain vaiheessa uudestaan pohtia niin sanottua uskonnollisista syistä tapahtuvaa teurastustapaa, koska mitä ilmeisimmin se on aiheuttanut sen, että eläinsuojelulakia siltä osin ei noudateta. Silloin, kun laki tehtiin, ei ollut tarkoitus hyväksyä tämän tapaista toimintaa. Nyt niistä joudutaan tekemään tutkintailmoituksia poliisille, kun eläimiä teurastetaan joissakin metsiköissä ja niitä ei tosiaanakaan tainnuteta ja ne kärsivät.

Toivoisin, kun valiokunta asiaa parhaillaan käsittelee, että se voisi esimerkiksi kuulla maa- ja metsätalousvaliokuntaa ja pyytää lausuntoa. Tämä on aika pieni muutos, mutta se olisi kuitenkin erittäin perusteltu sekä eläinsuojelun että ennalta ehkäisevästä näkökulmasta.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Ed. Marjaana Koskista on syytä onnitella siitä, että hän on tehnyt tämän lakialoitteen, joka on hyvin tärkeä asia. Todellakin maassamme asia on niin

kuin hän totesi, että eläinsuojelulakia ei oteta tosissaan. Eläimiin kohdistuneita rikoksia ei pidetä useinkaan niin törkeinä tai tuomittavina, niitä vähätellään ja nimenomaan ehkä sellaisilla alueilla, joissa maataloudella ja nimenomaan karjan kasvatuksella on keskeinen osuus ja rooli.

Täällä mainittiin eläinvalvoja Anja Eerikäinen ja hänen arvokas työnsä. Anja Eerikäinen on pitänyt myös tässä talossa näyttelyn, jossa on osoitettu näitä rikkomuksia. Varsin usein hyvinkin arvokkaissa asemissa olevat henkilöt ovat tällaisiin osallistuneet ja syyllystyneet, siis kysymys on todella inhimillisistä heikkouksista, joita pitää pystyä lainsäädännön avulla hallitsemaan ja estämään turha eläimiin kohdistuva rääkkäys.

Vielä eräs asia, joka liittyy Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa. Nimenomaan EU:n teurastuspalkkiot ovat yksi sellainen tekijä, joka on lisännyt viime vuosina eläinten huonoa kohtelua. Tämä on asia, johon muun muassa Anja Eerikäinen on kiinnittänyt huomiota. Kaiken kaikkiaan tärkeä asia.

Olen täsmälleen samaa mieltä halai- eli rituaaliteurastuksesta. Se varmasti antaa väärän signaalin, niin kuin tiedämme näistä esimerkeistä.

Ed. Roos: Arvoisa herra puhemies! Kuulun myös siihen porukkaan, joka on allekirjoittanut ed. M. Koskisen lakialoitteen.

Itse annan, vaikka olenkin samasta vaalipiiristä ja kaiken lisäksi vielä samasta puolueesta, arvostusta ed. Marjaana Koskille sen vuoksi, että hän myös tekee eläinsuojelutyötä. Uskon, että hänellä on varmasti huomattavasti parempi asiantuntemus kuin meillä monilla tähän asiaan, mistä hän on tehnyt rinnakkaislakialoitteen.

Ongelma on varmasti niin kuin ed. Marjaana Koskinen sanoi, että useimmiten ihmiset, jotka eläinraakkäyksiä tekevät, ovat niin sanottuja rikoksenuusijoita, eli ottavat eläimiä hoitoonsa uudelleen ja uudelleen. Mutta en ole niin sinisilmäinen, että voisin ajatella, että tämä esitys kovinkaan herkästi menisi hyvään ratkaisuun. Meillä on erilaisia rikoksenuusijoita, rattijuoppoja ja monia muita, ja aina he vain toistamiseen saavat tekojaan tehdä. Toki toivon, että tässä asiassa voitaisiin tehdä jotain sellaista, että ainakin jossain määrin pystyttäisiin vaikuttamaan siihen, että näitten ihmisten uusimismahdollisuudet tulisivat heikommaksi. Luulen, että enemmän vielä rääkkäystä tapahtuu koirien ja muiden yhteydessä kuin ehkä ilmeisesti ihan maatalouden puitteissa.

Olen kovasti hankkeen takana ja toivon, että ed. Koskisen lakialoite saisi eduskunnassa myönteisen käsittelyn, vaikka kuulunkin epäilijöihin, että näillä on taipumus hautautua. Mutta menestystä toivon.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Eläintenpitokielto on aika tehoton jo siitäkin syystä, että samassa perheessä oleva voi tietysti ottaa eläimen toisen saamasta kiellosta huolimatta. Yleensä eläinrääkkääjät ovat yksinäisiä ihmisiä, jotka ovat tietyllä tavalla sairaita ja jättävät eläimen vaille hoitoa.

Yksi suuri ongelma sen lisäksi, että samaan perheeseen voi toinen ottaa eläimen, on se, että eläintenpitokiellosta ei ole mitään rekisteriä. Kyllähän tietysti samalla paikkakunnalla tiedetään, että eläintenpitokielto on annettu, ihmiset vartioivat, jos ottaa koiran, lehmän tai pari. Mutta kun vaihtaa paikkakuntaa, ei ole mitään seurantaa. Ei ole olemassa mitään rikosrekisteriä tällaisille ihmisille, aivan valvonnan ulkopuolella ja aika tehoton tämä on, mutta tarkoitus on tietysti hyvä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Tässä on hyvä asia kysymyksessä.

Kun valiokunnassa olemme käsitelleet eläinsuojelukysymyksiä, niin joissakin asiantuntijakuulemisissa — sivu- tai välihuomautuksena — on sanottu, että eläinrääkkäystapauksissa on sattunut sellaisia ikäviä juttuja, että jotkut hyvin huomattavissa asemissa olevat henkilöt ovat osallistuneet rääkkäystapauksiin. Niistä kaiken lisäksi ei ole paljonkaan tuomittu. Onko tässä ollut ”yleinen etu” lieventämässä, että napamies tai -naista, joka on paikkakunnalla tunnettu, viranomaistahot eivät olekaan kohdelleet samalla tavalla kuin toisia? Eli tässä on myös yhdenvertaisuudesta kysymys.

Minusta aloite pyrkii hyvin siihen tasapuoliseen ajatteluun, vaikka ei vielä poista eriarvoisuutta, että jos eläinrääkkäystapaus sattuisi, kaikkia kohdeltaisiin tasapuolisesti ja otettaisiin pois mahdollisuus pitää eläimiä.

Toinen asia, mikä viime aikoina on tullut esille, on — jopa viranomaisten taholta todettuna — EU-säännökset. Sieltä eläintukipalkkiot tulevat nuppiluvun mukaan, ja korvissa pitää olla monia renkaita tai lappuja. Halutaan tietysti sieltä ottaa mahdollisimman suuri hyöty, ja kun ei enää ole tiloja, missä eläimiä pitää, niitä on viety jopa metsään, pidetty huonoissa olosuhteissa, vasikoita pakkasessa. Ainakin

yksi sellainen tapaus on jo tullut ilmi, jossa tällainen laiminlyönti on todettu tapahtuneeksi. Se on hyvin valitettava asia ja antaa huonon viestin Euroopan unioniin, jos tällainen yleisty.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Kuten monet ovat todenneet, lakialoite on erittäin hyvä ja suoritettava. Olen myös itse lakialoitteen allekirjoittanut ja ihan tyytyväisin mielin katsoin, että nimeni löytyi aloitteen alta.

Hämmästyttää, että pitokielto kysymykseen ei ole aikaisemmin tämän kovemmin puututtu. Ainakin niitten tapausten valossa, mitä julkisuuteen on tullut tiedotusvälineistä, olisi todellakin ollut tarvetta kovempiin toimenpiteisiin, kuin tänä päivänä on päästy ryhtymään näissä asioissa.

Aivan kuten ed. Aittoniemi totesi, kyllähän monet ovat olleet yksinäisiä ihmisiä, monta kertaa vanhoja ihmisiä ja varmasti henkisesti jo siinä kunnossa, että kaikki asiat eivät ole enää kohdallaan, jolloin siitä syystä laiminlyöntejä pääsee tapahtumaan. Mutta kun löytyy sivistyneitä, oppineita ja korkeissa viroissa olevia ihmisiä, se hämmästyttää ja osoittaa kyllä, että meillä on valvonnassa pahoja aukkoja vielä tänä päivänä.

Tietysti tällaisen lain mahdollisesti voimaan tullessa sama ongelma vielä jää, ja toivoisi, että erityisen paljon tässä valtakunnassa valvontaan kiinnitettäisiin huomiota ja myös seurattaisiin, tapahtuuko saman perheen piirissä mutta eri nimissä vastaavia tapahtumia.

Toivoisi, että tämä asia saisi kovasti myönteiseltä valiokuntakäsittelystä ja päästäisiin lakiesityksen mukaiseen käytäntöön jatkossa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

8) Lakialoite laiksi neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä valtion alkoholiyhtiön yksinoikeudesta harjoittaa alkoholin vähittäismyyntiä

Lähetekeskustelu

Lakialoite 2/1998 vp (Risto Penttilä /nuors ym.)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Penttilä: Arvoisa puhemies! Tässä lakialoitteessa ehdotetaan, että kevään 1999 eduskuntavaalien yhteydessä järjestettäisiin neuvoo-antava kansanäänestys Alkon yksinoikeudesta harjoittaa alkoholin vähittäismyyntiä.

Äänestäjien valittaviksi esitetään kolmea vaihtoehtoa:

1) Alkon vähittäismyyntimonopoli tulee säilyttää ennallaan.

2) Alkon vähittäismyyntimonopoli tulee purkaa mietojen alkoholijuomien osalta.

3) Alkon monopoli tulee purkaa kaikkien alkoholijuomien osalta.

Kysymyksenasettelu on sama, tosin sovellettu, kuin vuoden 1932 kansanäänestyksessä kiel-
tolaista.

Perusteluissa haluaisin lyhyesti kiinnittää huomiota kahteen seikkaan: ensinnäkin neuvoo-antavan kansanäänestyksen asemaan meidän edustuksellisessa demokratiassamme ja toiseksi siihen, että kysymys ei ole vain alkoholista, vaan vastuunjaosta yhteiskunnassa.

Aloitetaan demokratiasta. Suomalaisten luottamus edustukselliseen demokratiaan on yhä korkea. Viime vuosina tämä luottamus on kuitenkin vähentynyt. Tilanteen parantamiseksi on tärkeää, että eduskunta kantaa ensisijaisen vastuun vaikeista ja monimutkaisista asioista. Sellaisissa asioissa, joihin ihmisillä on omaan kokemukseen perustuvaa tietoa, voi neuvoo-antava kansanäänestys harkiten käytettynä vahvistaa luottamusta poliittisen järjestelmämme toimivuuteen.

Alkoholijuomien saatavuus on asia, joka välittömästi vaikuttaa yksityisten ihmisten ja perheiden elämään. Suhtautuminen alkoholijuomien vähittäismyyntiin jakaa poliittiset puolueet ja on ihmisen henkilökohtaisista arvoista ja kokemuksista riippuva kysymys. Yleisissä valtiollisissa vaaleissa ei kansan mielipide tällaisissa kysymyksissä tule selvästi ilmi. Se hukkuu muiden kysymysten joukkoon. Näistä syistä on perusteltua, että vaaleilla valitut kansanedustajat kysyvät kansalaisten mielipidettä tässä asiassa.

Viime aikoina on käyty kansalaiskeskustelua tilaisuuksin ja adressein alkoholin asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Täytyy sanoa, että vaikka olen tässä ensimmäisenä allekirjoittajana, aloite ja aloitteellisuus on tullut eduskuntalaitoksen ulkopuolelta. Itse olen tähän kansalaisten aloitteellisuuteen ainoastaan tarttunut.

Tässä kansanäänestyksessä ei kuitenkaan ole kysymys vain alkoholista. On kysymys vastuunjaosta julkisen vallan ja kansalaisten kesken. Tässä kansanäänestyksessä kysytään, haluavatko kansalaiset jatkaa lainsäädäntöön perustuvaa normiohjausta vai haluavatko he siirtää vastuuta itselleen. Kansanäänestyksen tulos kertoo, mihin suuntaan kansalaiset haluavat kehittää suomalaista alkoholikulttuuria ja yhteiskuntaa.

Kansanäänestyksen järjestäminen on tärkeää myös siksi, että Euroopan unionin jäsenyys ei ratkaise kysymystä alkoholijuomien vähittäismyyntistä, vaikka tällaisia näkemyksiä kuulee esitettävän. Se on kansalliseen päätäntävaltaan kuuluva asia.

Alkoholijuomien saatavuutta koskevan kansanäänestyksen järjestämistä tukee historiallinen esimerkki, kuten hyvin tiedätte. Kieltoain kumoamisesta järjestettiin kansanäänestys vuonna 1932.

Tässä lakialoitteessa ehdotetaan, että kansanäänestystä ei suoritettaisi mekanistisena kyllä — ei-äänestyksenä, vaan haettaisiin hienosyisempää kannanmäärittystä antamalla äänestäjälle kolme vaihtoehtoa. Tällä tavoin lainsäätäjää, siis me, saisimme suuremman informaation ja voisimme paremmin ottaa huomioon kansalaisten mielipiteen. Tietenkin on sanottava, että suomalainen äänestysmalli ei ole kaikkein sopivin tähän kysymyksenasetteluun. Parempi malli olisi stv-pohjainen siirtoäänimalli, jossa kansalaiset voivat laittaa vaihtoehdot paremmuusjärjestykseen. Tällaisen mallin käyttäminen ei kuitenkaan ole nyky-lainsäädännön mukaan mahdollista, joten on tyytyminen tähän, mikä meillä on.

Lopuksi vain tällainen tekninen yksityiskohta: Kustannusten minimoimiseksi lakialoitteessa ehdotetaan, että kansanäänestys suoritetaan eduskuntavaalien 1999 yhteydessä.

Ed. R. Ojala: Puhemies! Pitää ensinnäkin ed. Penttilää onnitella. Eilen illalla, kun tätä piti käsitellä, hän pyysi tämän asian pöydälle sen takia, että on valtaisa joukko edustajia, jotka haluavat tästä puhua, ja meitä on tällä hetkellä kolme enemmän kuin eilen, joten oli varmasti paikallaan jättää pöydälle asia.

Arvoisa puhemies! Oikeastaan pyysin puheenvuoron sen lausuen takia, jonka ed. Penttilä luki: ”Alkoholijuomien saatavuus on asia, joka välittömästi vaikuttaa yksityisten ihmisten ja perheiden elämään.” Jos tässä ehdotettaisiin kielto-
lakia, ymmärtäisin hyvin, että tämä lause kuuluu asiaan. Mutta kun tässä ehdotetaan alkoholi-

myynnin vapauttamista käytännössä kansanäänestyksen kautta, tämä lause on kyllä aivan vastoin sitä ajattelutapaa, miten se vaikuttaa ja miten me ihmiset tunnemme sen vaikuttavan perheiden elämään.

Toiseksi tämä on vähän sekava esitys kansanäänestykseen. Nämä kolme vaihtoehtoa ovat tässä hyvin erilaisia. Kun nämä esittelee kansalle, kansa ei tiedä, mitä äänestää.

"Alkon vähittäismyyntimonopoli tulee säilyttää ennallaan." Tänä päivänä Alkon myynti on alle 50 prosenttia myydyistä tilastollisesta alkoholista.

"Alkon vähittäismyyntimonopoli tulee purkaa mietojen alkoholijuomien osalta." Kansa kuvittelee, että keskolut ja nämä miedoimmat viinit ovat mietoja alkoholeja, ja niitä saa maitokaupoista tänäkin päivänä. Millä perusteella kansa osaa tällä kysymyksenasettelulla tästä äänestää?

Muutenkin vertaaminen kieltolakiäänestykseen on kyllä kaukaa haettua, koska Suomessa ei ole nyt kieltolakia. Se on vähän eri asia. Minusta tämä kuuluu niihin asioihin, jotka kansanedustajan pitää pystyä itse ratkaisemaan eikä pyytää kansalta tässä apua.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Penttilä lausui, että edustuksellinen demokratia on menetännyt luottamuksensa. Kyllä taitaa olla tässä tapauksessa niin, että jos menee kansalta kysymään, millekälä hyllylle viinat kuuluvat, menettää vielä enemmän. Eli kyllä meidän täytyy nyt kiireesti parantaa edustuksellisen demokratian luottamusta päättämällä tällaisista asioista täällä itse. Kun Emu-kysymyksessäkään ei haettu kansan mielipidettä, ja vastustinkin sitä kansanäänestystä, ei näitten viinipullojen takia kannata siihen varmasti ryhtyä. Kaiken lisäksi Euroopan unioni tulee lähivuosina taatusti ratkaisemaan tämänkin asian, niin kuin kaikki muutkin, soveliaalla tavalla. Meillä ei ole siihen paljon mitään sanomista. Eli aloite on hyvässä tarkoituksessa tehty ja asianmukaisesti laadittu, mutta niin kuin eilen illalla sanoin: varsin huono aloite sisällöltään.

Ed. Tarkka: Herra puhemies! Olen viime aikoina useassakin yhteydessä vastustanut kansanäänestyksen järjestämistä. Muun muassa Emua ja samoin EU:n jäsenyyttä koskevaa kansanäänestystä vastustin hyvin periaatteellisin jyrkein perustein. Ne olivat suuria periaatteellisia, vaikeaselkoisia, työlästä perehtymistä vaativia

asioita, jollaisia varten edustuksellinen demokratia on olemassa. Edustuksellinen demokratia alkaa rapautua, jos se tuollaisissa vaikeissa kysymyksissä vetäytyy kansan selän taakse.

Tässä sen sijaan on kysymys asiasta, jonka jokainen ihminen konkreettisesti tuntee omassa elämässään, josta jokaisella on oma näkemys, vakaumus ja ajatus siitä, miten se tulisi hoitaa. Siinä mielessä tämä sopii kansanäänestyksen aiheeksi aivan erityisen hyvin.

Tietysti tämä asia tulee ratkeamaan ajan mittaan ajalehtien ja epämääräisellä tavalla myös EU:n kautta. Varsinkin sitä varten olisi erittäin tyylikästä, jos Suomi ratkaisisi sen suoraviivaisesti kansanäänestyksen perusteella.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Ajattelin lähestyä ed. Penttilän aloitetta kolmesta eri näkökulmasta, ensinnäkin valtiosäännön uudistamisen näkökulmasta, sitten päihdepolitiikan ja kolmanneksi alkoholipolitiikan näkökulmasta.

Mitä tulee valtiosääntöön, niin kun valtiosäännön muuttamattomuuden myytti on murtunut, se on merkinnyt sitä, että erittäin vahvasti eduskunnan asemaa järjestelmässämme on vahvistettu, mikä on mielestäni ollut oikea suuntaus. Mutta samaan aikaan, kun eduskunnan asemaa on vahvistettu, on itse asiassa jäänyt pohtimatta tarkemmin, miten kansalaisyhteiskunnassa myös kansalaisten suoria mahdollisuuksia voidaan käyttää hyväksi ja vahvistaa niitä kanavia, joita kansalaisilla voi olla ja pitäisi olla keskeisiin yhteiskuntapolitiikan linjauksiin vaikuttaessa.

En ole ihan varma, onko neuvoa-antava kansanäänestyslaki tai ylipäätään se muoto oikea tapa nyky-yhteiskunnassa jollakin tavalla saada selville, mitä mieltä kansalaiset ovat asioista, ja antaa myös kansalaisille konkreettinen ja vaikuttava kanava yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Mutta mielestäni olisi joka tapauksessa paikallaan, että kun valtiosäännön kokonaisuudistus nyt joka tapauksessa on perustuslakivaliokunnassa, niin siitä huolimatta, että se ei kuulu hallitusmuodon mihinkään ehdotettuun pykälään, pohdittaisiin myös sitä, miten kansalaisyhteiskunnassa kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia voidaan lisätä keskeisiin yhteiskunnallisiin linjavalintoihin ja olisiko kenties esimerkiksi neuvoa-antavan kansanäänestyksen lakia kehitettävä. Nimittäin kun siirryn seuraavaan aiheeseen, tässä mielessä voi sanoa, että tästä asiasta tällä tavalla äänestäminen ei varmasti ole kovin helppoa eikä tästä ole kovin helppoa tehdä tiedotusmateriaalia. Mutta kun neuvoa-antava

kansanäänestyslaki näin edellyttää, tietysti niillä ehdoillakin tämä aloite on tehty.

Mitä tulee päihdepolitiikkakysymykseen, joka liittyy hyvin läheisesti alkoholipolitiikkaan, siinähan usein esitetään väittämiä, joilla on tutkimuksellisiakin perusteita siihen, että me elämme Suomessa ikään kuin vodka-työhykkeellä, josta syystä suomalaisen päihdepolitiikan ja siihen liittyvän alkoholipolitiikan tulee olla kontrolloitua. Nyt kuitenkin Euroopan unionin jäsenyys ja monet muutkin syyt ovat tietysti muuttamassa sitä, mikä on suomalaisten suhde alkoholiin ja päihdekysymyksiin. Kun kolmansien maiden tuontikysymykset ovat tuoneet ajankohtaiseksi sen, pitääkö litramääriä rajoittaa, ja viranomaiset ovat katsoneet, että täytyy, ja kun taas toisaalta EU:n tuontirajoitukset tulevat vuoden 2004 kuluessa poistumaan, meillä on joka tapauksessa edessämme aivan erilainen tilanne kuin mihin olemme tottuneet. Jotta muutokset voisivat olla hallittuja, olisi mielestäni paikallaan ryhtyä pohtimaan alkoholipolitiikassakin sitä, miten hallitusti voitaisiin sopeutua muuttuviin olosuhteisiin, jotka eivät ole Suomen kansantalouden kannalta, suomalaisen terveydenhuollon, suomalaisen alkoholi- ja päihdepolitiikankaan kannalta välttämättä pelkäämättä kielteisiä.

Tätä asiaa, siis sitä, että tuontirajoitukset jäävät pois ja kolmansien maiden tuonnissa rajoituksissa yritetään hakea jonkinlaista neuvottelusuhdetta unioniin tai komissioon, joka on moittinut Suomea siitä, että tällaiset aikarajat on otettu käytäntöön, on pohdittu lähinnä verotulojen näkökulmasta. Alkoholiverotus Suomessa on kiireää. Tästä syystä tietysti on päivän selvä asia, että jos tuontirajoitukset poistuvat ja tuontimäärät kasvavat, niin suomalaisen korkean verotason aika on auttamattomasti mennyt. Tässä ilman muuta pitäisi tehdä sopeutumisohjelma ja alkoholituotteiden verotusta pitäisi asteittain ryhtyä alentamaan, niin ettei mitään suuria hintamuutoksia tulisi, koska suuret hintamuutokset todennäköisesti aiheuttaisivat myös saman kaltaisia ongelmia, joita keskioluen vapauttaminen määrän sukupolven alkoholikäyttyymiseen aiheutti 70-luvulla.

Mielestäni olennaisempaa kuin verotulojen näkökulman miettiminen olisi käydä keskustelua myös siitä, mitä yleensä tavoitellaan alkoholikulttuurissa Suomessa. Pitkään on lausuttu tavoitteeksi, että mietojen juomien kulutusta haluttaisiin suosia väkevien kustannuksella. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut. Ylipäätensä voi sanoa, että koko suomalainen alkoholikulttuuri on

vielä hyvin päihdehakuista. Mutta jollakin tavoinhan täytyisi ryhtyä valmentautumaan myös siihen, että yhä useammat ja nuoremmat sukupolvet ovat kasvaneet toisenlaiseen alkoholin käytön kulttuuriin kuin heidän isänsä ja isoisänsä tai äitinsä ja isoäitinsä.

Tässä mielessä tietenkin neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä ja alkoholiyhtiöön liittyvästä monopolikysymyksestä keskusteleminen voisi antaa mahdollisuuden sellaiselle alkoholipoliittiselle keskustelulle, joka voisi merkitä sitoutumista siihen, minkälaisia muutoksia on tulossa ja mitä itse niistä ajattelee ja mitä pitäisi tavoitella. En usko, että Suomesta tulee koskaan sellainen viinimaa, että tapaisimme ranskattaria siemailemassa valkoviiniä Pohjois-Espanadilla, vaan epäilemättä edelleenkin suomalaiseen alkoholikulttuuriin tulee pitkälti liittymään väkevien juomien käytön vahva traditio. Tästä syystä olen sitä mieltä, että ainakin väkevien juomien kohdalla alkoholimonopolin säilyttäminen on tarpeellista.

Onko sitten monopolin säilyttäminen kilpailunäkökulmista tarpeellista? Täällä vastikään keskusteltiin postitoimintalain kohdalla siitä, että postitoiminta on yksi niistä kansalaisten peruspalveluista, joista yhteiskunnan pitää huolehtia. Onko Alko ja alkoholin myyminen sellainen kansalaisen peruspalvelu, joka pitäisi kaikissa tilanteissa säilyttää monopolina? Oma vastaukseni on, että ei ole. Pidän mieluummin Postin monopolina, mutta kyllä katson, että alkoholin vähittäismyynnissä voitaisiin huolellisen pohdinnan jälkeen lähteä liikkeelle ja lähteä nimenomaan juuri siitä näkökulmasta, että mietoja juomia voitaisiin muualtakin hankkia.

Vielä muutama sana päihdepolitiikasta. Tällä hetkellähan sosiaali- ja terveydenhuollon resursseissa näkyy se, että on eletty erittäin vaikea lama-aika. Se näkyy sillä tavoin, että kuntien valtionosuuksienkin säästötoimet ovat kohdistuneet aika pitkälti juuri päihdehuollon resursseihin. Samaan aikaan kun puhutaan alkoholipolitiikassa verotuksen alentamisesta ja toisaalta viinien tuomisesta maitokauppoihin, pitäisi myös huolehtia päihdehuollon resursseista. Näin on kuitenkin käynyt, että nimenomaisesti juuri päihdehuollossa resurssipula on yksi laman aiheuttamista kielteisistä vaikutuksista.

Tietysti on vielä sellaisiakin asioita, joista kannattaisi keskustella, joihin en tässä yhteydessä puutu ja jotka liittyvät ylipäätensä siihen, miten voitaisiin vahvistaa niitä tekijöitä yhteiskunnassa, että elämä voisi olla onnellista ilman päihte-

tä, olivatpa pähteet sitten alkoholia taikka huumeita.

Joka tapauksessa toivon, että ed. Penttilän aloite aiheuttaisi keskustelua myös hallituksen piirissä. Kun tiedän, että näkökulmat menevät aika lailla ristiin ja näkemyksiä on myös siitä, pitäisikö kiiruhtaa hitaammin vai hiukan nopeammin sopeutuksen tielle, ainakin tämä aloite voisi tarjota parhaimmillaan mahdollisuuden myös hallituksen piirissä käydä keskustelua siitä, pitäisikö vihdoinkin ja viimein tehdä hallittu alkoholin verotuksen alentamisen ohjelma, varautuminen tuontirajoitusten poistamiseen, pitäisikö pohtia sitä, että monopolia hallitusti purettaisiin ja pidettäisiin monopolin hallussa ne asiat, jotka suomalaisen alkoholikulttuurin näkökulmasta tuntuisivat olevan perusteltuja. Jos näin halutaan, siihen tarvitaan riittävästi aikaa, jotta neuvonnalla, tuella ja monilla muilla asioilla voitaisiin sitouttaa myöskin suomalaisia siihen, että alkoholipolitiikassamme kulttuurimuutokset ovat tulossa ja ovat välttämättömiä.

Ed. K a n k a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Lakialoite neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Alkon osalta on, niin kuin täällä aina välillä sanotaan, populistinen. Kiinnittää huomiota, että edes nuorsuomalaisten kolmijäseninen eduskuntaryhmä ei ole yksimielinen tässä asiassa, koska näihin asioihin erityisesti paneutunut ed. Kuisma ei ole aloitetta allekirjoittanut, ei ole kyllä kantaansa täällä selvittämässä, valitettavasti. Mutta ei missään ole tietysti kielletty populistisia aloitteita tekemästä. Se kuuluu meidän työhömme, että me pyrimme kansaa kosimaan ja varsinkin, kun vaalit lähestyvät, sitä enemmän. (Ed. Elo: Me rohkaisemme kansaa!)

Lakialoite on hyvin tekninen, koskettelee vain neuvoa-antavaa kansanäänestystä, ja niin käsitteen pitää ollakin, mutta sen sisällä on tietysti kysymys suomalaisesta alkoholipolitiikasta nyt ja tulevaisuudessa. Tätä pitää sen tähden tarkastella hieman syvällisemmin kuin vain kansanäänestyksenä. Kun tätä tarkastelua käydään, on hyvä muistaa, että edellinen eduskunta pikkuisen yli kolme vuotta sitten hyväksyi uuden alkoholilain. Siinä yhteydessä eduskunta oli lähes yksimielinen siitä — en muista, äänestettiinkö edes, saattoi olla täysin yksimielinen — että väkevien alkoholijuomien osalta monopoli pyritään säilyttämään niin pitkään kuin se on EU-oloissa mahdollista. Perustelut olivat valtiontaloudelliset, sosiaaliset ja kansantaloudelliset. Näitä ainaakin on syytä tarkastella tässä yhteydessä.

Täytyy myös muistaa, että Euroopan unioni hyväksyi meille tämän monopolin säilyttämisen nimenomaan kansanterveydellisistä perusläähtökohdista, eli EU:ssakin ymmärretään monopoli, jos se on kansanterveydellisesti perusteltu. Taloudelliset perustelut eivät riitä, jolloin me emme voi nytkään niihin ensi sijassa perustaa kantaamme, kun olemme Euroopan unionissa. Mutta kun täällä pari kolme tuntia sitten keskusteltiin budjetin kehyksistä, kyllä tätä asiaa on myös niitä vasten tarkasteltava. Tällaiset tarkastelut — taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset tarkastelut — lakialoitteen laatijat ovat ohittaneet täydellisesti, eivät niistä puhu sanaakaan, vaikka esimerkiksi Euroopan unioni todella terveydelliset seikat hyväksyykin perusteeksi monopolin säilyttämiseksi.

Tässä nämä kysymyksenasettelut, jos tekniikkaan paneutuu, ovat tietysti aika ihmeelliset, ja toisaalta ensimmäinen vaihtoehto — alkoholin monopoli tulee säilyttää ennallaan — on tietysti perusteiltaan mahdoton, koska ei se säily ennallaan, ellemmme eroa Euroopan unionista. Sellaista taas eivät aloitteentekijätäkään ole ilmeisesti ajatelleet.

Meillä on edessä se tilanne, johon jo ed. Alho äsken puheenvuorossaan hyvin perusteellisesti paneutui, että tuontirajat, yksityishenkilöiden tuontimäärien rajat muuttuvat lähivuosina. Meillä on pari kolme vuotta aikaa siihen, kun ne rajat muuttuvat, vapautuvat käytännössä kokonaan. Kyllä sinne jää raja, jokin rekkakuormallinen on se raja, minkä yksityishenkilö saa kerralla tuoda, mutta kun tuontilukumäärää ei ole rajattu, käytännössä rajat vapautuvat kokonaan. Kun tiedämme, että lähialueella, ainakin Saksassa jo alkoholijuomien, väkevienkin, hinta on likipitään puolet siitä, mitä se on Suomessa tänä päivänä, totta kai haku sieltä lisääntyy, hamsteraus tai tuonti, niin kuin ennen vanhaan pirtun tuonti kieltolain aikaan, kaikki tällainen lisääntyy. Kun tämä tilanne tulee, silloin meillä ei ole mitään muuta mahdollisuutta kuin pudottaa Suomessa alkoholin hinta, alkoholivero, ehkä lähelle puolta nykyisestä. Tämä merkitsee 4—7 miljardin markan menetystä valtiolle verotuloista.

Sen lisäksi, jos viina haetaan ulkomailta tai ostetaan se entistä halvempaan kotimaasta ja jos se siirretään yksityiseen myyntiin markkinavoimien kaupattavaksi, niin silloin luonnollisesti myös myynnistä tulevat voitot, jotka Alko nykyisin tilittää valtiolle, menevät yksityisten taskuihin eli markkinatalouden yksityiset toimijat hyö-

tyvät, jos Alkosta siirretään kaikki vapaille markkinoille yksityiselle sektorille. Kokonaisvaikutus valtion tulojen menetyksenä on siis, nuorsuomalaisenkin on hyvä se muistaa, tutkimustulosten mukaan 4—7 miljardia markkaa vuodessa, ja se on pysyvä menetys valtion tuloihin. Se on aika mittava. Jos esimerkiksi ajatellaan, miten paljon ollaan valmiita tuloveroa keventämään, niin ei 4 miljardin verotuloista vuosittain olla valmiita luopumaan.

Lisäksi tiedetään se, että jos hinta puolittuu ja myynti vapautuu kaikkiin kauppoihin eli Alkon monopoli puretaan, kulutus kasvaa väistämättä. Se on aivan selvä. Raju hinnanalennus ja saataavuuden helpottaminen johtavat kulutuksen voimakkaaseen kasvuun. Se on aivan luonnonlaki. Silloin haitat kasvavat. Haitat näkyvät tietysti monella tavalla ihmisten elämässä. En halua mitään Turmiolan Tommi-kuvioita tässä maalata, mutta tosiasia tämä tietysti on. Jos nyt jätetään sosiaaliset ja esteettiset haitat omaan arvoonsa, täytyy ainakin muistaa se, että kulutuksen kasvu lisää alkoholin aiheuttamia menoja valtiolle, kunnille, vakuutusyhtiöille, työnantajille ja kotitalouksille. Toisaalta aiheutuu noin viiden miljardin markan tulonmenetys. Kun olin näissä tehtävissä ministerinä, arvioitiin näitä menetyksiä, jotka aiheutuvat lisäkustannuksina yhteiskunnalle, joko suoraan veronmaksajille tai vakuutuksenottajille tai työnantajien kautta erilaisina tuottavuuden menetyksinä ja onnettomuuksien kautta. Miljardiluokkaan nousee sekin vuotuinen pysyvä lasku. Kokonaistappio alkoholipolitiikan tällaisesta muuttamisesta on 5—8 miljardin markan luokkaa vuodessa, ja se on pysyvä lasku.

Budjetin kehyksissä tällaista ei ole otettu huomioon ollenkaan. Päinvastoin on ajateltu, että ilmeisesti kansa juo entiseen malliin ja osa jopa raitistuu, jotta päästäisiin sosiaalipuolen suuriin leikkauksiin. Vasemmistovetoinen hallitushan näyttää ottavan runsaan miljardin joka vuosi pois seuraavat 4—5 vuotta sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta. Se ei toteudu, jos alkoholipolitiikka tällä tavalla muutettaisiin, kuin mitä tässä on puheena ollut.

Yksiselitteisesti täytyy sanoa, että kun nämä asiat on unohdettu tästä lakialoitteesta, niin paljon olisi tiedotustoimintaa kansanäänestyksen alla suoritettava. Täällä sanotaan 6 §:ssä tiedottamisesta, että oikeusministeriön esittelystä hyväksyttäisiin tiedote. Miksi oikeusministeriön? Nämähän ovat sosiaali- ja terveysministeriön alaa, ja valtiovarainministeriötä kiinnostivat ai-

nakin edellisessä hallituksessa ja uskon, että kiinnostavat tässäkin hallituksessa noiden lukujen takia, jotka juuri mainitsin, alkoholin käytön valtiontaloudelliset ja kansantaloudelliset vaikutukset.

Tässä pitäisi olla ehdottomasti, että tiedotus hoidetaan kansanäänestyksen alla sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön toimesta eikä oikeusministeriön, joka katsoo sitä juridisesti lakiteknisenä kysymyksenä. Voi olla, että tämä tarkoittaa jotakin kokonaan muuta kuin mitä itse tässä puhun ja ymmärrän. Kun viisaat henkilöt ovat tehneet, kuka lieneekin, tämä italialaisravintoloitsijako lienee tehnyt, ei voi vaatia tietysti tämän enempää, mutta perusongelma on siinä, että tästä pitäisi kunnolla tiedottaa.

Suuresti hämmästyttääkin se, että perusteluissa sanotaan, että kustannusten minimoimiseksi kansanäänestys pitäisi järjestää eduskuntavaalien yhteydessä. Eli ollaan huolissaan siitä muuttaman kymmenen miljoonan markan laskusta, jonka kansanäänestys aiheuttaa, mutta ei 5—8 miljardin markan menetyksestä, joka tulisi valtiolle ja yhteiskunnalle siitä, jos nykyjärjestelmästä kokonaan luovuttaisiin ja mentäisiin siihen, mitä ehkä tässä monet toivovat.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Meilläpäin on tapana sanoa, että otetaan neuvoo-antavat. Otsikosta voisi päätellä semmoisenkin asian, elikkä tässä kysyttäisiin kansalta neuvoo, miten suhtaudutaan alkoholimonopoliin Suomessa.

Tämä tuntuu kovin vähäpätöiseltä asialta laittaa kansanäänestykseen, koska meillä olisi huomattavasti suurempiakin asioita. Ed. Penttilä, onko tämä nyt ollut tärkein ja nopeimmin hoidettava juttu, joka pitäisi kysyä kansalta? Minusta vaikka helikopterihankinnasta, joka on iso, periaatteellinen juttu, voisi kysyä, hankitaanko kokonaan uutta kalustoa, joka pitäisi kohta jokaisen veronmaksajan maksaa. Tässä asia on toisinpäin, niin kuin edellinen puhuja, ed. Kankaanniemi, totesi. Tässä todennäköisesti kävisi sillä tavalla riippuen tietysti kansan tahdosta, jos monopolia lähdetäisiin purkamaan, että voisivat verotulot vähän pudota. Sehän olisi tietysti kansan käsissä, jos oikein

informoituina ne kolme vaihtoehtoa kuvaisi, että tässä on tämmöiset ja tämmöiset valtiontaloudelliset seikat ja tämän verran te tulette menettämään, kun äänestätte tätä. Sitten siinä olisi leikkauslista, että kun äänestitte, että monopoli purkautuu, niin joudutaan sieltä ja sieltä napsimaan pois. Kaikenhan pitäisi kansanäänestyksessä olla kansan tajuttavissa yksinkertaisesti.

Tietysti sitten tulee poliittinen vääntö siitä, että ei se tulos nyt ihan sitä tarkoita, vaan se tarkoittaa tuota ja tätä. Ilmeisesti me eduskunnassa äänestäisimme sitä, mitä se tarkoittaakaan ja mistä otetaan ne säästöt ja lisäkustannukset, jotka mahdollisesti kansanäänestyksen tulos toisi tullessaan.

Yleensä kansanäänestyksestä ei pitäisi järjestää neuvoa-antavana. Jos kansanäänestys suoritetaan, niin sen pitää olla sitova, että ei enää eduskunnassa päästä sitä räpläämään. Sehän on muuten kansan narraamista kokonaan. Kysytään kansalta ja sitten edustajat voivatkin todeta yllättäen, että me olemme vähän toista mieltä, kansa ei tiennytkään, joten tehdään toisenlainen päätös. Minusta kansanäänestystä on turha järjestää, jos se ei sido edustajia. Sen pitää olla sitova ja sillä sipuli, jos lähdetään kysymään, ja yleensä isommista kysymyksistä kuin tämä.

Tässä pyritään semmoiseen ajatteluun, puretaanko monopoli vai ei, mutta kysymyksenasettelun voisi laittaa silläkin tavalla, voiko myös valmistuspuoli olla helpompaa. Esimerkiksi tämä kotiviiniapuoli on tänä päivänä hyvin tiukka säänneltyä. Sitä voitaisiin purkaa ilman kansanäänestystäkin ja pitäisikin hoitaa siten, että luvat olisi vähän helpommin saatavissa ja byrokratia vähän yksinkertaisempi kuin tänä päivänä, koska siellä luotaisiin uusia työpaikkoja. Se antaisi maaseutuyrittäjille mahdollisuuksia. Valvonta voitaisiin kyllä hoitaa siten, että laatu olisi hyvä. Siinä ei olisi terveysriskejä sen enempää kuin viineissä yleensä.

Kun Kiteeltä olen kotoisin, niin meillä on semmoisia väkevämpiäkin aina tehty, kirkkaita aineita. Sen tyyppinen yritteliäisyys ei tänä päivänä ole hyvin muodissa. Tahtovat nuo poliisimiehet aina kirveen kanssa käydä pannut hajottamassa. Joissakin maissa tämmöinen kotipoltto on sallittua ja hallittua ja sillä tavalla valvottua, jolloin ... (Ed. Aittoniemi: Missä?) — Jossakin tuolla, mitä tuotetta ne myyvätkin. Onhan valtio siinäkin mukana, mutta siellä saa helpommin luvat kuin Suomessa.

Ed. Puhjo: Arvoisa puhemies! Ed. Penttilä ynnä muut ovat tehneet lakialoitteen neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä valtion alkoholiyhtiön yksinoikeudesta harjoittaa alkoholin vähittäismyyntiä. Lakialoitteen perusteluissa sanotaan sen tavoitteena olevan uudenlainen vastuunjako alkoholikulttuurin ja yhteiskunnan kehittämiseksi.

En tiedä, onko lakialoitetta laadittaessa pohdittu tarkkaan, mitä kaikkea tavoiteltu uusi vastuunjako merkitsisi käytännössä. Nyt vallalla oleva vastuunjako tarkoittaa sitä, että vaaleilla valitut kansanedustajat kehittäessään alkoholikulttuuria ottavat huomioon tai ainakin heidän tulisi ottaa huomioon tehtävien päätösten kaikinpuoliset vaikutukset koko muun yhteiskunnan kehittämiseen. Eduskunta on pitkän ja hyvän perinteen mukaan kytkenyt alkoholipolitiikka kansan terveyden vaalimiseen.

Myös EU on myöntänyt Suomen alkoholipolitiikan olevan hyväksyttävää, vaikka se onkin täysin erilaista kuin Keski-Euroopassa. Suomalainen alkoholipolitiikka lähtee siitä, että alkoholi väärin käytettynä aiheuttaa runsaasti kansanterveydellisiä haittoja siten myöskin selvän tarpeen kerätä runsaasti verovaroja näiden haittojen korjaamiseksi. Alkoholin saatavuutta ja hintaa on säädelty tältä pohjalta. En tiedä, onko valitun toimintalinjaan päädytty aikoinaan sen takia, että suomalainen juomatapa on humaltumishakuista ja siten erilaista kuin Keski-Euroopassa. Luulen kuitenkin, että humaltumishakuisen juomatavan oikeaa hallintaa ovat rajoitukset.

Kun lakiesityksen mukaan vastuuta halutaan siirtää enemmän henkilökohtaiselle tasolle, tuo se minun mielestäni ongelmia. Se tarkoittanee kaiketi sitä, että kansalaiset ottaisivat alkoholiasioissaan itse kannettavakseen lähes kaiken vastuun. Koska alkoholin käytön haitat eivät useimmiten synny välittömästi krapulaa, vammautumisia ja myrkytyksiä lukuun ottamatta, on minun vaikea ymmärtää, että yksityiset kansalaiset ajattelisivat niin sanotusti nokkaansa pidemmälle. Yksityinen ihminen ei laske sen varaan, että hän itse voisi joutua siihen tilaan, että hänet toimitetaan hoitoon, ellei hän itse osaa mennä hoitoon joko äkillisen tai pitkäaikaisen sairastumisen takia. Yksityinen ihminen kyllä hyväksyy esimerkiksi sen, että vakuutuskorvauksia ei tipu, mikäli alkoholilla on ollut osuutta asiaan.

Kun tiedän osan lakialoitteen allekirjoittajista olevan verojen vihaajia, olisi luonnollinen jatko heidän pyrkimyksissään heidän samalla tietäessään Alkon voittojen reilusti laskevan, että kan-

salaiset itse maksaisivat kaikki alkoholin aiheuttamat sairauskustannuksensa, eli poliklinikkakäynniltä satoja markkoja ja hoitopäivältä tuhansiakin markkoja. Olen varma, että tällaista takakierosti haluttua vastuun kantoa kansalaiset eivät hyväksy.

Sairaalamailman arkipäivää on ja sen ovat kaikki poliklinikoilla käyneet havainneet, että suuri osa päivystyspotilaista on alkoholin vaikutuksen alla ja että hoitoonpääsyvuorot niitä tuntea odotellessa näyttävät epäoikeudenmukaisilta, vaikka henkilökunta pyrkii noudattamaan oikeaa kiireellisyysjärjestystä.

Alkon lakot vuosina 1972 ja vuonna 1985 osoittivat tutkimusten mukaan, että sekä sairaaloissa että avohoidossa alkoholista johtuneet käynnit vähenivät selvästi. Itse havaitsin saman asian, kun poliklinikat olivat tyhjempiä, ja mieleen tuli ajatus, kuinkahan paljon niin sanotut ”oikeat potilaat” joutuivat liian kauan odottamaan hoitoon pääsyä, joko poliklinikalle tai leikkauksiin, jonojen pysyessä pitkinä.

Lakialoitteen toivoma neuvona-antava kansanäänestys johtaisi todennäköisesti viinien myyntiin elintarvikeliikkeissä. Alkoholipoliitikalehden numerossa 1/1997 todettiin selvitysten perusteella, että harvoin alkoholia käyttävätkin halusivat viinejä vapaiksi. Hekin arvelivat samaan hengenvetoon kuitenkin, että viinien tulo päivittäistavarakauppoihin lisäisi nimenomaan tyttöjen ja poikien sekä suurkuluttajien ja alkoholiongelmaisten juomista. Lehti totesi siten, että sosiaalisen vastuun periaate ei ole näyttänyt levinneen Suomessa kovin laajalle.

Arvoisa puhemies! Kansanterveyden kehittämisen kannalta katsoen ehdotettu kansanäänestys johtaisi todennäköisesti epäsuotuisaan suuntaan. Siksi sen toteuttaminen olisi virhe. Poliittisen päätöksenteon kannalta katsoen se olisi täysin turhakin, koska kansalaisten mielipiteet vahvojen oluiden, viinien ja väkevien alkoholijuomien myynnin vapauttamisesta vähittäistavarakauppoihin ovat jo hyvin tiedossa. Joka vuosi jo pitkän aikaa on kartoitettu kansalaisten mielipiteitä monipuolisilla kyselyillä.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Tämä lakialoittehan ei sinänsä sisällä ehdotusta alkoholipoliitikasta, vaan on kysymys alkoholipoliitikasta päättämisestä ja kansalaisten mielipiteen huomioon ottamisesta tässä mielessä. Siksi minkäkään en puutu alkoholipoliittikkaan, vaan muutaman kommentin esitän kansanäänestysproblematiikasta.

Suhtaudun itse suurella varauksella mahdollisuuksiin aidosti lisätä kansalaisten päätösvaltaa kansanäänestyksen kautta. En totaalisesti ja ehdottomasti sitä tyrmää, mutta suuria pulmia siihen liittyy. Tässä yhteydessä ensinnä totean sen, että se, mitä ed. Alho puheenvuorossaan sanoi yleistä kansanäänestyksestä, vastaa hyvin paljon omaakin kantaani.

Lakialoitteesta pari kommenttia.

Tässähän nämä kysymykset ovat selkeitä sinänsä, mutta sitten, kun siirrytään tulkintavaiheeseen, niin mikä on se kokonaisuäänestysprosentti, jonka jälkeen voidaan katsoa, että siinä kansan ääni on tullut neuvoa-antavana esille? Kahdesta vaihtoehdosta on ehkä aina selkeä kanta saatavissa, mutta kun tulee useampia vaihtoehtoja, niin kuin tässä kolme, niin ihan lyhyenä esimerkkinä, että jos esimerkiksi äänestykseen osallistuisi 50 prosenttia kansalaisista, niin 20 prosentin joukko pystyisi antamaan sen ratkaisevan neuvon. Toisin sanoen viidesosa kansasta päättäisi tavallaan neuvon sisällöstä. Silloin minä ainakin kysyn, toteutuisiko demokratia todella tässä tapauksessa.

Ed. Västö: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva kansanäänestysaloite tähtää siihen, että normiohjauksesta siirrettäisiin vastuuta kansalaisille itselleen. Mielestäni tämän asian osalta kansanäänestystä ei tule suorittaa.

En pidä oikeana sitä, että tässä viitataan myös historialliseen esimerkkiin. Tuolloin aika on ollut toinen, tilanne monin tavoin toinen.

Voi kysyä, ovatko, kuten ed. Kankaanniemi puheenvuorossaan totesi, nämä kysymyksetkään yksiselitteisiä. Etenkään Alkon vähittäismyyntimonopolin säilyminen nykyisellään ei varmaan tule kysymykseen. Muutoksia joka tapauksessa tapahtuu. Mutta se neuvo, mikä kansanäänestyksellä saataisiin, voisi viedä ojasta alikkoon. Mielestäni tätä ei tule toteuttaa.

Jos pari sanaa suomalaisten omasta vastuuntunnosta ja -kannosta alkoholiasioissa toteaisi, niin kokemukset siitä eivät ole kovin hyvät. Toiset meistä ovat vahvempia, toiset heikompia. Jos, niin kuin lakialoitteen perusteluissa todetaan, saatavuus olisi ikään kuin se ongelma, joka pitäisi poistaa, niin epäilen, että se toisi hyvin monia lisääntyviä ongelmia ihmisille ja tälle yhteiskunnalle ylipäättänsä.

Ed. Elo: Puhemies! Kiinnitän huomiota lähinnä kansanäänestysmenettelyyn, jota Suomessa on hyvin harvoin käytetty. Tarkoituksena on

tietysti, niin kuin jokainen ymmärtää, kansalaisten äänen kuuleminen nykyistä paremmin, jos kansanäänestyksiä järjestettäisiin. On syytä olla huolissaan suomalaisten mielenkiinnosta politiikkaan. Se näyttää jatkuvasti laskevan, ja se on suuri haaste meille, jotka olemme mukana poliittisessa toiminnassa jopa eduskunnan tasolla.

Kansanäänestyksessä tietysti voitaisiin ja pitäisi tuoda esille yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita. Alkoholikysymykset varmasti omalla tavallaan sitä ovat, niin kuin ensimmäinen kansanäänestyskin kieltolaista osoittaa. Meillähän ei ole kansanäänestysperinnettä, ei sen paremmin neuvoo-antavan kuin sitovankaan kansanäänestyksen järjestämisessä. Mehän tiedämme, että Sveitsi, jota pidetään jopa Euroopan demokraattisimpana maana, hyvin paljon rakentaa demokraattiansa kansanäänestysten varaan.

Puhemies! On todella syytä olla huolissaan suomalaisten osallistumisesta politiikkaan ja politiikan maineesta. Jos kansanäänestyksillä pystytään lisäämään ihmisten mielenkiintoa, niin varmasti se on harkitsemisen arvoinen.

Mitä sitten tulee tähän asiaan, jota nuorsuomalaiset ehdottavat kansanäänestyksen kohteeksi, niin alkoholiasiat tietysti ovat sellaisia, joihin tavallisellakin ihmisellä on mielipide ja he niitä hyvin ymmärtävät. Henkilökohtaisesti olen kyllä sitä mieltä, että tässäkin asiassa edelleen eduskunta voisi toimia päätöksentekooelimenä sillä tavoin, että Suomi myös kestää asteittaisen vapautumisen alkoholipolitiikassa varsin hyvin.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Laki-aloitteen perustelu alkaa todellakin näin: "Suomalaisten luottamus edustukselliseen demokratiaan on yhä korkea. Viime vuosina tämä luottamus on kuitenkin vähentynyt." Ikään kuin tänään tämä asia on ajankohtainen. Uutisissa, tämän päivän lehdistössä, tämän päivän kello 20.30:n uutislahetyksessä näitä asioita tietysti käsitellään usein tavalla, joka ei ole suoraa, vaan epäsuoraa. Mutta yhdyin kyllä kaikkiin niihin, jotka haluavat nimenomaan eduskunnan arvovaltaa vahvistaa ja katsoa, että eduskunta pystyy todella itse tämänkin tyyppiset asiat ratkaisemaan.

Kuten ed. Puhjo totesi, suomalaisten käsitys näistä asioista on selvillä, mitä mieltä suomalaiset yleensä ovat Alkon vähittäismyyntimonopolista, sen mahdollisesta purkamisesta mietojen alkoholijuomien osalta jne.

Haluaisin itse todeta, että jos tämä aloite on tehty sillä ajatuksella, että Suomessa pitäisi ke-

hittää alkoholipolitiikkaa niin kutsuttuun eurooppalaiseen suuntaan, olen siinä samaa mieltä. Mutta se voidaan tehdä ilman tällaista lakialoitetta neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä.

Toteaisin lopuksi, että alkoholisairaudet, mitä kaikkea ne sitten ovatkin, aiheutuvat aivan samalla tavalla, ostetaanko alkoholi valtion monopolilta vai vähittäiskaupasta vapaasta myynnistä. Se on aivan selvä asia. Edelleen on selvää, että ne taloudelliset menetykset, jotka menevät lääketieteellisten ongelmien hoitamiseen, ovat paljon suurempia, mitä Alkon tuotto on ollut. Se on myös tiedossa.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Puhjon puheenvuorosta sai vähän ristiriitaisen käsityksen. Jäi käsitys, että hän näkee, etteivät suomalaiset osaa päättää tästä asiasta oikealla tavalla. Ensin he kansanäänestyksessä päättävät, että viinit tulevat ruokakauppoihin, ja sen jälkeen he juovat itsensä kuoliaaksi. Ei hän viimeksi mainittua näin sanonut, mutta vähän sellainen kuva siitä jäi.

Mielestäni siinä ei ole ongelmaa, etteivätkö viinit saisi tulla ruokakauppoihin. Mielestäni se on kansainvälinen tapa, ja olen kannattanut tätä aina. Vaikka eräissä asioissa olen suhteellisen vanhoillinen, olen edelleenkin sitä mieltä, että näin pitäisi olla.

Mutta se, minkä kansanäänestys tekisi, se veisi luottamuksen edustukselliseen demokratiaan täydellisesti. Ihmiset varmaan nauraisivat, ettekö mitään päätöksiä enää osaa siellä tehdä, täytyykö kaikki juosta heiltä kyselemässä. Jos jokin olisi kansanäänestyksen arvoinen, vaikka sitäkin vastustin, se olisi ollut tietysti Emu-ratkaisu ilman muuta, mutta tämä asia on kovin kaukana siitä. Varmasti nuorsuomalaiset ja ed. Penttilä ovat tehneet tämän ihan asiallisesti, nähneet asian näin, mutta vähän tästä koko hommasta jää hupaisa maku.

Ed. Olin merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Minulla on taipumus yhtyä lakialoitteen substanssisisältöön, joka koskee nimenomaan alkoholijuomien vapauttamisen mahdollistamista eli purettaisiin nimenomaan Alkon monopolin ja yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä.

Erityisesti pitäisin tarkoituksenmukaisena sitä, että nimenomaan miedot alkoholijuomat

vapautettaisiin. Se olisi omalta osaltaan purkamassa niitä tabuja, joita meillä suomalaisessa yhteiskunnassa alkoholiin liittyy. Omalta osaltaan ne tabut ovat myös ruokkimassa vääränlaista alkoholin käyttöä. Tässä olisi tavallaan kansalaiskasvatuksen paikka olemassa. Siihen suuntaan vaikuttaa luonnollisesti myös kansainvälistyvä ympäristömme, avoimemmiksi tulevat rajat, jotka pakottavat myös Suomessa nimenomaan alkoholikulttuurin muuntumaan luontevammaksi.

Sen sijaan minulla on vaikeuksia tunnistaa menettelytavan tarkoituksenmukaisuutta. Kuten monissa puheenvuoroissa on tuotu esille, kansanäänestys on suhteellisen tuhti instrumentti päätöksenteossa. Meillä on kaksi kansanäänestystä suoritettu Suomessa: vuonna 1932 kieltoaki kumottiin ja vuonna 94 koskien EU-jäsenyyttä. Suomalaisessa demokratiassa luotetaan nimenomaan edustuksellisuuteen, ja siihen minäkin olisin tässä yhteydessä luottamassa.

Minulta pyydettiin allekirjoitusta lakialoitteeseen ja olin kahden vaiheilla. Jälkikäteen olen tyytyväinen, että en allekirjoittanut. Nimittäin kun Emu-keskustelu oli käynnissä, eräs edustaja tuli minulta kysymään, allekirjoitinko tämän, kun kerran tuomitsin kansanäänestyksen käytön mahdollisuuden Emun yhteydessä. Siinä suhteessa tämä olisi todella turhan järeä ase käyttää tässä yhteydessä. Luotetaan edustukselliseen demokratiaan.

Ed. Penttilä: Arvoisa puhemies! Mielestäni keskustelu on ollut hyvätasoinen ja olen oppinut siitä paljon. On säälä, että sitä käydään vain näiden seinien sisällä. Yksi syy aloitteen tekemiseen on se, että osana alkoholipoliittista muutosta, joka väistämättä tapahtuu, olisi erinomaisen hyvä, jos saataisiin aiheesta suurempi kansalaiskeskustelu aikaan. Varmasti kansanäänestys virittäisi tämän keskustelun aivan toiseen malliin kuin tähän saakka on pystytty.

Toistan, että aloitteesta ei oteta kantaa siihen, mihin suuntaan alkoholipoliittikkaa tulisi kehittää, vaan halutaan ottaa kantaa siihen, että olisi erinomainen asia, jos kansalaisten mielipidettä kysyttäisiin.

Muutama lyhyt kommentti esille tullessiin näkemyksiin.

Toteaisin, että edustajat R. Ojala ja Kankaanmäki lähtivät siitä, että kansanäänestyksen tulos on selviö. Toistan, että tuosta en itse lähde, vaan lähdän siitä, että kysytään kansalaisten mielipidettä ja sitten katsotaan.

Ed. Karjalainen otti esiin sen ongelman, että kansanäänestyksessä muutenkin on jo tulkitsemista, ja kun tässä on kolme vaihtoehtoa, niin se yhä edelleen vaikeuttaa tulkintaa. Myönnän tämän juuri olevan näin ja tässä olisikin kysymys siitä, että viimeinen vastuu tosiaan on tässä salissa ja kansanedustajilla siitä, mihin suuntaan alkoholipoliittikkaa kehitetään.

Tässä kommenttini.

Ed. Puhjo: Arvoisa puhemies! Ed. Aitto-
niemi sai puheenvuorostani käsityksen, että ihmiset alkaisivat juoda itseään kuoliaaksi. Puheenvuoroni yhden viestin piti olla kuitenkin se, että mikäli kansanäänestys järjestettäisiin, sen seuraus olisi minun mielestäni viinien myynnin siirtyminen myös vähittäistavarakauppoihin, ja se johtaisi ilman muuta alkoholinkäytön lisääntymiseen. Siksi mainitsinkin näistä sairaalamaailman ongelmista.

Kyllä asia on niin, että vaikka suurella osalla kansalaisia alkoholinkäyttö on hyvinkin sosiaalista ja kontrolloitua, niin enenevässä määrin on sellaista porukkaa, joka ei pysty sitä itse ollenkaan kontrolloimaan. Muun muassa sairaalamaailmassa on ihan tuttu ilmiö, että nuoria, kolmekymmenikäisiä miehiä suhteellisen terveellisen näköisinä mutta huonovointisen oloisina kävelee sairaalaan sisään ja vaipuu maksakoomaan. He ovat viikon teholla ja kupsahtavat pois. Näitä alkoholin "kylmätuotteita", mikä on terveydenhuollossa tai sairaanhoidossa tuttu ilmiö, ei soisi tulevan lisää ulos karrättäväksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

9) Lakialoite laiksi työaikalain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 4/1998 vp (Tapio Karjalainen /sd ym.)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Aloitteen työaikalain muuttamisesta ensimmäisenä allekirjoittajana olen iloinen siitä, että vähällä ponnistelulla sain allekirjoitukset kaikkiaan yli 60 kansanedustajalta. Tämän sanottua-

ni samalla pahoittelen, että minulla ei ollut tilaisuutta tarjota mahdollisuutta kaikille halukkaille allekirjoittajille.

Lakialoitteen sisältö on pyrkimys työn jakamiseen työaika lyhentämällä 35 tunnin työviikkoon. Se lähtee siitä realismista, että laki työn jakamisesta ja työajan lyhentämisestä on vain osa suurta prosessia ja lain tehtävä on antaa velvoite ja raamit työmarkkinoilla sovittaville käytännöille. Lakialoitteen tavoite on aloitteenaikin jatkaa ja edelleen virittää työn jakamisesta käytävää keskustelua. Olen ymmärtänyt, että tutkimusten mukaan työn jakaminen nähdään kansalaisten keskuudessa ihan välttämättömänä keinona työttömyysongelmaa ratkaistaessa.

En aio lukutaitoisten ihmisten joukossa ruveta lukemaan lakialoitteen perusteluja. En ryhdy käymään läpi myönteisiä esimerkkejä kokeiluista tästä aiheesta. En myöskään rupea luettelemaan niitä mahdollisia uhkia, epäluuloja, joita tähän sisältyy. Minä uskon, että keskustelussa ne tulevat esille.

Totean ihan lyhyesti saatteeksi, että työn uudelleen — oikeudenmukaisemmin ja järkevämminkin — jakaminen on tulevaisuuden välttämättömyys. Järkevintä siihen on ryhtyä ennen katastrofin jälkeistä vihoviimeistä pakkoa. Suomalainen yhteiskunta on maantieteestään ja kulttuuristaan johtuen haavoittuvampi pysyvän suurtyöttömyyden seurauksille kuin ehkä ilmastoltaan lempeämmät seudut. Hallituksen oikea tavoite työttömyyden puolittamisesta on osoittautunut käytetyillä keinoilla epävarmaksi ainakin kohtuullisella aikavälillä, ja puolitettukin työttömyys on meidän yhteiskunnallemme pidemmän päälle kohtalokas, kestävätilanne.

Työttömyyden kustannukset me olemme jakaneet ja tulemme ilmeisesti entistä raskaammin jakamaan. Miksi siis emme jakaisi töitä? Siksi, että se saattaa joillekin lyhytnäköisesti ajatellen tehdä kipeää, koskea välittömiin etuihin? Siksi, että se vaatii arkipäivän solidaarisuutta, joka tällä hetkellä ei ole pinnalla eikä huudossa? Siksi, että se edellyttää monen taloudellisesta tehokkuudesta esitetyn fraasin kyseenalaistamista?

Arvoisa puhemies! Työttömyyteen liittyen sen kääntöpuolena työssä jaksamattomuus alkaa tuottaa kustannuksia yhdessäkin maksettavaksi. Meillä on ristiriita. Työttömien työteho on painettu nolnaan, ja näin aiheutetaan sosiaalisia ja terveydellisiä kustannuksia, ja samaan aikaan työssäolevat läähättävät yli sadan prosentin te-

holla, oireilevat ja sairastuvat. Ilmiö osoittaa järjestelykyvyn puutetta tai lyhytnäköisistä itsekkyydestä johtuvaa välinpitämättömyyttä.

Näillä saatesanoilla toivon lakiehdotukselle myönteistä käsittelyä ja tuloksia tuottavaa keskustelua työn jakamisesta ja työajan lyhentämisestä.

Ed. Elo: Puhemies! Myös ed. Karjalaisen aloitteesta on syytä onnitella ed. Karjalaista todella hyvästä keskustelualoitteesta, joka toivotavasti johtaa myös toimenpiteisiin. Aivan varmasti jo tässä vaiheessa voi ennustaa, että työajan lyhentäminen tulee olemaan ensi eduskuntavaalien eräs keskeisiä asioita.

Jos katsotaan tämän vuosisadan kehitystä aivan lyhyesti, niin kaikki muistamme sen, että sosialidemokraattinen työväenpuolue vaati Forssan puoluekokouksessa 1903 kahdeksantuntista työaikalakia. Se toteutettiin 15 vuotta myöhemmin ja oli voimassa 60—70-luvun vaihteeseen asti, jolloin siirryttiin 40-tuntiseen työviikkoon. Jos ajatellaan sitä kehitystä, joka on tapahtunut 30 viime vuoden aikana nimenomaan tekniikan alalla, automaation alalla, tähän on aivan valtava kehitys. Työn tuottavuus on valtavasti lisääntynyt, ja niin kuin me tiedämme tänä päivänä, kun työn tuottavuus lisääntyy, esimerkiksi investointi johonkin suuryritykseen yleensä merkitsee sitä, että työpaikkoja vähenee, koska automaatio vähentää työpaikkoja ja tuottavuutta tätä kautta pystytään lisäämään.

Jos katsomaan Suomen työaika, niin meillä on keskimääräinen työaika suurin piirtein EU:n keskiarvo. Usein erityisesti oikeiston taholta väitetään, että meidän työaikamme olisi jo Euroopan lyhimpiä, mutta kun katsoo tilastoja, esimerkiksi Saksassa on selvästi lyhyempi työaika kuin meillä.

Työajalla on aivan selvä yhteys työllisyyteen, niin kuin ed. Karjalainen aloitteessaan toteaa. Minusta meillä on Suomessa vältetty keskustelua työajan radikaalista lyhennyksestä, niin kuin ed. Karjalainen esittää 35 tuntiin viikossa, jota keskustelua esimerkiksi Ranskassa on nyt käyty viimeksi kuluneen runsaan puolen vuoden ajan sen jälkeen, kun sosialistihallitus otti hallitusohjelman 35 tunnin työajan toteuttamisen.

Meillä Suomessa esimerkiksi hallituksen taholta on lähdetty ilmeisesti valtiovarainministeriön vaatimuksesta siitä, että me toteutamme eri tavoilla työajan jakamista. Melkein oikeastaan ainoa, mikä tämän eduskunnan aikana on säädetty, on työvuorotteluvapaalaki. Se on yksi as-

kel oikeaan suuntaan, mutta niin kuin tiedämme, hyvin pieni askel.

Toisaalta meillä on tapahtunut aivan päinvaltaista kehitystä yhteiskunnassa. Eläkeikää on pyritty nostamaan. Olen ainakin viisi kertaa sanonut puhujakorokkeelta, että se on yksi järjestöimpiä asioita, mitä laman aikana ja sen jälkeen on voitu tehdä silloin, kun maassa vallitsee suurtyöttömyys. Valtiovarainministeriön vaatimuksesta pyritään jälleen nostamaan eläkeikää ja on onnistuttu nostamaan keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää 58 vuodesta 59 vuoteen, kun solidaarisuudesta työttömiä kohtaan meidän olisi pitänyt pystyä alentamaan sitä.

Tietysti kysytään, mitkä ovat kustannukset. Kun on kysymys työajan lyhentämisestä, voidaan aina esittää kysymys, mitkä ovat kustannukset. Mutta pyydän teitä miettimään esimerkiksi sitä, mitä maksaa nuori ihminen, joka ei koskaan ehkä selviydy työelämään, jos hän syrjäytyy lopullisesti, niin kuin laman aikana ja nyt viime vuosina on tapahtunut, kuinka paljon tällainen ihminen maksaa yhteiskunnalle ja minkälaiset kokemukset tällä henkilöllä on tämän laatusesta yhteiskunnasta, jossa tällaista solidaarisuutta ei ole olemassa.

Puhemies! Vaatimukset eläkeiän nostamisesta esimerkiksi tässä vaiheessa, kun työaika pitäisi lyhentää, tulevat Oecd:n taholta, Suomi on siellä jäsenenä, ja ne ovat aivan järjestömiä Suomen näkökulmasta katsottuna. Tietysti joissakin maissa, missä on työvoimapula, pitää vaikkakin työelämän kaarta lisätä, sitä pidentää, mutta Suomessa olen katsonut tämän aivan mielettömäksi. Päinvastoin meidän pitäisi Suomessa säätää väliaikaisesti lakeja, joilla voitaisiin saada nuoria ihmisiä työelämään. Esimerkiksi ed. Karjalaisen lakialoite siirtymisestä 35 tunnin työviikkoon olisi eräs askel tässä.

Puhemies! Viittasin jo Ranskan kokemuksiin. Ranskassa tammikuun lopulla sosialistinen hallitus antoi lakiesityksen 35 tunnin työajasta ja se on paraikaa Ranskan parlamentin käsiteltävänä. Ranskassa käydään erittäin kovaa kädenväntöä oikeisto — vasemmisto-akselilla. Oikeistoppositio vastustaa yksimielisesti sitä ja on saanut myös ranskalaiset työnantajat hyvin vahvasti hallituksen lakiesitystä vastaan. Mutta sen sijaan, puhemies, ranskalaiset kansantaloustieteilijät puoluekantaan, poliittiseen väriin katsomatta ovat yksimielisiä siitä, että työajan lyhentämisellä työllisyyttä voidaan parantaa. Minusta tämä on aika merkittävää. On siis todella erilaisia arvioita, kuinka paljon työllisyyttä voidaan työ-

ajan lyhentämisellä parantaa, mutta kansantaloustieteilijät ovat Ranskassa yksimielisiä tästä. Sen sijaan Suomessa näkyy kaikenlaista. Monta kertaa olen ihmetellyt, mikä tiede kansantaloustiede on. Ehkä sekin on jokin tiede, mutta kaikenlaisia tieteen varjolla kuitenkin esitetään muun muassa kansantaloustieteen osalta.

Puhemies! Ihan lopuksi sanon vielä, että suomalainen yhteiskunta ja sen solidaarisuus edellyttävät työajan lyhentämistä. Ed. Karjalaisen aloite on erinomainen tässä suhteessa. Jos katsoimme, mitä olemme viime vuosina tehneet, kun me puhumme esimerkiksi Emun kolmannen vaiheeseen siirtymisestä siitä, että me todennäköisesti joudumme joustamaan palkoilla, kun rahapolitiikkaa ei ole enää olemassa, mitkä ovat meidän suomalaisten kokemukset lamaajalta? Ei ole joustettu palkkoja alentamalla. Se ei kuulu suomalaisen työn luonteeseen, vaan on joustettu työttömyydellä. Kun lama on kohdannut yritystä, yritys on hakenut entistä parempaa kannattavuutta silloin, kun tuotteet tai palvelut eivät enää käy kaupaksi, vähentämällä väkeä. Se on aivan normaali tapa, ja pelkään, että tämä on suomalaisen yhteiskuntaan hyvin pitkälle periytynyt. Meidän suomalaisten pitäisi muun muassa työajan lyhentämisellä hakea lisää solidaarisuutta, pyrkiä todella jakamaan työtä.

Vielä kerran, rouva puhemies: Erinomainen aloite, toivon sen johtavan tulokseen!

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Työn tuottavuus nousee jatkuvasti. Jos vertaamme teollisuustyön tuottavuutta vuosisadan alussa ja tänä päivänä, yhden työtunnin aikana tänään työn tulokset ovat 25-kertaiset verrattuna siihen, mitkä ne ovat olleet vuosisadan alussa. On itsensänselvää, että työn tuottavuus tarkoittaa sitä, niin kuin näemme, että saamme helpommin, nopeammin aikaan sen, mikä aikaisemmin vaati enemmän työtä, työaika. Luonnollisestikin vapaa-aika lisääntyy ja se voidaan yhteiskunnassa jakaa ainakin kahdella karkealla tavalla joko niin, että osa väestöstä syrjäytyy työelämän ulkopuolelle työttömiksi, tai sillä tavalla, että työaika otetaan jakopolitiikan kohteeksi aivan samalla tavalla kuin työtulot. Tämä työajanlyhentämiskeskustelu on poliittista kädenväntöä. Kysymys on poliittisista valinnoista, ja siinä suhteessa ed. Elon huomio siitä, että seuraavissa eduskuntavaaleissa aivan varmasti työajan lyhennys on yksi keskeisiä keskusteluteemoja, pitää varmasti paikkansa.

Jos tarkastelemme tilannetta, arvoisa puhemies, vielä vuosisadan alussa, silloin keskimäärin teollisuudessa työntekijät työskentelivät vuodessa 3 000 työtuntia. Kun tänä päivänä keskimäärin teollisuudessa työskennellään hieman päälle 1 700 tuntia, näemme myös sen, että työajan lyhennyksen kautta on ulosmitattu työn tuottavuuden nopeaa nousua, joka kansantaloudessa on tapahtunut. Tiedämme hyvin sen, että Suomi oli ensimmäinen maa maailmassa, joka kesällä 1917 teki päätöksen kahdeksantuntiseen työpäivään siirtymisestä. Viimeisen kerran Suomessa säännöllistä työlaainsäädäntöä työajan osalta säädeltiin vuonna 1965, jolloin siirryttiin 40-tuntiseen työviikkoon, viisipäiväiseen työviikkoon. Tällä hetkellä keskimääräinen työaika Suomessa on 38 tuntia viikossa.

Ed. Karjalaisen lakialoite lähtee liikkeelle 35 tunnista työviikkoa kohden. Historiallisesti, kun on katsottu työajan lyhennystä, kuinka se on tapahtunut, useimmiten se on tapahtunut talouskasvun myötä, on ollut varaa ottaa sitä varallisuutta, joka on syntynyt, mieluummin kuin tulojen muodossa lyhentyneenä työaikana. Tänä päivänä, kun me keskustelemme työajan lyhennyksestä, kuten edellä käytetyissä puheenvuoroissa tuli esille, meillä itse asiassa onkin kysymys koko työyhteiskunnan tulevaisuudesta, tavallaan voidaan sanoa palkkatyön tulevaisuudesta. Tämä tietenkin asettaa keskustelun uuteen valoon.

Tämä keskustelu ei ole ainoastaan suomalaisista keskustelua. Ed. Elo jo viittasi eurooppalaiseen tilanteeseen. Ranskassa hallitus on tehnyt päätöksen 35 tunnin työviikosta, johon siirryttiin vuonna 2000, palkkoja alentamatta on hallituksen lähtökohta. Samaa mallia on seurattava — näyttää siltä — myös Italian hallitus. Saksassa ammattiyhdistysliike on voimakkaasti vaatinut vastaavaa 35 tunnin työviikkoa. Eurooppalainen ammattiyhdistysliike kokonaisuudessaan on vaatinut 32 tunnin työviikkoa. SAK muun muassa on edustajakokouksissaan esittänyt 30 tunnin työviikkoon siirtymistä. Tässä on siis erilaisia malleja, erilaisia radikaalisuusasteita, mutta perusnäkemys on sama: yleistä työaika on pyrittävä lyhentämään. Se on myös, kuten tästä näemme, ed. Karjalaisen aloitteen taustalla.

Työnantajaleiri ainakin Ranskassa, kuten ed. Elon puheenvuorossa tuli vastaan, on vastustanut uudistusta. Se lähtee liikkeelle siitä, että hyvä on, työajoissa tarvitaan joustoja, sitä myös työnantajalehdissä on tuotu esille, mutta työelämän joustot ja nimenomaan työajan joustot eivät voi

tapahtua palkkoihin koskematta. Tämä on ollut lähtökohta. Ammattiyhdistysliikkeen puolella on korostettu, että työajan lyhennys nostaa työn tuottavuutta tai se ottaa kiinni työn tuottavuuden synnyttämää varallisuuslisää ja sen takia palkkatasot pyrittäisiin ylläpitämään. Joka tapauksessa tämä vastakkainasettelu on olemassa ja siihen luonnollisesti joudutaan reagoimaan.

Työnantajapuolella on myöskin todettu, että se saattaa heikentää kilpailukykyä, ja on jopa esitetty väitteitä, että työajan lyhennyksellä ei todellisuudessa työllisyyskysymyksiin voida puuttua. Todellisuus on kuitenkin toista. Aina-kin voisi sanoa näin päin, että työttömyysaste ei ole riippumaton käytetystä työajasta. Esimerkkeinä voi ottaa vaikkapa Yhdysvallat, Englannin, Hollannin — Alankomaat — kolme maata, joissa työttömyysaste on läntisten teollisuusmaiden työttömyysasteita alempi. Niissä maissa on erinomaisen tyypillistä nimenomaan osa-aikatyö. Kolmasosa työvoimasta on osa-aikatyössä. Suomessa osa-aikatyön osuus on vain 8 prosenttia. Meillä työttömyysaste on tupla, kaksinkertainen verrattuna näihin kolmeen maahan. On aivan selvää, että osa-aikatyö on osittain helpottamassa työllisyystilannetta näissä yhteiskunnissa ja siinä suhteessa sillä työajan lyhennyksellä on ehdottomasti merkitystä.

Arvoisa puhemies! Itse asiassa kuitenkin työajan lyhennystä pitäisi lähestyä ehkäpä myöskin laajemmin kuin vain pelkästään yleisestä viikoittaisesta työajan näkökulmasta. Työajan lyhennys voi toteutua hyvin monilla eri tavoilla. Itse asiassa meidän hallituksemme on ottanut sen linjauksen, että työajan lyhennykseen panostetaan, mutta eri muodoissaan. Työajan lyhennys voi toteutua tietenkin päivittäisenä työaikana, voidaan siirtyä kuusituntiseen työpäivään, voidaan siirtyä 30-tuntiseen työviikkoon. Tästä on tässä tapauksessa kysymys. Voimme myöskin lyhentää vuositöaikaa. Luonnollisesti työaikaa voidaan tarkastella myöskin koko elinkaaren aikana, jolloin tulevat erilaiset koulutus- ja sapattivaapaat, eläkkeelle siirtymisjärjestelyt ja kaikki tämän kaltaiset menettelyt vastaan. Näkemykseni mukaan tämä onkin loppujen lopuksi tarkoituksenmukaisin lähestymistapa. Työaika tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti.

Arvoisa puhemies! SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalainen on hiljan — taitaa kyllä olla jo melkein vuosi sitten — esittänyt solidaarisuussovimuksen aikaansaamista, jonka ytimenä on nimenomaan työajan lyhennys. Hänen näkemyksensä mukaan, ja itse olisin vahvasti tukemassa

tätä ajattelutapaa, olisi pyrittävä myöskin nimenomaan yleisen työajan lyhennykseen, mutta sillä tavalla, että jos se tehdään voimakkaana askeleena, hänen mukaansa ammattiyhdistysliikkeen puolella olisi myöskin valmiutta katsoa palkkoja, tinkiä osittain palkoista. Solidaari-suussopimus syntyy sieltä, että myöskin valtiolta voi tulla tässä vastaan. Valtioltakin voi nimenomaan verohelpotuksin tukea tätä työajan lyhennyspyrkimystä siten, että käteenjäävät nettoansiot eivät kuitenkaan laskisi. Tällä tavalla syntyisi kolmio, jossa toteutuisi osittain myöskin työnantajien tarpeet siitä, että työaikoihin saatisiin joustoja aikaiseksi, ammattiyhdistysliikkeen puolella valmius siihen, että työaika lyhennetään myöskin reippaalla tavalla ja verohelpotuksin, joista hallitus on täällä myöskin puhunut, tuettaisiin sitten ostovoiman säilymistä.

Nämä ovat niitä eräitä taustoja, joita tässä yhteydessä on syytä tuoda esille siitä huolimatta, että tunnistan ed. Karjalaisen tekemän lakialoitteen yleisemmän merkityksen.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Työaikakysymys on yksi kaikkein keskeisimmistä työelämän asioista, yksi niistä tärkeimmistä, joihin tulisi pyrkiä silloin, kun asia on niin ongelmallinen kuin se meillä on ollut. On tärkeää se, että olemme saaneet eteenpäin vuorotteluvapaata, osa-aikatyön järjestymistä, osa-aikaeläkkeen alenemaa ja sillä tavalla, että samanaikaisesti on edes jonkin verran pystytty myöskin sosiaaliturvaa parantamaan.

Aivan kuten ed. Kiljunen edellä sanoi, tämä kaikki on aiemmin tapahtunut yleensä kasvun myötä, mutta nyt sen tarve on erityisen suuri toisista syistä eli supistuvina aikoina. Kyse on solidaarisuudesta, kyse on tahdosta, kyse on jakamisesta, jopa tinkimisestä. Tässä suhteessa myöskin nämä palkka-asiat ovat tärkeitä ja myöskin niistä pitäisi pystyä tinkimään.

Ajattelen kuitenkin nyt, arvoisa puhemies, että tämä ei ole akateeminen kysymys. Ei ole niinkään kysymys tutkimuksesta ja siitä, miltä asiat meistä näyttävät, vaan kyse on ihmisistä.

Olen omasta taustastani katsoen hyvin harvoin täällä viittänyt isoon kirjaan, mutta nyt tässä yhteydessä minä haluaisin käyttää yhtä Raamatun sitaattia apostoli Paavalilta, joka sanoi: "Tasauksen vuoksi tulkoon teidän yltäkylläisyytenne veljienne hyväksi!"

Mistä on kyse työssä, siinä että me saamme olla työssä — ja suurin osa onneksi, mutta se on monen kohdalla hyvin koetteella — ja liian moni

on työttömänä? Kyse on siitä yltäkylläisyydestä, jota meitä kutsutaan jakamaan. Tasauksen vuoksi tapahtukoon tämä jako. Se on niin kova vetoomus, että sen minä haluaisin huutaa toreilla ja turuilla ja katoilta tälle kansalle, jotta jotakin tapahtuisi koko yhteiskunnassa, tasauksen vuoksi veljemme ja sisariemme hyväksi. Siitä on kyse tässä aloitteessa.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Tapio Karjalainen on jo saavuttanut aika paljon lakialoitteellaan, eli keskustelua ei vain täällä vaan yleensä muutenkin Suomessa. On todellakin onnittelun arvoinen asia, että hän on osannut ja jaksanut tehdä tällaisen lakialoitteen.

Tästä jaksamisesta. Asia on aivan niin kuin ed. Elo totesi, että osa ihmisistä voi huonosti työssä, koska työ on liian intensiivistä, liian rasittavaa ja kuluttavaa, ja tietysti suuri osa, sadat tuhannet ihmiset, voivat huonosti, koska heillä ei ole työtä. On aivan selvää, vaikkapa näistä raamatullisista lähtökohdista, solidaarisuuslähtökohdista, että tätä lakialoitetta voitaisiin tukea yli puoluerajojen ihan kansallisen edun kannalta, koska ei Suomen valtio eikä Suomen kansa pysty ajan mittaan tulemaan toimeen tuollaisen jättityöttömyyden kanssa. Se on aivan selvä asia. Tässä voimme katsoa myönteisellä tavalla Ranskaan ja nähdä siellä hallituksen positiivisen aloitteen, mistä ed. Elo totesi.

Toivon lakialoitteelle todella hyvää menestystä ja myös keskustelulle, ettei se lopu nyt tähän vaan jatkuu.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjalaisen aloite on hyvä.

Sinällään tämä ei ole hirveän radikaali, koska tänä päivänähan teollisuudessa työaika on jatkuvassa kolmivuorotyössä 35 tuntia. Jos jotkut tätä vastustavat, niin he vastustavat semmoista, mikä on jo olemassa. Sen sijaan muissa työaikamuodoissa keskimääräinen työaikahan on 36,6 tuntia. On olemassa semmoiset työajan lyhennyssovimukset, joissa lähdetään siitä, että niille, jotka ovat työskennelleet 40-tuntisessa työviikossa, tulee niin sanottuja pekkaspäiviä, jotka on sopimuksilla sovittu. Siten heidän todellinen työaikansa jää 36,6 tuntiin. Ihmiset saavat molemmissa työaikamuodoissa työajan lyhennyskompensaation, jolla kompensoidaan se menetys, elikkä ihmiset saavat palkan 40 tunnin työstä.

Sinällään tässä hirveän isosta asiasta ei siis ole kysymys, mutta tässä lakialoitteessa todetaankin "enintään 35 tuntia". Tämä tarkoittaa sitä, että

maksimityöaika olisi 35 tuntia, mikä tarkoittaa, että kolmivuorotöissä pitäisi olla paineita lyhentää siten, että päästäisiin jopa kuusituntiseen työpäivään. Tästä on hyvin paljon kokeiluja.

Minä olen jutellut usean yrittäjän kanssa, jotka ovat lähteneet kuusituntiseen työaikajärjestelyyn, ja yrittäjäjohtajat väittävät, että kannattavuus on jopa noussut ja työtehokkuus lisääntynyt. Kaikkien tutkimusten mukaan ihmisen jaksamiskyky, terävänä kestämisiskyky on silloin tehokkaimmillaan. Sitten kun mennään pitempään työaikaan, niin alkaa jo päissä ja toisissa vähän väsymys voittaa.

Työaikakeskustelussa jokunen kuukausi sitten joku professori väitti sillä tavalla, että työajan lyhentäminen ei paranna työllisyyttä. Samassa yhteydessä hän jatkoi, että sen sijaan nämä vuorotteluvapaa- ja osa-aikalisäkokeilut mahdollisesti ovat työllisyyttä edistäviä. Tavallaan tämä professori itse paljasti oman ristiriitaisen ajattelunsa siinä mielessä, että nämä kaikki, vuorotteluvapaa, osa-aikalisä, osa-aikaeläkkeet, työttömyyseläkkeet, jotkut koulutusasiat mitä voi työn ohella suorittaa, ovat eri muotoita työajan jakamista. Siinä mielessä tuntuu ihmeeltä, miten joku professori voi julkisuuteen tuoda ajatuksen, joka on jo itsessään ristiriitainen.

Jos ajatellaan kokonaisuutta, millä tavalla maailman laajuisesti voidaan työttömyys voittaa, tätä kautta se tulee. Lisää tuotteita ei semmoisella automatiikalla, mitä tänä päivänä on, pystytään niin paljon tuottamaan, että ne menisivät kaikki kaupaksi. Automatiikka leviää ympäri maailmaa, ja siinä mielessä tehokkuus tulee nousemaan tästä päivästä kaikilla aloilla. Automatiikka leviää myös semmoisiin maihin, missä tänä päivänä sitä ei vielä ole, ja siitä tulee samanlainen ongelma, jolloin me joudumme menemään varmasti ennemmin tai myöhemmin saman tyypisiin asioihin, mitä ed. Tapio Karjalaisen aloite edellyttää ja vielä pitemmälle.

Siinä mielessä toivoisi, että eduskuntakäsittelyn aikana tämä otettaisiin vakavasti ja myös valiokunta puheenjohtajansa johdolla tätä veisi kiivaasti eteenpäin, jotta jopa lakitasolle asti siten aikana saataisiin tämä. Siinä nyt ei taida yli sataa nimeä olla, mutta kuitenkin valiokunta tulee tämän käsittelemään.

Sitten niitä vastustavia puheenvuoroja vielä voisi niin kuin ennakoida tässä, jos täällä semmoisia sattuu olemaankin. Jos työajan lyhentäminen ei sitten vähennä työttömyyttä, niin pitääkö meidän sitten jatkaa työaikaan? Sehän tarkoittaa sitten vastakkainen ajattelu sitä, että meidän

pitää jatkaa, tehdä enemmän työtä, pitempiä työpäiviä. Mitä, jos muutettaisiin 12-tuntiseen työpäivään, jos se olisi parempi? (Ed. Aittoniemen välihuuto) Koska lyhentäminen ei lisää, niin sitähan se tarkoittaa, se antaa suoran vastauksen. Ed. Aittoniemi oivalsi heti, se vapauttaa työpaikkoja, eli tekee lisää työttömiä.

Ed. Karjula: Arvoisa rouva puhemies! Tämä lakialoite työaikalain muuttamisesta todella pitää sisällään sen perusajatuksen, että työaika lyhentämällä ratkaistaan työttömyysongelma. Periaatteessa suhtaudun tähän lähtökohtaan hyvin toisella tavalla. Olen aikaisemminkin tältä paikalta sanonut, että jos työttömyys suoraan viivaisesti voidaan poistaa työaika lyhentämällä, se on aika helppo ratkaisu, ja minä uskon, että se ratkaisu olisi jo koeteltu. Kyllä ajattelen kuitenkin niin, että kyllä peruslähtökohta on se, että uutta työtä syntyy vain työtä tekemällä.

Mutta minä monella tavalla arvostan ed. Karjalaista ja senkin vuoksi haluan käyttää tästä puheenvuoron, en niinkään arvostellen tätä aloitetta, vaikka en ole täysin samoilla linjoillakaan, vaan ajattelen ja toivon, että tästä voisi löytyä nyt aasinsilta sille uudelle punamultakonsensukselle, jolla todella lähdetäisiin luomaan uutta konsensusta vanhan tulonsiirtojärjestelmäajattelun rinnalle. Ei niin että me lähdemme tämän uuden konsensuksen kautta kadottamaan sitä hyvää, mitä sisältyy nykyiseen tulonsiirtojärjestelmään, joka on hyvinvointivaltion, hyvinvointiyhteiskunnan, ydin.

Mutta voisiko tämän tyyppinen ajattelu muodostaa todella aasinsillan, jonka kautta löydetäisiin se uusi konsensus, jossa suuntaudutaan tulevaisuuteen, jonka henkiseksi perustaksi hyväksytään uuden työn, työnteon, yrittämisen ja toimeliaisuuden vapauttaminen? Se merkitsee todella uuden kansallisen innovaatiojärjestelmän rakentamista, jossa lähestytään työtä ei yksiselitteisenä könttänä ja möhkäleena, jossa esimerkiksi työajan lyhentäminen on se lääke, jolla ratkaistaan koko työllisyysongelma niin, että me kestäväällä tavalla tulemme menestymään eurooppalaisessa ja kansainvälisessä kilpailussa, vaan lähestytään ed. Karjalaisen aloitetta esimerkiksi lähtökohtaisesti meidän julkisia työpaikkojamme koskevana aloitteena.

Minä ajattelen, että julkisella sektorilla on käytettävissä tietty budjettiresurssi. Kirjaimellisesti se merkitsee sitä, että jos me uudella tavalla voimme lähestyä kokonaispalkkapottia — mikä merkitsee sitä, että olemme valmiit neuvottele-

maan uudella tavalla työajoista, olemme valmiit uudella tavalla lähestymään myös palkkakysymystä — me voimme luoda sinne tätä kautta lisää työpaikkoja ja myös vaikuttaa työllisyyteen. Tämä ajattelu on ehkä sovellettavissa joillekin teollisuudenaloille suurteollisuuteen, ehkä joillekin alueille pk-teollisuudessaakin.

Mutta on erittäin monia, nimenomaan pienyrittämiseen liittyviä alueita, itsensä työllistämiseen liittyviä alueita, joilla tämän tyyppisen ajattelun soveltaminen on täysin mahdotonta. Ja sanon, hyvät ystävät, tämän yli 17 vuoden yrittäjäkokemuksella. Ei silti ettei minunkin tasoisellani laiskuudella olisi monta kertaa mielellään ottanut lakikirjan käteen ja todennut, että nyt ei enää kärsi tehdä töitä, kun on 35 tuntia kasassa. Mutta on lukematon määrä työviikkoja, jolloin alkaa olla jo lähes sata tuntia mittarissa, mutta on vielä tekemättömiä töitä, jotka on pakko tehdä tässä ja nyt, ne on ollut tehtävä.

Minä ajattelen, arvoisat kollegat, meidän työtämme. Jos ajatellaan, että kansanedustajan työ upotetaan semmoisen työaikalain puitteisiin, että maksimituntimäärä on 35 tuntia, minä uskon, että aika moni meistä on jonkin asteisen mahdottomuuden kanssa tekemisissä: Laki on tuolla ja todellisuus on ihan toisella suunnalla.

Tämän vuoksi minä haluan tätä asiaa käsitellä vähän moniulotteisemmin ja nimenomaan hakea sitä yhteistä pintaa, josta voitaisi lähteä tekemään suomalaista läpimurtoa — minä sanon, hyvät ystävät, sydämestäni tämän — sitä suomalaista läpimurtoa, jossa turhanpäiväinen vastakainasettelu, turhanpäiväinen erimielisyyksien rakentaminen jätetään taka-alalle ja katsotaan nöyrästi sitä haastetta, jonka edessä tämä kansankunta on.

Sanon näin, että ellemme pääse rakentavampaan otteeseen juuri näistä kysymyksistä, mitä tämä lakialoite koskee, on mahdotonta sen suurtyöttömyyden voittaminen, joka on tällä hetkellä lähinnä konkreettisesti teidän haasteenne, hyvät ystävät, jotka olette pääsääntöisesti allekirjoittaneet lakialoitteen eli hallituspuolueiden kansanedustajat. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Oli siellä todella ed. Aittoniemen allekirjoitus. — Mutta aivan samalla tavalla koen, että kun mennään vuosia eteenpäin, tämä ongelma ei tule poistumaan tällä talouskasvulla, vaan meidän pitää päästä merkittäviin rakenteellisiin uudistuksiin ja muutoksiin.

Sen vuoksi tulen tälle alueelle, josta ed. Aittoniemi käytti tätä pahanmakuista sanaa työreformi ja joka osittain myös sisältyy siihen kokonais-

ajatteluun, jonka pitäisi kytkeytyä tähän konsensusukseen, jota olen peräänkuuluttamassa. Eli se edellyttää sitä, että me rinnalla tunnistamme avoimesti, että itsensä työllistäjien ja pienyritysten todellisuus on toinen. Niitä ei voida sitoa tämän tyyppiseen ratkaisuun, jos me tunnistamme ja hyväksymme samanaikaisesti myös sen, että uusi työ syntyy nimenomaan pienten yritysten kautta, hyvinkin pienten hankkeiden kautta, joissa joudutaan tekemään työtä hyvin monta kertaa lähes yötä päivää ja ainakin niin, että säännöllisiin ja rajattuihin työaikoihin sitoutuminen on mahdotonta.

Minä haluan vielä, arvoisat kollegat, ottaa ihan käytännön esimerkin ja uskon, että itse kullakin on löydettävissä niitä omasta ystävä- ja tuttavapiiristä, jos ajattelette niitä yrittäjiä ja yri-tyksiä ...

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Karjula, pyydän keskittymään nyt ed. Karjalaisen lakialoitteeseen.

P u h u j a : ... jotka ovat synnyttäneet uutta työtä, luoneet uuden yrityksen. Siellä taustalla on toimintaa, jossa on jouduttu ponnistelemaan aivan toisella tavalla, kuin mikä on tässä lakialoitteessa pelin henki työajan käytön suhteen.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, minä toivon, että lakialoite synnyttää todella rakentavaa keskustelua. Todella toivon, että tämä olisi yksi tekijä, joka avaisi sitä uudenlaista konsensusnäkökulmaa, jossa löydetään ratkaisuja uuden työn syntymiseksi.

Ed. R o o s : Arvoisa rouva puhemies! Työajan lyhentämisen nimissä käytän puheenvuoroni paikaltani. Asiasta olisi varmaan enemmänkin sanottavaa, mutta koska meilläkin on jotkut työajat, pohdiskelen täältä.

Minusta ed. Karjalaisen lakialoite on tavattoman hyvä päänavaus tälle asialle. Kaikki tämän tapaiset hankkeet, jotka työmarkkinoilla on yhdessä työnantajan kanssa tehty, ovat kuitenkin lähteneet jossakin määrin kokeiluluonteisina. Kun on työaika lyhennetty, viikoittaista työaika tai muuta, sitä on lähdetty kokeilemaan joillakin tietyillä aloilla. Varmasti on totta, että mikäli tämä hanke etenee, tämäkin todennäköisesti tulee lähtemään niin liikkeelle.

Mielestäni työajan lyhentämiskysymys on myös elämänlaatukysymys. Ongelma on tänä päivänä vain se, että niiden ihmisten, joilla on työtä, on hyvin vaikea vedota mihinkään soli-

daarissuysyihin tai muihin. Työnantaja ei kovin herkästi palkkaa uutta työvoimaa, vaan mittaa näistä työntekijöistä ehkä huomattavasti enemmän irti. Voitaisiin palkata uusia, mutta taloudellisesti on viisaampaa pitää samaa väkeä ja ottaa siitä mahdollisimman paljon ulos.

Olen joistakin asioista ed. Karjulan kanssa samaa mieltä, mitä tuli esille, en suinkaan kaikista. Minusta on selvä asia, että meillä on sellaisia aloja, ennen kaikkea pienyrityksiä, jotka työllistävät paljon eivätkä voi tasapäisesti kilpailla esimerkiksi suurteollisuuden kanssa, joka on hyvin automatisoitua. Ne alat olisivat niitä, mistä tällaista pitäisi lähteä rohkeasti viemään eteenpäin ja katsoa, miten voidaan mennä. En lähde luettelemaan, mitkä teollisuudenalat, mutta näin tässä pitäisi asteittain lähteä ja katsoa, mitä tapahtuu. Ajatus on erinomainen. Minäkin toivon ed. Karjalaisen lakialoitteelle menestystä.

Ed. L i n d r o o s : Arvoisa puhemies! Suomalaisista työelämää on uudistettu tällä vuosisadalla noin kymmenen vuoden periodeilla. Vuosisadan vaihteen jälkeen kansalaissodan aikana siirryttiin 8-tuntiseen työpäivään; 20-luvulla tuli ammattientarkastuslaki; 30-luvulla tuotantokomitealaki; vuonna 45 solmittiin ensimmäiset työehtosopimukset; 50-luvulla työtä oli kaikille; 60-luvulla siirryttiin 40-tuntiseen työviikkoon; vuonna 79 solmittiin laki yhteistoiminnasta yrityksissä; ja 90-luvulla niin sanotut epätyypilliset työsuhteet ja niihin liittyvät pienemmät seikat ovat olleet myös eduskunnassa tarkastelun alla.

90-luvulla kuitenkin minun mielestäni työelämää on uudistettu aivan niin kuin olisi sammu-tettu pensaita, kun metsä palaa. Itse en oikein jaksa ymmärtää, kuinka paljon tämän talon ja hallituksen päätöksillä työllisyyttä viimeisen viiden vuoden aikana Suomessa on parannettu. Itse olen enemmänkin antamassa painoarvoa sille, että työllisyys on parantunut yleisestä kulutuksen, kysynnän, lisääntymisestä, tavallaan osto-voiman lisääntymisestä, eikä oikeastaan muusta.

Olen sitä mieltä ja olen puhunut siitä aikaisem-minkin, että varsinaisesti työajan lyhentämisellä ei taata tähän maahan lisää työtä. Ei lisää työtä synny siitä, että työaika lyhennetään tai ainakin syntyy hyvin vaikeasti. Paperiteollisuudessa lyhennettiin työaika vuonna 79. Piti tulla 3 000 uutta työntekijää suomalaiseen paperiteollisuuteen. Vuoden 79 jälkeen paperiteollisuudessa on vähentynyt 1 000 työntekijää joka vuosi. Silloin minä ymmärrän, että tämä ei ole probleemaa täydellinen avain.

Mutta ainoastaan työajan lyhentämisellä voidaan jälleen astua askel eteenpäin. Olen sitä mieltä, että asia ei saisi jäädä myöskään ed. Karjalaisen hyvän aloitteen varaan, vaan tähän koppaan pitäisi kerätä muitakin munia ja lähteä kokeilemaan rajummin. Ei tämä hallitus ole uskaltanut meille esittää mitään rajuja kokeiluja, joilla olisi voitu edes määrääjäksi yrittää lainsäädännöllä vaikuttaa myönteisesti työttömyyteen.

Arvoisa puhemies! Myös omasta puolestani toivotan siunausta tälle lakiesitykselle, mutta sillä lailla, että siinä kopassa aletaan käsitellä myös muita asioita kuin ed. Karjalaisen aloitetta.

Ed. M. K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Haluan tuoda vähän laajemman näkökulman ed. Karjalaisen erinomaiseen lakialoitteeseen.

Saksalaiset toimittajat Martin ja Schuman ovat kirjoittaneet kirjan globalisaation loukusta. Kirjassa esitetään pelottava uhkakuva ylikansallisten talousmahtien hallitsemasta maailmasta. Maailman valtaeliitti on hyväksynyt tulevaisuuden, jossa viidesosa ihmiskunnasta riittää pitämään maailmantalouden käynnissä, joten neljä viidesosaa ihmisistä on kokonaan järjestelmän ulkopuolella. Kirjassa kysytäänkin, mitä tulee tapahtumaan tälle neljälle viidesosalle, ja kymmenen teesin kautta siihen haetaan vastausta, ettei uhkakuva toteutu eli 20/80-yhteiskunta.

Yhtenä vastauksena kirjoittajat toteavat, että ammattiyhdistysliikkeen pitäisi kansainvälistyä, tarvitaan yhtenäinen eurooppalainen ammattiyhdistysliiketoiminta ja myös EU:n tasolla pitää saada organisaatiot kuntoon.

Ed. Karjalaisen lakialoitteessa on minusta myös vastattu tähän uhkakuvaan. En näe paljon muita mahdollisuuksia kuin työn jakamisen. Ymmärrän, että välttämättä työn jakamisen kauttakään ei saavuteta uusia työpaikkoja, mutta jos ajatellaan, että lähtökohtana on säännöllisten työpaikkojen kohdalla työn jakaminen ja työajan lyhentäminen, se on sopimuskysymys ja sitä kautta voidaan uusia työpaikkoja saavuttaa.

Toisaalta epätyypillisten työsuhteitten ongelmana on se, että ei ole riittävästi työtuntimääriä. On esimerkiksi kaksi tuntia päivässä. Pitäisi haakea ratkaisu, että säädettäisiin jokin minimityöaika, että ihmiset, jotka tekevät epätyypillistä työtä, saavat sitä kautta riittävän tuntimäärän eivätkä tarvitsisi sosiaaliturvaa.

Tämä on erittäin hyvä ja perusteltu aloite keskustelun käynnistäjänä ja siinä, että ammattiyhdistysliike lähtisi aktiivisesti toimimaan aloitteen

hyväksi. Se olisi erinomaisen hyvä asia. Tässä on paljon ongelmakohtia, meistä varmaan jokainen sen tunnustaa.

Ed. Partanen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjula kävi läpi ed. Karjalaisen aloitetta. Minusta silloin, kun puhutaan työajasta työllistävänä, meidän pitää eritellä myös työaika, joka on henkilökohtainen aika. Pitää eritellä myös siinä ympäristössä, missä se työ suoritetaan, mahdolliset käyntiajat. Kun ed. Lindroos puhui paperiteollisuudesta, niin siellähän on kyllä mahdollista käsitellä näitä kysymyksiä aivan toisella tavalla. Se on suljettu yhteisö. Mutta se ei avoimella sektorilla aivan sillä lailla toimi.

Aloitteeseen pohjaten meillä on käytössä Suomessa tällä hetkellä monissa yksiköissä erilaisia kokeiluja, jotka ovat — viittaen muun muassa siihen, mikä tänään tuli esille aamulähtelyksessä, missä ed. Karjalainen väitteli aloitteesta — erittäin hyviä esimerkkejä teollisuudesta. Varmasti ne tulevat tuottamaan tulosta. Tämä vaatii kyllä rohkeita avauksia. Kun ed. Karjula sanoi, että tästä syntyy joitain uusia punamultakuvioita, en näe tässä sellaisia talkkunakuppeja missään päin.

Toinen kysymys oli itsensä työllistäjät. Yrittäjähän on tänä päivänä lainsuojaton, se joka itsenäisesti tekee työtä. Tämä koskee palkollisten työaikoja. — Pitäisikö tulla korokkeelle? Ei, luulen, että tämä riittää.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Kaikki toimenpiteet, joilla työttömyyttä nujerretaan ja toisaalta työllisyyttä parannetaan, ovat erittäin tarpeellisia.

Me kaikki tiedämme sen, että suuri joukko erityisesti julkisen sektorin, pääosin kuntasektorin, työntekijöistä on ehdottomasti ylityöllistettyjä. Vaikka heidän työaikansa on rajattu, niin usein se ylittyy. Työaika ei riitä niistä tehtävistä selviämiseen, joita tehtävän hyvä suorittaminen edellyttää.

Toisaalta meillä on vastapuolella täysi työttömyys, sataprosenttinen työttömyys. Nämä ongelmat meidän tulee mitä pikimmin saada selvitettyä niin, että todella voidaan päästä tasaisempaan työllisyyteen, parempaan hyvinvointiin, parempaan jaksamiseen. Työuupumushan on ollut viime aikoina hyvin paljon esillä.

Työhön sisältyy myös hyvin paljon tärkeitä arvoja. Sitä kautta me usein arvioimme omaakin ihmisarvoamme, sosiaalista arvostusta. Tätä kaikkea se pitää sisällään. Tietysti työn vastapai-

no on vapaa-aika. Parhaimmillaanhan lisääntyvä vapaa-aika, jos työaika lyhennetään, niin kuin uskon tulevaisuudessa, voi koitua itsensä kehittämiseksi, oman osaamisen parantamiseksi tai vaikkapa toimimiseksi perheen ja muiden apua tarvitsevien hyväksi.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Oli nautinnollista kuulla ed. Lindroosin puheenvuoroa. Siinä jokainen sana oli täyttä totta. Täytyy todella ihailla ja mielellään kuulisin häntä useiminkin, mutta eihän meille muille jäisi sitten niin paljoa puheaikaa, jos ed. Lindroos puhuisi useammin.

Siitä huolimatta työttömyyden syistä minulla on hyvin mustavalkoiset näkemykset. Ne eivät pidä ihan paikkaansa, mutta kuitenkin osaksi. Nykyinen työttömyys johtuu tietysti yhdeltä osin automaatiosta, se on ihan selvä asia, ja toinen on se, että tuottavaa tekemistä maailmassa on vähemmän kuin aikaisemmin, ei ole enää sillä tavalla kuin oli sotien jälkeen. Nämä kaikki asiat vaikuttavat sen, että ei ole myöskään mahdollisuutta tarjota niin paljon palkallista työtä.

Näin ollen pidän tätä aloitetta siinä mielessä keskustelupohjana hyvänä, olen sen allekirjoittanutkin ja puhunut asian puolesta monta kertaa. Työajan lyhentäminen, jos se toteutetaan sillä tavalla kuin sen tarkoitus on, on eräs mahdollisuus vähentää työttömyyttä jossain määrin. Sitten on tietysti se mahdollisuus, että sattuu jotakin muuta sellaista, joka tekee maailmaan työtä. Meillähän maanjäristyksiä ei ole, mutta jos semmoinen sattuisi ja kaikki menisi maan tasalle, niin kyllähän meillä taas töitä olisi, niin julmaa ja raakaa kuin se onkin. Silloin olisi taas jotakin tekemistä, mitä ei tänä päivänä ole.

Mitä tulee solidaarisuuteen, minä olen aina pitänyt kovasti myös työväenlauluista ja sanasta solidaarisuus. Pidän edelleenkin työväenlauluista, mutta solidaarisuuttahan ei enää ole siinä muodossa kuin oli joskus aikanaan Pohjantähden Halmeen aikoihin. Se on ohi mennyt aikaa. Kaikki katselevat vain omaa napaansa ja omia etujaan. Solidaarisuutta ei enää ole.

Ed. Huotari: Arvoisa rouva puhemies! Pyydän anteeksi, että tulen puhujakorokkeelle, mutta olen valmistautunut tähän asiaan enkä käytä yleensä kovin paljon puheenvuoroja. Tämä on yksi minun lempiaiheitani.

Jos joku katsoisi avaruudesta tätä meidän tuihuamme, jossa toiset väsyvät työn alle ja toiset turhautuvat työttömyyteen, katsoisi varmaan,

ettei tuossa ole mitään järkeä. Eikö työtaakkaa voisi jonkin verran jakaa? Mutta kun emme katso asiaa avaruudesta, vaan täältä itse työmme keskeltä, niin emme näe niitä asioita niin tarkkaan kuin pitäisi.

Ed. Lahtela kertoi aikaisemmin professoreiden näkemyksestä tai taisi olla valtiovarainministeriön virkamiehen tai Vattin tutkimus, jossa oli selvitetty se, että työajan lyhentäminen ja työn jakaminen eivät luo uusia työpaikkoja. Muistelen, että samaisessa lehdessä samalla aukeamalla oli ranskalainen tutkimus, jossa taas oli todettu aivan toisinpäin, että se lisää työpaikkoja. En tiedä, mihin oikein uskoisi.

Työelämässä on kuitenkin tapahtumassa suuri rakennemuutos ja on osittain jo tapahtunut. On kyse vain siitä, onko se hallittu vai hallitsematon. Hallitsemattomasti se on tapahtunut liikeläällä ja hotelli- ja ravintola-alalla, millä tehdään mitä ihmeellisimpiä työaikoja, joihin monet miesvaltaiset alat eivät koskaan tulisi suostumaan.

Olen osallistunut jo vuosia aktiivisesti työn jakamiseen liittyvään keskusteluun ja olen itsekin kokeillut lähes kaikki mahdolliset keinot työn jakamisesta paitsi ne, jotka ovat tulleet sen jälkeen, kun olen tullut tähän taloon. On ollut mielenkiintoista nähdä, miten asenteet ja erilaiset pelot voivat estää huomaamasta ja näkemästä uusia toimintatapoja. Ikään kuin käperrytään oman työn ympärille niin, ettei kyetä havaitsemaan joka tapauksessa tavalla tai toisella tulevia muutoksia.

Olen ollut muun muassa pienten lasten lyhennytyllä työajalla, jolloin tein kuuden tunnin työpäivää kello 12—18. Se oli yhtä elämäni parasta aikaa, jolloin pystyin olemaan lasten kanssa aamupäivän kotona ja lasten ei tarvinnut olla kuin puoli päivää päiväkodissa. Vaikka velkaa oli ja elettiin erittäin tiukkaa aikaa, niin silti elämänlaadussa se rahallinen vastine tuli monta kertaa takaisin. Olen ollut myös osa-aikalisällä puoli vuotta ja olin todennäköisesti ensimmäisiä kotikaupungissani, jotka tämän osa-aikalisän ottivat. Silloinkin oli rahallisesti tiukkaa, mutta se oli oikein hyvä järjestelmä. Sain huokaista siitä joutokasta ylitöiden putkesta, johon siihen asti olin joutunut alistumaan.

Miksi sitten vapaaehtoisesti työn jakamisen keinoja ei käytetä riittävästi? Aika usein olen kuullut sanottavan, ettei kukaan muu voi tehdä sitä työtä, koska se vaatii niin pitkän opettelun, että on turha opettaa uutta ihmistä jne. Mutta kuka tekee työt silloin, kun henkilö on vuosilo-

malla tai sairastuu pitkäaikaisesti? Mistä löytyy apu silloin, jos työtä ei kukaan osaa tehdä tai se vaatii pitkän opettelun? Jos tehokkaassa työyhteisössä henkilö sairastuu, työn jakamisen kautta olisi voinut tulla työyhteisöön mukaan toinen henkilö, joka voisi tilapäisissä häiriöissä esimerkiksi sairaustapauksissa pidentää työaikaansa.

Myös työnantajan taloudelliset ongelmat heijastuvat pelkona oman työn menettämisestä ja siksi ei uskalleta lyhentää työaika. Henkilö voi pelätä myös, että uusi koulutettu sijainen tekee hänen työnsä tehokkaammin ja häntä, tätä vanhaa henkilöä, ei enää tarvitaakaan.

Myös tietoa todellisista taloudellisista vaikutuksista esimerkiksi palkkaan, eläkkeeseen ja loma-aikaan puuttuu tai ei ole riittävästi saatavilla. Vaikutusten pelättään olevan suuria, vaikka todellisuudessa esimerkiksi eläkevaikutukset voivat olla kahvipaketin verran kuukaudessa.

Lisäksi julkisen sektorin ongelmana on se, ettei yksityiseltä sektorilta ole löydetty kokeiluun halukkaita työpaikkoja. Esimerkiksi kuntien työntekijät monesti kysyvät, miksi he lähtisivät lyhentämään työaikaansa, kun eivät paperimietkään lähde. Ainakin paperiteollisuuspaikkakunnilla se on hyvin tuttu lause.

Työntekijöiden asettuminen työttömän asemaan, niin kuin ed. Aittoniemi edellä juuri sanoi, kun hän puhui eräästä rakkaasta sanasta eli solidaarisuudesta, sekä taloudellisesti että varsinkin henkisesti näyttää olevan todella vaikeaa. Sitä voisi kuvata seuraavalla työttömän lauseella: Eivät ne näytä tätä muuten ymmärtävän kuin käymällä itse tämän saman mankelin läpi.

Olen ollut aiemmassa työssäni työttömyyskassassa ja nähnyt ne taloudelliset ja henkiset ja fyysisetkin ongelmat, joita ihmisille työttömyys aiheuttaa. Olen sitä mieltä, että meidän pitää nopeasti löytää ratkaisut, ennen kuin menetämme liian monta ihmistä.

Miksi pitäisi lähteä työajan lyhentämiseen? Ensimmäinen, ehkä tärkein syy valtion kannalta on se, että työttömyyden suorat kulut ovat 35—45 miljardia vuositasolla. Jos lasketaan työttömyyden sivukulut mukaan, niin menetys on paljon suurempi, ja jos valtiovarainministeriön laskelman mukaan lasketaan menetetty työaika tai työtehokkuus, se on noin 100 miljardia vuodessa, Martti Hetemäen laskelmien mukaan. Kysyn, onko meillä varaa siihen. Kaikki tietävät, että ei ole. Ratkaisu voisi olla juuri ed. Karjalaisen esittämä työajan lyhentäminen. Itse olisin valmis menemään pitemmälle eli tekemään velvoitteen, joka työllistäisi henkilöitä.

Suomen verotaso on korkea ja paineet sen alentamiseen voimakkaat. Samalla työttömyys vie osan verovaroista erilaisina kuluina. On vaarana, että tulee työssäolevien verokapina, jolloin työssäolevien ja työttömien välit kärjistyvät. Kuvitelkaa tilannetta, jossa raskaasta työstä palaava ihminen näkee naapurin työttömän makoi-levan pihamaalla. Minunko pitäisi elättää tuota laiskuria, hän voi ajatella. Siitä on solidaarisuus kaukana, ed. Aittoniemi.

Muuttoliike kasvaa Itä- ja Pohjois-Suomessa eikä sinne ole kovinkaan paljon syntynyt talous-kasvusta huolimatta uusia työpaikkoja. Työn ja-kamisen kautta saisimme kiinnitettyä koulutetun väestön myös näille alueille, joita muutoin uhkaa ikärakenteen radikaali muutos. Esimerkiksi Kai-nuussa olemme menettäneet tuhat asukasta viime vuosien aikana vuodessa. Se merkitsee sitä, että kohta siellä ei ole muita kuin mummot ja vammaiset ja syrjäytyneet jäljellä. Veromarkat ja valtionavut ovat sen vuoksi vähentyneet huomattavasti.

Kun sekä työssäolevat että työttömät voivat huonosti, yhtälö on käsittämätön. Mutta näissä kokeiluissa on todettu, että työn tehokkuus on noussut huomattavasti. Esimerkiksi Kemin kau-pungissa olleessa työn jakamisen kokeilussa tuottavuus kasvoi 16,7 prosenttia, mikä ei ole ihan pieni asia.

Työpaikkojen ikärakenne on yksipuolistunut seitsemän viime vuoden aikana, kun sisään ei ole otettu juurikaan uusia työntekijöitä. Esimerkiksi Kajaanin kaupungin henkilökunnan keski-ikä nousee vuosittain vuodella. Uusia koulutettuja henkilöitä ei ole otettu kuin sijaisiksi tai työlliste-tyiksi, jolloin heidän on hankala tuoda uusia näkemyksiä työyhteisöön tilapäisyytensä vuoksi.

Kun nuorten työhön pääseminen siirtyy ja usein vaaditaan pitkäaikaistyöttömyyttä, ennen kuin nuori pääsee kokeilemaan taitojaan työelä-mässä koulutuksen jälkeen, on vaarana, että sinä aikana ehtii jo sopeutua vapaaseen elämänryt-miin ja työhön lähtö yhtäkkiä voi tuntua vasten-mieliseltä varsinkin, jos henkilö on tottunut tule-maan toimeen vähällä rahalla tai vanhempien tuella. Sen jälkeen tarvitaan monta kallista viran-omaistuntia palauttamaan työmotivaatio nuorelle.

Miten työttömyys näkyy lapsissa? Se on suuri kysymys, johon vastaus löytyy todennäköisesti vasta myöhemmin. Sitten sen korjaaminen on myöhäistä. Millainen kuva lapsille muotoutuu asuintalossa, jossa ei ole yhtään työssä käyvää

ihmistä? Tällaisiakin taloja on ainakin isommissa kaupungeissa mutta myös pienissä maalaiskau-pungeissa.

Työn jakamisen kautta voidaan parantaa myös palvelutasoa joko pidentämällä tai koh-dentamalla palveluaikoja tai lisäämällä palveluja uusiin ryhmiin.

Sitten on sellainen asia, joka ei minusta monestikaan ole tullut esille, mutta jota olen pal-jonkin miettinyt, kun olemme pohtineet Kai-nuussa yrittäjyyttä, joka meillä siellä on aika vaikea asia. Työttömistä ei monestikaan enää synny yrittäjiä. Ne, jotka ovat yrittäjähenkisiä, ovat aloittaneet jo yrittäjyyden. Olen ajatellut niin, että työn jakamisen kautta työssäoleville henkilöille avautuisi mahdollisuus käyttää enemmän aikaa sivutoimisen yrittäjyyden syn-nyttämiseen ja sitä kautta mahdollisesti yritys-toimintaan. Uskoisin, että ed. Karjulan ajatus voisi tässä olla saman tyyppinen, ja voisi olla niin, että työntekijä voisi itse jopa lyhentää pik-kuisen enemmänkin työaikaa, jos hän haluaisi palkkatasoa alentaa, mutta voisi kuitenkin säi-lyttää määrätyn työajan työpaikassaan ja sa-malla olla yrittäjänä.

Jos tämä aloite ei mene läpi ja näyttää siltä, että työttömyys yhä edelleen jatkuu, ja jos ajatel-laan, että työttömyys on työttömien oma vika ja että kyllä työhön pääsee heti, kun vain haluaa, voisimme kokeilla sellaista vaihtoehtoa, että noin 700 000 työssäolevaa luovuttaa paikkansa työttömille tai työnhakijoille ja menee itse siihen ”kyllä työtä tekeväälle löytyy” -työpaikkaan. Työttömyys on sillä tavalla poistettu.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ensimmäiseksi haluan sanoa, että tämä aloite on erittäin tärkeä. Se avaa keskustelun semmoiseen problematiikkaan, joka on kansakunnan kan-nalta yksi kaikkein olennaisimmista, ellei olen-naisin tällä hetkellä.

Kun kuuntelin ed. Lindroosin puheenvuoroa, niin paperikaupungin poikana en voinut olla ihailematta sitä kiteyttämisen kykyä, mikä hänen puheenvuoroonsa tässä asiassa liittyi. Sitä ennen olin kuunnellut ed. Karjulan puheenvuoron, joka itse asiassa inspiroi minut tähän puheenvuo-roon. Hän viittasi puheenvuorossaan mahdoli-seen punamultaan, joka ei ole ollenkaan mahdo-ton vaihtoehto, ei toki, mutta heti perään haluan, arvoisa rouva puhemies, sanoa, että se logiikka, jolla hän sen jälkeen lähestyi tätä kysymystä, oli aika mahdotonta ymmärtää sosialidemokraatin näkökulmasta.

Otan muutaman seikan. Hän sanoi: "työnteon yritteliäisyyden vapauttaminen". En tiedä, mitä se tarkoittaa. Hän sanoi: "turhanpäiväinen vastakkainasettelu". En edelleenkään tiedä, mitä se tarkoittaa. Hän sanoi: "rakenteelliset uudistukset". Aivan mahdotonta ymmärtää, mitä hän tarkoittaa, ellei hän sitten täsmennä tätä. Tulkitseen tämän niin, että tässä ovat sen kuuluisan työreformin ainekset. Se työreformi, jos sen sisältö on jotain tällaista, se on niin yleisellä tasolla, että tällä yhteiskunnan työntekijäpuolella on täysin mahdotonta ottaa siihen sellaista kantaa, josta voisi syntyä niin sanotusti hedelmällistä keskustelua suomalaisesta työelämästä, suomalaisesta työllisyydestä.

Arvoisa puhemies! Haluan sanoa, että ed. Karjalaisen aloite ansaitsisi keskustelun vähän parempaan aikaan, kuin mitä nyt tapahtuu, koska tämä avaa näkökulman suomalaisen työllisyyden kaikkein olennaisimpaan kohtaan.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti. Tuossa illalla taisi ed. Ala-Nissilä julistaa, paljonko työttömyys maksaa. En tiedä, mistä se luku 87 miljardia vuodessa mahtoi tulla. Se tuntuu kyllä aika isolta luvulta, mutta jos se pitää paikkansa, tässä onkin hyvä kysyä niin päin, jaammeko me rahaa vai työtä. Se tässä on oleellinen kysymys. Se tiedetään tällä hetkellä, että meillä velka on sen verran iso, että verotusta ei pystytä alentamaan kovin paljon. Mutta jos olisi tilanne, että meillä velkaa ei olisi ollenkaan, meidän voisimme, jos sitä työtä jaettaisiin oikein, verotusta keventää reippaasti. Sen takia meillä oikeastaan kerätään korkeita veroja, että meillä on korkea työttömyys. Pahempi tietysti on velka, jonka vuotuiset korkomenot ovat viisinkertaiset työttömyysturvaan käytettyihin varoihin verrattuna. Se kuvaa näiden ongelmien suuruutta.

Kysymys on siitä, että me emme voi palata siihen 50-luvun aikaan: työllisyysoina kaivettiin ojia. Muistan hyvin, kun soiden keskellä Pohjois-Karjalassa asuin. Sieltä tuli miehet Pohjanmaalta asti kaivamaan ojia. Tänä päivänä tulee kaivinkone, joka iskee ne ojat kiinni, entisöidään. Se tapahtuu muutamassa hetkessä, ja taas on ennallaan kaikki. Jopa puut kaadetaan mädäntymään maahan, kun halutaan ennallistaa ne suot, jotka aikanaan ojitettiin.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Voi sanoa keskustelun tässä vaiheessa, että nyt jo voi olla tyytyväinen siitä, että on virinnyt sellai-

nen keskustelu, että ed. Penttilää siteeraten tässä on itsekkin oppinut aiheesta.

Aivan lyhyesti jonkinlaisena kommenttina siihen, mitä tässä on sanottu, omista näkökulmistani vielä sen verran, että ymmärrän tietenkin, että tämä ei ole koko ongelman ratkaisu. Koko työttömyysongelmaa ja maailman ongelmia tällä ei ratkaista. Mutta niin kuin tähän saakka 40 tuntia on ollut sellainen kehys, joka on kuitenkin ohjannut työaikoja työelämässä, ei niin, että ne ovat monoliittisesti samat, mutta se on ollut kuitenkin ohjaava tekijä, aivan samalla tavalla 35 tuntia voi olla tällainen ohjaava tekijä. Se on enintään ja se sisältää ja jättää mahdollisuuksia monille sovelutuksille.

Ihan perimmäisistä asioista. Minusta työ on meillä sellainen asia, johon pitää jokaisella työkykyisellä olla oikeus, ja työ on sellainen asia, jota jokaisen työkykyisen myös pitää periaatteessa tehdä. Työ on aina parempi vaihtoehto kuin se passiivinen rahanjako, mihin me tällä hetkellä olemme sortuneet. Minä oikeastaan kritisaisin meidän yhteiskuntaamme siltä osin, että niin valtiotalta kuin ehkä ammattiyhdistysliikekin on liian helposti ilman ehtoja alistunut epävakaiden, epäsäännöllisten pätätöiden työelämään. Se tulevaisuuden rakentamisen kannalta ei ole mikään turvallinen eikä uskoa luova vaihtoehto. Siltäkin osin pidän tätä keskustelua hyvänä, mitä tässä nyt käydään puutteineenkin.

Ihan lopuksi: meillä työt on muuten nykyin jaettu. Ne on vain niin kovin epätasaisesti jaettu.

Minä viittaisin näistä monista hyvistä puheenvuoroista ihan lopuksi ed. Huotarin puheenvuoroon, jota pidin helmenä.

Ed. Vehkajä: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnassa on tehty aika paljon aloitteita näiltä tiimoilta jo aikaisemminkin. Se mitä täällä on ehditty saada aikaan, on kuitenkin jäänyt vain tällaisten vapaaehtoisten toimien varaan. Siitä on noin pari vuotta aikaa, kun itselläni oli yritys. Tältä samalta alueelta esitin kuuden tunnin työpäivää, mutta kuten tiedetään, ilman kolmikantaista käsittelyä näissä aihepiireissä ei eduskunnassa ilmeisesti mitään myönteisiä päätöksiä voi syntyä. Ilman sitäkin päätöstä ovat kuitenkin monet teollisuuslaitokset siirtyneet kuusituntiseen työpäivään. Omassa kotikaupungissanikin on oikein hieno esimerkki tapahtunut. Tehtaan edustajat kertoivat, että se on ollut heille erittäin kannattavaa, koska he ovat voineet saada investoimansa pääoman intensiivisempään käyttöön.

Nyt esillä oleva esitys on minusta todella hyvä ja pidän oikein hyvänä asiana, että eduskunnalle tulee tilaisuus prässätä uudelleen ja uudelleen, olkoonkin vaikka kolmikantaa, toimimaan nopeasti näissä asioissa. Ed. Lindroosin puheenvuoro viittasikin siihen, kun hän sanoi, että tarvitaan lisää munia samaan koppaan, että tarvitaan myöskin muita tähän avuksi.

Vaikka väri jo vilkkuu, arvoisa puhemies, ajattelin ihan lyhyesti vielä kommentoida ed. Karjalaa. Minusta hän on väärillä urilla, jos hän ajattelee, että tätä voitaisiin hoitaa niin, että vain julkinen sektori siirtyy 35-tuntiseen työaikaan. Haluaisin todeta, että kun me emme ole enää sellaisessa tilanteessa, että valtiolla olisi läheskään kaikilla aloilla monopoli, tällaiseen ei voida mennä. Ei ole enää mitään valtion monopolia, vaan me joudumme valtionhallinnossa kilpailemaan yritysten kanssa ja ostamaan palveluja suuntaan ja toiseen.

Sitä paitsi se murtaisi ed. Karjalaisen aloitteen hyvän idean, että tarvitaan yleistä solidaarisuutta. Täällä tuli jo mainituksi, että eiväthän tämän tyypiset lait koske sellaisia, jotka itseänsä työllistävät.

Arvoisa puhemies! Ihan loppujen lopuksi sanon vain, että itse kuulun niihin, jotka kannattavat nimenomaan sitä, että jaetaan työtä enemmän kuin rahaa. Kaiken lopuksi voisi sanoa asiaan vielä kolmannen näkökulman, joka voisi olla se, että joku tekisi aloitteen siitä, että olisi minimityöaika, joka olisi jokaisen oikeus tässä maassa, esimerkiksi 20 tuntia viikossa. Samalla se olisi myös jokaisen työkykyisen velvollisuus.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Keskustelu työaikalaista on todella tarpeellista. Tämä lakialoite tällaisenaan on kuitenkin valitettavasti liian pelkistetty. Se ei ota riittävästi huomioon tietoyhteiskuntakehityksen tuomia työnteossa ilmiselvästi nähtävissä olevia muutoksia ja joustavuuden vaatimuksia.

Toivoisin, että työajan oleelliseksi osaksi nostettaisiin kaikissa tapauksissa oppiminen ja ammatillinen kehittyminen. Tästä näkökulmasta toimiva ratkaisu voisi pikemminkin olla se, että viisipäiväisestä työviikosta keskimäärin yhtä päivää vastaava työaika käytettäisiin työssä oppimiseen ja miksei myös muiden opettamiseen eli saataisiin todella henkistä vahvuutta, henkistä lisää työhön.

Edustajien Lindroos ja Partanen puheenvuorojen perusteella haluan minäkin korostaa, että päivittäistä ja viikottaista työaikaa ei voi liian

yksioikoisesti kahlita samaan muottiin kaikilla toimialoilla, kaikissa työpaikoissa ja vaihtelevissa olosuhteissa.

Ed. Huotarin ja usean muunkin esittämä huoli työssä jaksamisesta on todella aiheellinen. Tässä mielessä toivon, että meidän yhteinen toiveemme ja yhteiset ratkaisumme löytäisivät tien, jolla työn rasittavuus saataisiin jaetuksi nykyistä tasaisemmin.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Suurytöttömyys on niin vakava asia, että sen vähentämiseksi sopii yrittää kaikkea mahdollista. Ed. Karjalaisen aloite on oikean suuntainen. En ole tosin tämän aloitteen allekirjoittaja, mutta jos aloitteesta olisi ollut kysymys kokeilusta tai määrääjasta, olisin allekirjoittanut. Kyllä minun ajatusmaailmani hyvin sopii keskustelu tästä asiasta.

Ed. Lahtela mainitsi, että eräillä aloilla työaika on jo hyvin lähellä 35 tuntia. Niin on, eräillä vaativilla ja henkisesti tai ruumiillisesti rasittavilla aloilla on jo käytössä tällainen työaika.

Ed. J. Kukkonen puhui myös tasaamisesta tässä asiassa. Se on oikein, mutta se ei saa olla vain työn tasaamista, vaan muutakin tasaamista, ettei teidän keskuudessanne ole ketään puutteenalaista. Tämä tasaaminen on laaja kysymys.

Kaiken kaikkiaan aloite on käsittelemisen arvoinen. Tätä täällä käytetyt puheenvuorot puoltavat eri näkökulmiltaan. Toivotan onnea tälle aloitteelle!

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Työministeriön kokeilussa, johon kuului yksityispuolen yrityksiä, ovat esimerkiksi sairauspoissaolot vähentyneet 30 prosentilla. Sillä on aika suuri merkitys, koska se ei merkitse ainoastaan sairauspäivärahojen tai poissaolon vähenemistä työpaikalta, vaan se kuvaa myös sitä, että esimerkiksi virhekappaleet tuotannossa ovat huomattavasti vähentyneet. Siellä on erittäin hyviä kokemuksia näistä työpaikoista. Niitä mielellään kuulisi joskus tässä isossa salissakin työministerin tai jonkun esittelemänä.

Ed. M. Markkulalle sanoisin, että oppimisajatus on ihan hyvä, kun löydetään vain se yhteinen tahto työnantajien kanssa, miten se toteutetaan. Mutta muistutan siitä, että ed. Karjalainen juuri äsken sanoi, että työaika on kehys, jonka ympärille sitten joustavasti yksittäinen työaika yrityksessä muotoutuu, eikä niin, että nyt se olisi kaikilla 40 tai sitten tulevaisuudessa 35, vaan joustavasti kehysten ympärille.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Maalaisjärki kyllä mielestäni puhuu aloitteen puolesta. Se kiistatta varmasti nostaa tehokkuutta työssä, vähentää stressiä, parantaa työn laatua, tuo psyykkisiä etuja, useampi saa työtä, työttömyysmenot alenevat jne., eli myönteisiä vaikutuksia maalaisjärjellä ajatellen on.

Mielenkiintoista on, että SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalainen vajaan kaksi vuotta sitten esitti, että työaikaa lyhennettäisiin ja palkkoja samalla vastaavasti alennettaisiin. Sen jälkeen kului pari, kolme viikkoa tai kuukausi ja oli SAK:n edustajisto koolla. Se päätti lausumassaan, että työaikaa on lyhennettävä mutta jätti sen palkkojen alentamiskohdan kokonaan pois eli kaatoi koko maksun työnantajien niskaan. Tämä malli ei tällä lailla toimi. Sitä ei saada missään läpi. Toisaalta se ei ole edes tarpeen. Mielestäni työaikaa voidaan lyhentää ja bruttopalkkaa vastaavasti alentaa. Nettopalkka palkansaajan osalta ei kovinkaan paljon alene, koska progressiivinen verotus tekee tässä työntekijän puolesta työtä.

Tässä erinomaisessa aloitteessa olisi pitänyt edes perusteluissa tuoda esille palkkoihin vaikuttaminen selkeästi. Se on sopimusasia, jota ei voida lailla päättää, mutta mikä olisi tässä ajatuksena takana, se olisi malli, mihin Ihalainen silloin puuttui.

Lakialoite on mielestäni paljon parempi työllisyyden kannalta kuin ministeri Jaakonsaaren läpi ajama kotitalouden yritystukimalli, joka työllistävä vaikutus oli aika heikko. Tässä on pohjaa, ja tämä olisi syytä kyllä saada vakavasti vietyä läpi täällä ja saatettava vaikka määräaikaiseksi muutettuna tämä laki voimaan.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Näin television-ohjelman, jossa kerrottiin kuuden tunnin kokeilusta eräässä teollisuuslaitoksessa, mutta niin kuin siitä ohjelmastakin kävi ilmi, sielläkään sitä ei kokeiltu muuta kuin yhdellä osastolla, 20 henkeä yli 100:sta vai oliko kyse suuremmasta yrityksestä vielä. Korostaisinkin, että tämä ei varmastikaan kaikille aloille ole sovelias, mutta ennakoluulottomia kokeilujahan meidän pitäisi suorittaa kaikin tavoin työllisyyden parantamiseksi. Tämä voisi olla jotain sinne päin, mutta en itse ole ihan tässä muodossa valmis asiaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Karjalainen sanoi, että ihmisellä täytyy olla oikeus työhön. Se on ihan totta. Mutta hän unoh-

ti sen toisen puolen. Ihmisellä pitää olla myöskin velvollisuus työhön. Minä väitän, että tänä päivänä Suomessa työvoimatoimistot suojelevat hyvin pitkälti sellaisia ihmisiä, jotka ovat työkykyisiä, mutta työhaluttomia, eivät halua lähteä töihin. Minulla on siitä näyttöä, joka on luettavissa eräästä minun kirjallisesta kysymyksestä, hiljattain Tampereen työvoimatoimiston suunnasta. Eihän tässä muuten uskaltaisi puukaakaan.

Ed. Huotari totesi, että sairauspoissaolot ovat vähentyneet. Ne ovat kyllä vähentyneet siitä syystä, että ihmiset eivät uskalla olla sairaana pois niin kuin aikaisemmin, sillä he pelkäävät menettävänsä työpaikkansa. Se johtuu hyvin paljolti tästä.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Pyydän anteeksi asian jatkamista edelleen.

Ed. Kankaanniemi antoi väärän todistuksen Lauri Ihalaisen lausunnosta, ja se vääristyi enemmän siitä, kun hän viittasi SAK:n hallintoelimiin. Hän ei todellakaan joko tiedä tai ei halua tietää, mitä silloin tapahtui. Todistus oli todella väärä. Minusta tuntuu pahalta kristillisen liiton edustajalle sanoa näin, mutta hän todellakin lausui aivan väärän todistuksen.

Mutta sitten, kun puheenvuoro nyt on, ed. Vehkaoja sanoi, että 20 tuntia pitäisi taata ihmisille. Sanon siihen, että edustaja Knuuttilalla, valtiopäiväneuvos Knuuttilalla, oli esitys, jossa perustuslakiin oli sijoitettu tällainen velvoite. Kun minusta se velvoite ei ole toteutunut, niin epäilen, että tämä 20 tunnin velvoitekaan voisi toteutua.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Minäkin pyydän anteeksi, mutta jatkan ihan sen takia, että ed. Aittoniemi ilmeisesti ei kuullut minun puheenvuoroni sisältöä oikein. Minun mielipiteeni on se, että jokaisella työkykyisellä pitää olla mahdollisuus työhön, mutta että jokaisella työkykyisellä pitää myös kykyjensä mukaan olla velvollisuus tehdä työtä.

Ed. L a h t e l a : Rouva puhemies! Minä en taas pyydä mitään anteeksi, kun meillä on täällä puheoikeus.

Mutta haluan jatkaa ed. Kekkosen ed. Kankaanniemelle kohdistamaa oikaisua, koska hän jätti puolitiehen sen kysymyksen. Kyllähän SAK:n piiristä semmoista Ihalainen esitti, että voidaan osin palkkoja alentaa. Mutta se edellytti sitä, että tullaan verotuksen muodossa vastaan,

tarkoittaen sitä, mitä aikaisemmin puhuin yhdes-
sä puheenvuorossa, että kun työttömyyttä voi-
taisiin alentaa, voidaan myös verotusta laskea.
Ihalainen ei missään tapauksessa esittänyt sitä,
että jos mennään kuuden tunnin työaikaan, ko-
naan kaikki systeemit olisi ennallaan eli men-
täisiin vain kuuden tunnin palkalla se, mikä ai-
kaisemminkin on ollut. Sehän tarkoittaa sitä, jos
nyt mentäisiin kuuden tunnin työaikaan, että
työajan lyhennyskompensaatiot, mitkä tällä het-
kellä maksetaan, eivät olisi 40-tuntisesta työvi-
ikosta, vaan osa sitä. Verotuksen myötä tulisi, osa
ja sieltä kautta se käteenjäävä osuus, se netto,
millä mennään ostamaan leipää, mahdollisesti
olisi aika lähellä entistä, mutta voisi olla vähän
pienempi.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Tämä
20 tunnin oikeus työhön ideana liittyy tietysti
perustulokeskusteluun. Mutta tavallaan se on
siitä jalostettu juuri siihen suuntaan, että sen si-
jaan, että jakaisimme rahaa, jaamme työtä. Väi-
tän, että yhteiskunnallisessa keskustelussa jat-
kossa tämä ehdotus tulee vakavaan keskusteluun
vääjäämättä. Se on vähän erilainen keskustelu,
ed. Kekkonen, kuin vanha keskustelu siitä, että
kun työvoiman piti olla valtiovallan erityisessä
suojeluksessa, niin kaikki ajattelivat täysipäi-
väistä työtä. Mutta meillä ei ole itse asiassa tätä
asenteellista keskustelua vielä kunnolla aloitettu,
jossa itse asiassa voitaisiin lähteä todellakin siitä,
että taataan joku minimimäärä työtä. Sehän ei
estäisi tekemästä tietenkään pitempiä päiviä.
Minä uskonkin, että nämä aloitteet ja asia tämän
puheenvuoron perusteella eivät tule jäämään tä-
hän. Ehkä me kohta menemme työhuoneisiimme
kirjoittamaan seuraavia aloitteita.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies!
Hämmästyin suuresti salista poistuneen ed. Kek-
kosen puheita. Hän ei varmaan ole seurannut
toverien keskustelua lainkaan. Minä muistan ai-
van yksiselitteisen selkeästi, kun puheenjohtaja
Ihalainen sanoi, että työaika on lyhennettävä ja
palkkoja voidaan vastaavasti alentaa. Ed. Lahte-
la saattaa tuntea tarkemmin puheenjohtaja Iha-
laisen puheen sisällön. Hän saattoi tarkemmassa
puheessaan mainita, että verotuksella hoidetaan
osa ja niin edelleen. Mutta hän oli valmis myös
realistisesti katsomaan asiaa niin, että palkkoja-
kin voidaan samalla alentaa ja jopa että niitä
tulee alentaa. Ed. Kekkonen antoi vähän väärän
todistuksen tässä tilanteessa.

Se on sitten eri asia, miten SAK:n edustajisto

tähän suhtautui. Minä muistan senkin hyvin sel-
keästi, että SAK:n edustajisto jätti tämän palk-
ka-alennuskohdan kommentoimatta kokonaan
julkilausumassaan. Se oli hämmästyttävää. Mie-
lestäni SAK voisi lähteä työttömien puolesta toi-
mimaan vähitellen ja vaikkapa julistaa lakon
työttömien puolesta eikä aina vaan hyväosaisten
työllisten puolesta. Tätä olen odottanut vuosi-
kymmeniä, mutta näin ei ole tapahtunut. Ehkä
täytyy odotella vieläkin. Mutta onneksi täällä
voidaan tehdä lakialoitteita, joilla voidaan asiaa
ainakin vauhdittaa ja saada toivon mukaan jos-
kus jotakin aikaiseksikin.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Minus-
ta täällä ei kannata intää sitä, mitä tarkalleen
SAK tai SAK:n johtaja Ihalainen on sanonut.
Mutta pyysin puheenvuoron sen takia, että tämä
aihepiiri oli todella samanaikaisesti esillä SAK:n
piirissä, kun tein omaa aikaisempaa aloitettani,
eli keväällä kaksi vuotta sitten. Haluaisin tässä
yhteydessä sanoa, että muistan näiden asioiden
olleen samaan suuntaan kuin ed. Kankaanniemi
sanoi. Mutta en voi mennä allekirjoittamaan,
mikä on ollut oikea sanamuoto.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja
asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

**10) Hallituksen esitys kansainväliseen siviili-il-
mailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien
laittojen väkivallantekojen ehkäisemistä koske-
van lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksy-
misestä**

Hallituksen esitys 238/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvos-
ton ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistun-
toon.

**11) Hallituksen esitys laiksi kalastuslain 94 ja
121 §:n muuttamisesta**

Hallituksen esitys 3/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 1/
1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvos-
ton ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistun-
toon.

12) Hallituksen esitys 83. Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän kotityötä koskevan yleissopimuksen hyväksymisestä

Hallituksen esitys 241/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 1/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 22.57.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio